

XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ, 8-11 Haziran 2022, Antakya, HATAY

PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ

Hatay/Antakya

2022

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

Değerli Katılımcılar,

1938 yılında, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver tarafından kurulan Türk Tıp Tarihi Kurumu, alanının en köklü kurumu olarak düzenlediği ulusal ve uluslararası toplantılarla tıp tarihi araştırmacıları ve akademisyenleri bilimsel bir platformda bir araya getirmeye çabalamaktadır.

Bu amaçla toplantılarımızı, hepsi de çok değerli tarihi ve kültürel miraslar barındıran farklı şehirlerimizde düzenleyerek; yerelden de katılım ve katkı yapılmasını, şehrin tıp tarihi ve folklorik tıbbi katkılarının ortaya konulmasını ve bu alanda çalışan araştırmacılara fırsat sağlanmasını önemli bir kazanım olarak görüyoruz. Bu doğrultuda yaptığımız toplantılarımızı şimdiye kadar İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Edirne, Kayseri, Konya ve Sivas gibi şehirlerimizde gerçekleştirdik.

XIV. Türk Tıp Tarihi Kongresi de bu kapsamda, Türk Tıp Tarihi Kurumu ve Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi tarafından ortak olarak 8-11 Haziran 2022 tarihlerinde Hatay-Antakya’da gerçekleştirilmektedir.

Aslında iki yıl önce 10-13 Haziran 2020 tarihlerinde gerçekleştirmeyi planladığımız XIV. Türk Tıp Tarihi Kongresi’ni, tüm dünyayı etkileyen COVID-19 pandemisi nedeni ile önce 2-5 Eylül 2020, daha sonra 9-12 Haziran 2021 tarihlerine, sonrasında ise salgının gidişatı ile ilgili endişeler nedeniyle belirsiz bir tarihe ertelemiştik. Bugünkü gelinen durumda pandeminin sönümlenmeye başlaması bizi kongremizi gerçekleştirme konusunda motive etti. Bu kapsamda medeniyetlerin beşiği olarak nitelenen ve çok önemli bir tarihi, kültürel ve sosyal mirasa sahip olan Antakya-HATAY’daki kongremizde, bol bol tıp tarihi konuşabilmeyi umuyor ve Mustafa Kemal Üniversitesi’nin sıcak ev sahipliğinde gerçekleştirmekte olduğumuz kongremize katılımınız biz onurlandırmaktadır.

Kongremizin Antakya-Hatay’da gerçekleşmesi için tüm desteği veren ve hiçbir katkıdan kaçınmayan; Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Lütfü SAVAŞ, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Hasan KAYA, Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Yusuf ÖNLEN, Tıp Fakültesi Dekan Yardımcısı Sayın Prof. Dr. Cahit ÖZER, Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür İşleri Şb. Md. Sayın Emel POLAT, Sayın Opr. Dr. Sait GÜNAL, Kongre sekreterimiz Sayın Uzm. Dr. Sayın Sadık NAZİK’e, ve logomuzu hazırlayan oğlum Atilla Kaan DİNÇ’e en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Türk Tıp Tarihi Kurumu Yönetim Kurulu adına Başkan

Prof. Dr. Gülten DİNÇ

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Gülten DİNÇ, İÜ-C, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi

KONGRE ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Hasan KAYA, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörü

KONGRE ONUR KURULU

Araştırmacı Uğuroğulları BARLAS, İstanbul

Prof. Dr. Ferruh DİNÇER, Ankara

Prof. Dr. Emre DÖLEN, İstanbul

Prof. Dr. H. Hüsrev HATEMİ, İstanbul

Prof. Dr. Ekmeleddin İHSANOĞLU, İstanbul

Prof. Dr. Esin KAHYA, Ankara

Prof. Dr. Aykut KAZANCIGİL, İstanbul

Prof. Dr. İlter UZEL, Mersin

Dr. Ecz. Müjgan ÜÇER, Sivas

KONGRE BİLİM KURULU

- Prof. Dr. Ahmet ACIDUMAN**, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Abdülkerim ALPINAR, Biruni Üniversitesi
Prof. Dr. Ayten ALTINTAŞ, İstanbul Medipol Üniversitesi
Dr. Öğr. Üy. Ayten ARIKAN, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih ARTVİNLİ, Acıbadem Üniversitesi
Prof. Dr. Murat CİVANER, Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Nesrin ÇOBANOĞLU, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Oya DAĞLAR MACAR, İstanbul Ticaret Üniversitesi
Prof. Dr. Gülten DİNÇ, İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa
Prof. Dr. Ömür ELÇİOĞLU, Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nermin ERSOY, Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. Şefik GÖRKEY, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Yeşim IŞIL ÜLMAN, Acıbadem Üniversitesi
Doç. Dr. Funda Gülay KADIOĞLU, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Selim KADIOĞLU, Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan KAYA, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Sait NADERİ, Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ÖNLEN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Nüket ÖRNEK BÜKEN, Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Müesser ÖZCAN, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Gülbin ÖZÇELİKAY, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Abdullah ÖZEN, Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Cahit ÖZER, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Doç. Dr. Gürkan SERT, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Sevgi ŞAR, Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Mine ŞEHİRALTI, Kocaeli Üniversitesi
Doç. Dr. Halil TEKİNER, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Halis YERLİKAYA, Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Nuran YILDIRIM, Bezmialem Vakıf Üniversitesi

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

KONGRE DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Yusuf ÖNLEN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı

KONGRE DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Abdülkerim ALPINAR, İstanbul
Dr. Öğr. Üy. Ayten ARIKAN, İstanbul
Dt. Dr. Şadi ASFUROĞLU, Hatay
Dr. Öğr. Üy. Rana CAN, Antalya
Dr. Onur ÇEÇEN, İstanbul
Prof. Dr. Oya DAĞLAR MACAR, İstanbul
Prof. Dr. Gülten DİNÇ, İstanbul
Opr. Dr. Sait GÜNAL, Hatay
İl Kültür Md. Hüsnü İŞIKGÖR, Hatay
Dr. Öğr. Üy. Uğur KOÇAK, Hatay
Uzm. Dr. Sadık NAZİK, Hatay
Prof. Dr. Cahit ÖZER, Hatay
İl Kültür Md. Kültür İşleri Şb. Md. Emel POLAT, Hatay
Uzm. Dr. CebraİL YILMAZ, Düzce

KONGRE SEKRETERİ

Uzm. Dr. Sadık NAZİK, Hatay

KONGRE KONULARI

İslâm Öncesi Dönemi Türk Tıbbı
Anadolu Selçukluları Dönemi Tıbbı
Osmanlı Dönemi Tıbbı
Cumhuriyet Dönemi Tıbbı
Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar
Savaşlar ve Sağlık
Sağlık Kurumları
Antakya-Hatay'ın Sağlık Tarihi
Antakya-Hatay Halk Hekimliği
Sağlık Meslekleri Tarihi
Tıp Eğitimi Tarihi
Tıp Tarihimizde İz Bırakanlar
Serbest Bildiriler

TOPLANTI YERİ

**Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Atatürk Kültür Merkezi Konferans
Salonları, Antakya, HATAY**

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ, 8-11 HAZİRAN 2022, Antakya-
HATAY, Program Şeması**

8 Haziran 2022, Çarşamba	9 Haziran 2022, Perşembe	10 Haziran 2022, Cuma	11 Haziran 2022, Cumartesi
08.30-09.30:Kayıt			
09.30-10.30: Açılış	09.30-10.50 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler	09.30-10.50 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler	08.00-17.00 Samandağ Gezisi:
10.30-11.00: ARA TOPLU FOTOĞRAF ÇEKİMİ	10.50-11.20: ARA POSTER TARTIŞMASI	10.50-11.10: ARA	Hızır Ağacı, Vakıflı Köyü, Çevlik Ören Yeri (Titus Tünelleri, Kaya Mezarları, Dor Mabedi), Hızır-İlyas Makamı, St. Simon Manastırı
11.00-11.45 Ortak Oturum: Konferans	11.20-12.40 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler	11.10-12.10 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler	
11.45-13.00 ÖĞLE YEMEĞİ	12.40-13.50 ÖĞLE YEMEĞİ	12.10-13.20 ÖĞLE YEMEĞİ	
13.00-14.00 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler	13.50-15.10 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler	13.20-14.00 Ortak Oturum: Kapanış Oturumu	
14.00-14.20: ARA	15.10-15.30: ARA		
14.20-15.40 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler	15.30-16.50 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler		
15.40-16.00: ARA			
16.00-17.20 Paralel Oturum: Sözel Bildiriler			
17.20 Kısa Şehir Gezisi: Eski Antakya Sokakları ve Uzun Çarşı	17.00 Harbiye Şelaleleri Gezisi, 20.00 Gala Yemeği: Grand Boğaziçi Otel	14.00-19.00 Antakya Şehir Turu; St. Pierre Kilisesi, Arkeoloji Müzesi, Müze Otel, Habib-i Neccar Camii, Ortodoks Kilisesi, Katolik Kilisesi, Musevi Havrası/Sinagog	

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ, 8-11 Haziran 2022,
Antakya, HATAY PROGRAM**

8 Haziran 2022, ÇARŞAMBA (1. GÜN)

9.30-10.30 AÇILIŞ KONUŞMALARİ (Amfi I: ORTAK OTURUM)

Prof. Dr. Gülten DİNÇ

Türk Tıp Tarihi Kurumu ve Kongre Başkanı

Prof. Dr. Yusuf ÖNLEN

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Hasan KAYA

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Rektörü

Lütfü SAVAŞ

Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı

10.30-11.00 ARA (Toplu Fotoğraf çekimi),

KONFERANS (Amfi I: ORTAK OTURUM)

11.00-11.45 Prof. Dr. İlter UZEL: Anadolu halkının yüz estetiğine tarihsel bakış.

11.45 -13.00 ÖĞLE YEMEĞİ

1. OTURUM (AMFİ I: 13.00-14.00)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Sevgi Şar, Doç. Dr. Oya Ögenler

13.00-13.20 **Abdullah Yıldız, Ahmet Acıduman, Pınar Aysert Yıldız.** Tarih yazımında metodolojik bir sorun: Tıp tarihimizden bir örnekle kaynaklardaki bilginin olduğundan farklı yorumlanması ve aktarılması.

13.20-13.40 **Ahmet Acıduman, Nuray Güneş.** İbn Şerîf Yâdigâr'ında Cerrâh Mehmed'in risalesinden gerçekten yararlandı mı ya da yazma eserlerin yayınlanmasıyla ilgili yöntem bilgisel bir sorun üzerine.

13.40-14.00 **Tomas Terziyan, Şeref Etker.** Türkiye tıp tarihinin Latince kaynakları: *Dissertatio Inauguralis Medica de Peste Orientali... publicae disquisitioni submitit Marcus Marchand, Constantinopolitanus* (Viyana, 1831).

2. OTURUM (Amfi II: 13.00-14.00)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Mustafa Sayar, Dr. Öğr. Üy. Mehmet Kavak

13.00-13.20 **Meryem Öztürk, Nurdan Kırımlioğlu.** Doktor Cemal Zeki'nin makaleleri bağlamında Kadın Yolu/ Türk Kadın Yolu Dergisi'nde (1925-1927) sağlık konuları.

13.20-13.40 **Gökhan Arkan, Nesrin Çobanoğlu.** Çocuk Cerrahisi Tarihçesine Kısa Bir Bakış

13.40-14.00 **Nesrin Çobanoğlu, Namık Çençen.** Salgınlar tarihine bir bakış: Mahşerin dördüncü atlısı salgınların verdiği mesajı anlamak.

14.00-14.20 ARA

3. OTURUM (Amfi I: 14.20-15.40)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Nesrin Çobanoğlu, Doç. Dr. Volkan Acar

14.20-14.40 **Mukadder Gün, Sarper Yılmaz, Dilek Dermancıoğlu.** İkinci Ordu Seyyar Topçu İkinci Obüs Alayı'nın Birinci Tabur Mülazim-i evvel Giritli İhsan İbrahim Efendi'ye ait diploma ve Osmanlı Rus Savaşı Nişanı ve Liyakat Madalyası.

14.40-15.00 **Mesut Güvenbaş.** Birinci Dünya Harbi'nde sıhhiye efradının eğitim programı.

15.00-15.20 **Nilüfer Gökçe.** Atatürk ve Dr. Rıfat Osman Bey.

15.20-15.40 **Oya Dağlar Macar.** Modern savaşlarda sağlık hizmetlerine bir destek unsuru: Sıhhiye köpekleri.

4. OTURUM (Amfi II: 14.20-15.40)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Ahmet Acıduman, Dr. Öğr. Üy. Hayrünisa Alp

14.20-14.40 **Müge Demir, Çağrı Zeybek Ünsal.** ULAKBİM’de taranan dergilerde son beş yılda yayınlanan halk hekimliği araştırma makalelerinin bibliyometrik analizi.

14.40-15.00 **İlknur Şahin.** Karanfilin tıp tarihindeki konumu.

15.00-15.20 **Betül Bakır.** Hippokrates, Dioscorides ve Galenos’un zeytinyağı içeren terkipleri hakkında bir yorum.

15.20-15.40 **Mehmet Demirci, Serap Şahinoğlu.** Türk Tabipleri Birliği’nin hekimlerin özlük hakları ile ilgili faaliyetleri.

15.40-16.00 ARA

5. OTURUM (Amfi I: 16.00-17.20)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Kerim Alpınar, Dr. Öğr. Üy. Selda Okuyaz

16.00-16.20 **C. Çınar Başekim, Zehra Betül Yalçın.** Servet-i Fünun’da radyoloji.

16.20-16.40 **Cemal Hüseyin Güvercin.** Soğuk Savaş Dönemi’nde insanlar üzerinde yapılan plütonyum deneyleri

16.40-17.00 **Sibel Öner Yalçın, Mehmet Demirci.** Türkiye’nin ilk mobil Manyetik Rezonans Görüntüleme Cihazı

17.00-17.20 **Nüket Örnek Büken.** COVID 19 pandemisinin eşitlik, özgürlük, adalet adına düşündürdükleri üzerine tarihsel bir değerlendirme...

6. OTURUM (Amfi II: 16.00-17.20)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Oya Dağlar Macar, Öğr. Grv. Nilüfer Gökçe

16.00-16.20 **Esra Aksoy.** Sâlih b. Nasrullah’ın “Gâyetü’l-Beyân Fî Tedbîri Bedeni’l İnsân” adlı eserindeki ”yeni bitkiler”.

16.20-16.40 **Vahide Korkmaz, Selda Yıldız.** Prof. Dr. Sever Kâmil Tokgöz ve “Mektep Çocuklarında Akıl Hıfzıssıhhası” başlıklı eserinin değerlendirilmesi.

16.40-17.00 **Ayşenur Daldaban Berberoğlu.** Besim Ömer Akalın’ın "Zayıf ve Vakitsiz Doğan Çocuklara Edilecek Takayyüdat: Kuvöz ve Gavaj" adlı eserinin incelenmesi.

17.00-17.20 **Nüket Paksoy Erbaydar, Serap Şahinoğlu.** Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nda kadının yeri.

17.20 Kısa Şehir Turu:

Eski Antakya Sokakları ve Uzun Çarşı

9 Haziran 2022, PERŞEMBE (2. GÜN)

7. OTURUM (AMFİ I: 09.30-10.50)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Berna Arda, Dr. Öğr. Üy. F. Gülsüm Önal

09.30-09.50 **Handan Ş. Akın, Serap Şahinoğlu.** Yaşlı bakımı ve sağlıkçı göçü ilişkisine küresel bakış.

09.50-10.10 **Selda Yıldız, Vahide Korkmaz.** Dr. Şükrü Kamil'in "İhtiyarlara Nasıl Bakılmalı?" başlıklı eseri üzerine bir değerlendirme.

10.10-10.30 **Nihal Durmaz.** Pediatrik palyatif bakımın tarihçesi.

10.30-10.50 **Mehmet Karataş.** Davud-i Antaki'nin hekimlik ile ilgili tespitleri ve günümüz.

8. OTURUM (AMFİ II: 09.30-10.50)

Oturum Başkanları: Doç. Dr. Nilüfer Demirsoy, Dr. Öğr. Üy. Arif Hüdai Köken

09.30-09.50 **Nigar Yerlikaya, Pınar Ece Yorulmaz.** Dünyada Veteriner Hekimliği Tarihi Müzeleri Üzerine Bir Araştırma

09.50-10.10 **Gizem Şimşek.** Cumhuriyetimizin ilk sağlık politikaları: Refik Saydam dönemi.

10.10-10.30 **Çağrı Çağlar Sinmez, Batuhan Şahin.** Tek sağlık yaklaşımında örnek bir model: Dr. Sait Bilal Golem.

10.30-10.50 **Sevgi Şar, Esra Simten Gür.** Hatay'ın eczacılık tarihi.

10.50-11.20 ARA

POSTER TARTIŞMASI (Yer: Fuaye, Süre: Her poster için beşer dakika)

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Nüket Örnek Büken,

Şeref Etker. Öğrenci işi bir anatomi atlası: *Eşkal-i Teşrih-i Tavsiî* (1896).

Şeref Etker. Dr. Johannes Rabnow ve Osmanlı Veremle Mücadele Cemiyeti'nin kuruluşundaki rolü.

Burcu Özdemir. Mezopotamya'da silindir mühürlerde görülen hayat ağacı tasviri üzerine bir ön çalışma.

Neval Alabdulrazzak, Nurdan Kırımhoğlu. Doktor Reşit Galip'in "Dört Azgın Canavar" isimli eserinin Değerlendirilmesi.

Serap Şahinoğlu, Abdullah Yıldız, Ayşe Kurtoğlu. Ankara Tıp ve Jan Walter (1883-1957): "Yadigâr bırakılacak bir eser" ve mimarı.

9. OTURUM (AMFİ I: 11.20-12.40)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Ömür Şaylıgil, Doç. Dr. Önder İlgili

11.20-11.40 **Berna Arda**. Türkiye’de “Yerli” İlaç Endüstrisinin mazide kalan bir temsilcisi: Anadolu İlaç ve Hammaddeleri Sanayii Anonim Şirketi.

11.40-12.00 **Abdülkerim Alpınar**. Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi hakkında.

12.00-12.20 **Berna Erayman, Serap Şahinoğlu**. Konya’nın Anka Kuşu; Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi.

12.20-12.40 **Hayrünisa Alp, Aylın Hacıhanıoğlu**. Halkevlerinin halk sağlığına önemli bir katkısı; Halkevleri Spor Şubelerinin faaliyetleri (1932-1951).

10. OTURUM (AMFİ II: 11.20-12.40)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Serap Şahinoğlu, Uz. Dr. Şeref Etker

11.20-11.40 **Nilüfer Gökçe**. Edirne’de iki kardeş mezartaşı: Şehit Hekim Cevad Seyyid ve Şehit Ressam Hasan Rıza’nın mezar taşları.

11.40-12.00 **Ceren Gülser İlikan Rasımoğlu**. 19. Yüzyıl’da İzmir’de Filles de la Charité Rahibeleri’nin sağlık alanındaki faaliyetleri.

12.00-12.20 **Arif Hüdai Köken, Gülay Halidi**. Köy Enstitülerinde yetişen sağlık profesyonelleri: Köy Sağlık Memurları.

12.20-12.40 **Ayşe Kurtoğlu, Abdullah Yıldız, Berna Arda**. Bir Osmanlı bilim kurgusunda Amerikalı Doktorların görünümü ve bilim: Fenni Bir Roman yahut Amerika Doktorları.

12.40-13.50 ÖĞLE YEMEĞİ

11. OTURUM (AMFİ I: 13.50-15.10)

Oturum Başkanları: Doç. Dr. Funda Kadioğlu, Doç. Dr. Çağrı Çağlar Sinmez

13.50-14.10 **Emel Doğru, Aybüke Kübra Çelik**. Sütuncu St. Simeon.

14.10-14.30 **Mustafa Hamdi Sayar**. Yazılı kaynaklar ışığında eskiçağda tıp eğitimi ve hekimler ile şifacıların toplum içindeki konumları.

14.30-14.50 **Gülkızılca Yürür**. Tunceli Bölgesinin en yaygın kullanım bulan yerel bitkisel ilacı “nerebent” (*Scorzonera veratrifolia*) yara merheminin, geleneksel tıp uygulamalarının aktarımı konusunda sağladığı bilgiler: Geleneksel ekolojik bilginin epistemolojisi.

14.50-15.10 **Narin Sadıkoğlu**. Apollon’un başının tacı Harbiyeli Defne’nin halk hekimliğindeki yeri.

12. OTURUM (AMFİ II, 13.50-15.10)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Selim Kadioğlu, Dr. Öğr. Üy. Sibel Öner Yalçın

13.50-14.10 **H. Volkan Acar, Nüket Örnek Büken.** Yeni belgeler ışığında Eski Uygur tıbbı.

14.10-14.30 **Mehmet Kavak.** Orta Çağ seyahatnamelerinde zehir anekdotları.

14.30-14.50 **Aybüke Kübra Çelik, Emel Doğru.** 15. Yüzyıldan günümüze şifa dağıtan bir hekim: Yusuf El Hekim.

14.50-15.10 **Nuriye Değirmen.** Osmanlı hekim ve şairi Ahmedî.

15.10-15.30 ARA

13. OTURUM (AMFİ I: 15.30-16.50)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Çınar Başekim, Dr. Öğr. Üy. Mukadder Gün

15.30-15.50 **Halil Tekiner.** Türkiye'deki kadın hekimler tarafından yazılmış anı kitapları üzerine bir inceleme.

15.50-16-10 **İlter Uzel, Gülten Dinç.** Ord. Prof. Dr. Naci Bengisu (1901-1978) ve oftalmoloji tarihine katkıları.

16.10-16.30 **Nilüfer Demirsoy, Ömür Şaylıgil.** Cumhuriyetin ilk kadın cerrahlarından Dr. İffet Naim Onur'un (1906-1995) meslek yaşamı ve eserleri.

16.30-16.50 **Nuriye Değirmen.** Türkiye cerrahi hemşireliğinin iki temel öncüsü: Prof. Dr. Besim Ömer Akalın ve Florence Nightingale.

14. OTURUM (AMFİ II: 15.30-16.50)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Sarper Yılmaz, Dr. Öğr. Üy. Gülkızılca Yürür

15.30-15.50 **Emin Murat Canger, Serap Şahinoğlu.** Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ulusal sağlık politikaları ışığında Birinci Milli Türk Diş Tababeti Kongresi.

15.50-16-10 **Funda Gülay Kadioğlu.** Bir tinerfin solunum yollarına kaçması ve bilaarıza ihracı.

16.10-16.30 **İlkin Karakapıcı, Nüket Örnek Büken.** Estetik diş hekimliğinin tarihsel açıdan değerlendirilmesi.

16.30-16.50 **Sevim Coşkun, Nüket Örnek Büken.** Ağrı yönetiminin tarihçesi.

17.00 Harbiye Şelaleleri Gezisi,

20.00 Gala Yemeği (Grand Boğaziçi Otel)

10 Haziran 2022, CUMA (3. GÜN)

15. OTURUM (AMFİ I: 09.30-10.50)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Gülten Dinç, Doç. Dr. Mehmet Karataş

09.30-09.50 **Selim Kadioğlu, Gülay Halidi, Funda Gülay Kadioğlu.** Kheiron: Antik mitolojiden çağdaş tıbbı sessiz ve derinden bir yolculuk.

09.50-10.10 **Mukadder Gün.** Bulaşıcı hastalıklara yakılan ağıtlar: hekim, şair Ceyhun Atuf Kansu ve “Kızamuk Ağıdı” şiiri örneği.

10.10-10.30 **Oya Ögenler, Selda Okuyaz, Filiz Kerem, İlter Uzel.** Mersin bölgesinde bulunan bir figürin üzerinden kadın ve doğumla ilgili tıp tarihi üzerine kısa bir değerlendirme.

10.30-10.50 **Serap Yılmaz, Selim Kadioğlu.** Tıp tarihinin tuval üstündeki yansımalarına bir örnek: Pieter Bruegel’in tıbbi bakım tablosu.

16. OTURUM (AMFİ II: 09.30-10.50)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Nüket Örnek Büken, Dr. Öğr. Üy. Müge Demir

09.30-09.50 **Gözde Acıduman Subaşıay, Abdullah Yıldız, Pınar Aysert Yıldız, Ahmet Acıduman.** Bir halk sağlığı sorunu olarak ‘Irku’l-medenī (*Filaria medinensis*): Orta Çağ’da İslam Dünyasında yazılmış tıbbi eserler ışığında Gine kurdu hastalığına bir bakış.

09.50-10.10 **Perihan E. Ekmekci, S. Yoldaş, LB Çokaslan, E Kale, HK Özdemir, E Deveci, GS Çınar, B Özüçetin, B Erdoğan, H Akar, B Atalay, B Buruk.** Aşı tereddütü ve aşı karşıtlığı kavramlarına tarihsel bir bakış: COVID-19 Pandemisi neyi değiştirdi?

10.10-10.30 **Sümeyye Yılmaz Çelik.** Antakya’nın Türkiye Cumhuriyeti’ne katıldığı ilk yıllarda bulaşıcı hastalıklarla mücadele.

10.30-10.50 **Onur Çeçen.** Gazete manşetlerine göre Tekman ve Sağmalcılar salgınları.

10.50-11.10 ARA

17. OTURUM (AMFİ I: 11.10-12.10)

Oturum Başkanları: Doç. Dr. Nurdan Kırımlioğlu, Doç. Dr. Cemal Güvercin

11.10-11.30 **Özgür Kuş, Ahmet Acıduman.** Alī b. el-‘Abbās el-Mecūsī’nin Kāmīlu’ş-Şīnā‘ati’t- Tıbbiyye (Kitābu’l-Melikī) adlı eserinde anevrizmanın cerrahi tedavisi üzerine.

11.30-11.50 **Gamze Serarslan.** Şerefeddin Sabuncuoğlu’nun Cerrahiyyetü’l Haniyye kitabında yer alan deri hastalıkları üzerine inceleme.

11.50-12.10 **Önder İlgili.** Türkiye’de gerçekleştirilen ilk kalp naklinin ulusal basındaki yansımaları.

18. OTURUM (AMFİ II: 11.10-12.10)

Oturum Başkanları: Doç. Dr. Halil Tekiner, Dr. Öğr. Üy. Ceren Gülser İlikan Rasimoğlu

11.10-11.30 **Burcu Özdemir.** Belgeler ışığında Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi kuruluşu ve gelişimi.

11.30-11.50 **Özgür Kıran, Süleyman Dilek, Hüseyin Dengiz, Gülay Halidi.** Bir müze hikâyesi.

11.50-12.10 **F. Gülsüm Önal.** Trakya'da bir derslik binasının hikâyesi: Dr. Ratıp Kazancıgil için bir vefa.

12.10-13.20 ÖĞLE YEMEĞİ

KAPANIŞ OTURUMU

(Ortak Oturum, Amfi I: 13.30-14.00)

Oturum Başkanları: Prof. Dr. İlter Uzel, Prof. Dr. Sevgi Şar, Prof. Dr. Ömür Şaylıgil
13.20-14.00 Kongrenin değerlendirilmesi, öneri ve dilekler, kapanış.

14.00-19.00 ŞEHİR TURU; St. Pierre Kilisesi, Arkeoloji Müzesi, Müze Otel, Habib-i Neccar Camii, Rum Ortodoks Kilisesi, Katolik Kilisesi, Musevi Havrası/Sinagog

11 Haziran 2022, CUMARTESİ (4. GÜN)

08.00-17.00: Samandağ Gezisi

Hızır Ağacı,

Vakıflı Köyü,

Çevlik Ören Yeri (Titus Tünelleri, Kaya Mezarları, Dor Mabedi)

Öğle Yemeği,

Hızır-İlyas Makamı,

St. Simon Manastırı.

İLETİŞİM

Uzm. Dr. Sadık NAZİK (Kongre Sekreteri), sadiknazik2003@yahoo.com

Prof. Dr. Gülten DİNÇ (Kongre Başkanı), gultendinc@yahoo.com

Türk Tıp Tarihi Kurumu e-posta: turktiptarihiKurumu@yahoo.com

Türk Tıp Tarihi Kurumu web sitesi: <http://tttk.org.tr/>

SÖZEL BİLDİRİ ÖZETLERİ

S-01

**TARİH YAZIMINDA METODOLOJİK BİR SORUN: TIP TARİHİMİZDEN BİR
ÖRNEKLE KAYNAKLARDAKİ BİLGİNİN OLDUĞUNDAN FARKLI
YORUMLANMASI VE AKTARILMASI**

Abdullah YILDIZ*, Ahmet ACIDUMAN**, Pınar AYSERT YILDIZ***

Amaç: Bu çalışma ile Prof. Dr. Ali Haydar Bayat'ın 2003 yılında yayınladığı Tıp Tarihi kitabındaki “Selçuklu Dönemi Türk Tıp Tarihi” bölümünde “Salgın Hastalıklar” başlığı altında yer alan ve ilk bakışta bir “kuş gribi” salgınını düşündüren “Danişmendli hükümdarı Melik Muhammed'in [ö. 1143] Malatya'ya egemen olduğu dönemde önce kümes hayvanlarını sonra da başta küçük çocuklar olmak üzere birçok insanı öldüren bir salgın olmuştu” cümlesinin dayandığı kaynakların belirlenmesi ve ulaşılan bilgilerin sunularak tartışılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu amaçla literatür taranmış, Feda Şamil Arık'ın “Selçuklular Zamanında Anadolu'da Veba Salgınları” başlıklı makalesi ile Süryani Ortodoks Kilisesi Patriği Mihail'in Vakainamesi'nin Türkçe, Fransızca ve Arapça çevirileri incelenmiş, elde edilen bulgular literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Bulgular: Amaç bölümünde açıklanan ve çalışmanın konusunu oluşturan cümlenin kaynağının, Tıp Tarihi'nin 2003 tarihli 1. Baskısının “Bibliyografyası”nda bulunmamasıyla birlikte, Arık'ın makalesi olduğu görülmektedir: “Süryani Mihael'in bu hususta verdiği bilgiye göre, Yunanlılar'ın 1452'(1141)ci yılında söz konusu şehirde [Malatya (Mélitene)] önce tavuklar vb. gibi kümes hayvanlarında başgösteren ve bunları kırıp geçiren veba salgını, daha sonra başka [başta] küçük yaştaki çocuklar olmak üzere, birçok kimsenin de ölmesine sebep olmuştu.” Arık verdiği bu bilginin kaynağı olarak Süryani Mihail'in Vakainamesi'nin Fransızca çevirisini (1910) göstermektedir. Adı geçen eserin Fransızca ve Arapça çevirilerinin yanısıra incelenen Türkçe çevirisine (1944) bakıldığında şu ifadenin yer aldığı görülmektedir: “1452 (1141)inci yılın Birinci Teşrin ayının 29uncu gününde bir zelzele oldu. Malatyada önce veba çıktı ve bu hastalık tavuklar arasında telefât yaptı, sonra da küçük çocuklarda öldürücü bir çiçek hastalığı çıktı.”

Sonuç: Hem Bayat'ın eserinde hem de Bayat'a kaynaklık etmiş olduğu düşünülen Arık'ın eserinde Malatya'da 1141 yılında çıkan veba salgının önce kümes hayvanlarını, sonra da başta çocuklar olmak üzere birçok kimseyi etkilediği belirtilmekle birlikte, Süryani Mihail'in verdiği bilgilere göre, aslında iki farklı salgının çıkmış olduğu, ilk salgının tavukları etkileyen bir veba

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

olarak nitelendiği, ikinci salgının ise küçük çocukları etkileyen bir çiçek salgını olduğu anlaşılmaktadır.

*Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı,
dr.abdullahyildiz@hotmail.com

**Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

***Dr. Öğr. Üy., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı

S-02

ALFRED HEILBRONN BOTANİK BAHÇESİ HAKKINDA

Abdülkerim ALPINAR*

Botanik bahçeleri, bulunduğu ülkenin içinden veya dışından getirilen bitki örneklerinin yetiştirilerek sergilendiği, ziyaretçilerinin bitkiler konusunda bilgilendiği ve bitkisel çeşitliliğin korunmasının önemini kavradığı, botanik konulu eğitim ve etkinliklerin düzenlendiği, bilimsel araştırmaların yapıldığı merkezlerdir. Botanikle ilgili kitaplığın, herbaryum denen kurutulmuş bitki koleksiyonlarının bulunduğu bölümün, ülke dışındaki bahçelerle tohum takası yaparak bitki koleksiyonlarının zenginleştiren tohum bankasının varlığı bir botanik bahçesinin değerini arttıran ana unsurlardandır.

Üniversite reformu'nun ardından Atatürk'ün davetiyle Türkiye'ye gelen ve Laleli (İstanbul) semtindeki Zeynep Hanım Konağı'nda botanik dersleri veren Prof. Dr. Alfred Heilbronn (1885 – 961), Dr. Leo Brauner (1898 – 974), bahçe uzmanı Walther Stephan (1907 – 2001) birlikte, Süleymaniye'de 1934 de yapımına başlanan 'Biyoloji Enstitüsü'nün yanında 4 Haziran 1937 de açılacak 'İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi'ni (*Hortus Botanicus Universitatis Istanbulensis*) kurarlar.

1950 yıllarında en üst seviyeye ulaşan ve zamanla genişleyen Bahçe'de 5 binden fazla otsu ve odunlu bitki çeşidinin sergilendiği seralar, parsellere bölünmüş alanlardaki tıbbi, zehirli v.s. bitkilerin bulunduğu tematik bahçeler, açık ve kapalı havuzlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin en eskisi olmasının yanı sıra ülkemizin bitki çeşitliliği bakımından en zengini olma özelliğini de Bahçe'ye kazandırır. Bahçe'de ilköğretim çağından üniversite sonrası ihtisasa kadar geniş bir yelpazedeki öğrencilere, araştırmacılara, halkımıza, İstanbul'u ziyaret eden yerli ve yabancı turistlere hizmet ve ülkemizin bitki çeşitliliğine ait bilgiler verilir.

Ancak Prof. Dr. Heilbronn'un 1955 yılında emekliye ayrılması ile denetim azalır, bahçe zayıflamaya başlar. Zayıflama sürecini yavaşlatacak bazı önlemler alınsa da, 2003 yılında kurucusu Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn'un adı verilen Botanik Bahçesi', 2015 yılında İstanbul Müftülüğü'ne önce tahsis, 2018 yılında da devredilir. Bitkisel çeşitliliğimiz açısından çok zengin olan, 3400 kadarı endemik, yaklaşık 12 bin çeşit yabancı bitkiye sahip olmakla övündüğümüz ülkemizde yaklaşık 80 yıllık emeğin sergilendiği çok değerli hizmetler vermiş Bahçe'nin durumunun ele alınıp ülkemize yakışır bir hale yeniden getirilmesi umudumuzdur.

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

Bildiride 'Alfred Heilbronn Botanik Bahçesi'nin kuruluşundan günümüze geçirdiği evreler özetlenmiştir

S-03

**İBN ŞERİF YĀDİGĀR’INDA CERRĀH MEĤMED’İN RİSALESİNDEN
GERÇEKTEN YARARLANDI MI YA DA YAZMA ESERLERİN
YAYINLANMASIYLA İLGİLİ YÖNTEMBİLGİSEL BİR SORUN ÜZERİNE**

Ahmet ACIDUMAN*, Nuray GÜNEŞ**

Amaç: Cerrāh MeĤmed’in tıbbā dair risalesinin İbn Şerīf’in Yādigār’ında kaynaklardan biri olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi ve bu bağlamda yazma eserlerin yayınlanması sırasında tenkitli metin hazırlanmasının önemine dikkat çekilmesidir.

Gereç ve Yöntem: Cerrāh MeĤmed’in İBB, Atatürk Kitaplığı, OE_Yz_K0827’de yer alan tıbbā dair risalesi, İbn Şerīf’in Yādigār’ının Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği tarafından yayınlanan matbu nüshası ile Yādigār’ın farklı yazmaları incelenmiştir. Curcānī’nin Yād-gār ve Ĥuffey ‘Alā’ī adlı eserlerinin ilgili bölümleri de gözden geçirilmiştir.

Bulgular: Cerrāh MeĤmed’in tıbbā dair risalesinin İbn Şerīf’in Yādigār’ının matbu baskısının ilgili bölümünde neredeyse birebir bulunduğu görülürken, Yādigār’ın daha erken dönem nüshalarında ise ilgili bölümün daha kısa ve farklı olduğu ve bu bölümün Curcānī’nin Yād-gār’ı ile Ĥuffey ‘Alā’ī’deki bölümleriyle çok büyük benzerlik gösterdiği, bu bağlamda, Cerrāh MeĤmed’in temelde İbn Şerīf’in Yādigār’ının ve indirekt olarak da Curcānī’nin Yād-gār ve/veya Ĥuffey ‘Alā’ī adlı eserinin ilgili bölümlerinden yararlanmış ve risalesine muhtemelen bir başka kaynaktan/kaynaklardan alıntılanmış olduğu bölümü/bölümleri eklemiş olduğunu söylemek olanaklı görünmektedir. Ayrıca İbn Şerīf’in Yādigār’ının farklı müstensihlerce kopyalanırken, muhtemelen bir müstensihin esere eklemeler yapmasıyla, ikinci bir versiyonunun ortaya çıktığı ve bu versiyonda Cerrāh MeĤmed’in tıbbā dair risalesinin de ilgili bölüme eklenmiş olduğu fark edilmektedir. Öte yandan İbn Şerīf’in Yādigār’ının matbu nüshasında Topkapı, Revan 1684 nüshasının kullanıldığı ve bu transliterasyonun, Yādigār’ın diğer nüshalarıyla karşılaştırılmadan ve bir tenkitli metin oluşturulmadan doğrudan yayımlanmış olduğu görülmektedir.

Sonuç: İbn Şerīf Yādigār’ını hazırlarken, ilgili bölümde Curcānī’nin Yād-gār’ının beşinci bölümünün, birinci babında yer alan “Kırık, ezik ve eklem yerinden çıkması hakkında” başlıklı bölümünü çevirerek eserine aldığı, buna karşın Topkapı Revan 1684 nüshasında, İbn Şerīf’in çevirdiği bölümün yerine, Cerrāh MeĤmed’in İbn Şerīf’in yazdıklarına çeşitli eklemelerle hazırladığı risaleye yer verilmiş olduğu görülmektedir. Bu bulgu da İbn Şerīf’in

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

Yâdigâr'ının iki farklı versiyonunun olabileceğine işaret etmektedir. Böyle bir durum, yazma eserler üzerine yapılan araştırmalar sırasında oldukça sıkıntılı sonuçlara neden olabileceğinden, yazma eserin mutlaka farklı nüshalarının göz önüne alınarak tenkitli bir metin hazırlanması ve yayımlanması büyük önem taşımaktadır.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalı,
aciduman@medicine.ankara.edu.tr

**Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Deontoloji Ana Bilim Dalı

S-04

KÖY ENSTİTÜLERİNDE YETİŞEN SAĞLIK PROFESYONELLERİ: KÖY SAĞLIK MEMURLARI

Arif Hüdai KÖKEN*, Gülay HALİDİ**

Giriş: Cumhuriyet kurulduktan sonra yetişmiş insan ihtiyacı, her alanda olduğu gibi sağlık alanında da hissedilmiştir. Eğitim tarihimiz açısından müstesna bir yere sahip olan Köy Enstitüleri temel olarak köy öğretmenleri yetiştirmek üzere açılmıştır. Bunun yanında Köy Enstitüleri'nin Köy Sağlık Memuru Kolu olarak adlandırılan parçası köylere sağlık personeli yetiştirmeyi de amaç edinerek, toplum sağlığını koruma ve geliştirmeye önemli katkılar sunmuştur.

Amaç: Bu çalışmada Cumhuriyet dönemi sağlık tarihi açısından önemli bir yere sahip olan köy sağlık memurluğunun eğitim ve çalışma hayatının orijinal belgelerle incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem: Çalışma kapsamında 2015 yılında Köy Enstitüleri'nin "Sağlık Memuru Kolu"ndan mezun olan ve ülkenin farklı bölgelerinde çalışmış dört kişiye ulaşılmış, yapılandırılmamış görüşmeler yapılmış, ses kaydı alınmış, yazılı notlar tutulmuş, bu kişilerden köy sağlık memurluğuna dair belge ve dokümanlar temin edilmiştir.

Bulgular ve Sonuç: Görüşülen köy sağlık memurlarından temin edilen Köy Enstitüsü kimlik cüzdanı, Sağlık Memuru Kolu'nun eğitiminde okutulan ders kitapları, köy sağlık memurları diploması, köy sağlık memurunun Sahra Sıhhiye Hizmet Okulu Diploması, köy sağlık memurunun görev süresinin uzatıldığını belirten mazbata, Gevher Nesibe Sağlık Eğitim Enstitüsü öğrenci hüviyet kartı, narkoz kursu sertifika belgesi, köy sağlık memurlarının belirtmiş oldukları önemli ifadeler ve ilgili mevzuat ışığında değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, sağlık personelinin yetersiz olduğu dönemlerde, iyi bir eğitimden geçerek mesleğe başlayan köy sağlık memurlarının toplum sağlığını koruma ve geliştirmede önemli bir pay sahibi oldukları ileri sürülebilir.

*Dr. Öğr. Üyesi., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD, arifhudaikoken@hotmail.com

**Öğr. Gör., Çukurova Üniv., ghalidi@cu.edu.tr

S-05

15. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE ŞİFA DAĞITAN BİR HEKİM: YUSUF EL HEKİM

Aybüke Kübra ÇELİK*, Emel DOĞRU**

Halk inançları, toplumun genel olarak kabul ettiği din haricinde halk arasında yaygın olarak görülen, değer verilen sonraki nesle aktarılan inanışlardır. Halk inançları din değildir, fakat dinle yakın temas halindedir. Anadolu topraklarında insanların hastalıkları tedavi etmek ya da dua etmek için başvurdukları ve içerisinde yatır olduğuna inanılan kutsal yerlere ziyaret denilmektedir. Kutsal sayılan yerleri ziyaret etme ve oralarda kimi ritüelleri yerine getirme geçmişten günümüze gelen gelenekselleşmiş davranışlardır. Bu tip ziyaretlerde bulunma, Türkiye’de oldukça yaygın görülen toplumsal ve dinsel boyutlara sahip bir alışkanlıktır. Ziyaret edilen yerlerde genellikle, dinsel bir kimliği olan tarihi veya efsanevi kişilerin gerçek ya da temsili mezarları, şifalı olduğuna inanılan su kaynağı, ağaç, ocak ve benzeri kişi veya nesnelere vardır. Birçok kişi ziyaretinin karşılığı olarak gömülü kutsal kişiden veya nesneden iyilik göreceğine ve isteklerinin gerçekleşeceğine inanmaktadır. Şeyh Yusuf el Hekim tahminlere göre 15. yüzyılda Lazkiye’den Hatay’a göç etmiş ünlü bir din alimi ve hekimdir. Yaşamı boyunca şifa dağıtmış kendisi gibi hekimler yetiştirmiştir. Bunların en ünlüsü Davut el Antaki dir. Çalışmamızda Yusuf el Hekimi ve Hatay bölgesinde ki insanların günümüzde hala hastaları tedavi ettiğine inanılan inanışı ele alacağız.

* Hemşire-Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Malatya, aybukesniz94@gmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, eczemeldogru@gmail.com

S-06

**BİR OSMANLI BİLİM KURGUSUNDA AMERİKALI DOKTORLARIN
GÖRÜNÜMÜ VE BİLİM: FENNİ BİR ROMAN YAHUT AMERİKA DOKTORLARI**

Ayşe KURTOĞLU*, Abdullah YILDIZ**, Berna ARDA***

Farklı alanlarda çok sayıda eseri bulunan Ahmet Midhat Efendi, Amerika hakkındaki bilginin son derece sınırlı olduğu bir Osmanlı devrinde Amerika'ya ilişkin ilk edebi ürünleri veren yazarlardandır. Edebiyat ürünleri ise hem yazıldıkları dönemin anlaşılması, hem de yazarlarının kendi ve başka kültürlere bakışlarının sezilmesi açısından önemli kaynaklardır. Bu çalışmada Ahmet Midhat Efendi'nin Fennî Bir Roman yahut Amerika Doktorları adlı eseri tıp tarihi ve bilim düşüncesi açısından ele alınmıştır. Bu eser Osmanlı fenni roman literatürünün bilinen ilk örneklerindedir. Osmanlı fenni roman geleneğini günümüz bakış açısından bilim kurgu kategorisi içinde değerlendirmek olanaklıdır. Her ne kadar araştırmamız bağlamında ele alınan eser bir kurgu roman olarak değerlendirilse de, Ahmet Midhat Efendi'nin çalışmalarında dikkat çekici bir unsur olarak ortaya çıkan sosyal fayda, gerçekçilik ve toplumu bilgilendirme/aydınlatma amacı da dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda eser farklı konuları nüktedan bir dil ile ele alsada eserde yer verilen tıbbi ve bilimsel içerik ve terminolojinin ilgi çekici olmakla birlikte gerçekçi unsurlar barındırdığı da görülmektedir. Bir Osmanlı aydınınının düşünsel dünyasında uç yaklaşımların sergilendiği bir toplumsal yaşantı alanı olarak sunulan Amerika söylemi içinde tıp ve bilimselliğinin genel olarak olumlu bir perspektifle sunulduğu dikkat çekmektedir. Özellikle Amerikan toplumsal yaşantısına ilişkin söylem görece “ifrat ve tefrit” şeklinde uçlara dağılmış olarak nitelendirilirken, eserin kahramanları olan etibbadan bilim insanı-doktorların bilimsel yönelimlerinde uçlara gitmeleri genelde olumlu bir izlenim bırakır. Eser içerisinde tıp eğitimine ilişkin ilginç karşılaştırmalara ve terminolojik açıklamalara rastlamak mümkündür. Bunun yanında deneysel yöntemlere yapılan göndermeler dikkat çekicidir. Yazarın bilim kurgusal kimi anlatılarının tıpla ilişkili güncel bilim kurgusal sinema örneklerinde de işleniyor olması dikkat çekicidir.

*Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, aysekurtoglu87@gmail.com

** Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

***Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

S-07

**BESİM ÖMER AKALIN'IN “ZAYIF VE VAKİTSİZ DOĞAN ÇOCUKLARA
EDİLECEK TAKAYYÜDAT: KUVÖZ VE GAVAJ” ADLI ESERİNİN
İNCELENMESİ**

Ayşenur DALDABAN BERBEROĞLU*

Doktor Besim Ömer Akalın (1862-1940)'ın 1888 yılında yazdığı bu eseri, ihtisas yapmak için gittiği Paris'teki Charité Hastanesi'ndeki deneyim ve gözlemlerine dayanmaktadır. Paris'te iken derslerini takip ettiği önemli doğum uzmanları olan Pierre Budin (1846-1907) ve Adolphe Pinard (1844-1934) gibi isimlerinde etkisiyle Besim Ömer, eserinde zayıf ve erken doğan çocukların hastalıklarını, bunların tedavi ve bakımı için başvurulan yöntemleri ve o dönemde kullanılan cihazları tanıtmaktadır. 19. yüzyılın sonlarında Paris'te neonatoloji açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Eser, bu dönemde hâkim olan neonatolojik gelişmelerin Osmanlı Devleti'nde tanıtılması açısından önem arz etmektedir. Dönemin en önemli doğum uzmanlarından Étienne Stéphane Tarnier (1828-1897)'in imal etmiş olduğu 1880 ve 1883 yıllarındaki kuvözlerini eserinde tanıtan Besim Ömer Akalın, kuvözün kullanılmasıyla birlikte bebek ölümlerindeki düşüş oranlarını ve 1876-1886 yılları arasında Paris Viladethanesi'nde tutulan istatistikleri açıklamaktadır. Besim Ömer'in eseri, bunlara ilaveten vakitsiz doğan çocukların beslenmesine ve "Gavaj"ın kullanımına dair önemli bilgiler içermektedir. Bu makalede, Doktor Besim Ömer Akalın'ın eserinin muhteviyatı incelemeye tabi tutulacak ve eserin Osmanlı bilim dünyasındaki yeri, önemi ve neonatoloji alanındaki katkıları belirlenmeye çalışılacaktır.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, ayse.dal.95@hotmail.com

S-08

TEK SAĞLIK YAKLAŞIMINDA ÖRNEK BİR MODEL: DR. SAİT BİLAL GOLEM

Batuhan ŞAHİN*, Çağrı Çağlar SİNMEZ**

Dr. Sait Bilal Golem (1889-1955) Askeri Baytar Mektebinden 1920 yılında mezun olmuş Arnavut kökenli bir veteriner hekimdir. Askeri Baytar Mektebi'nden mezun olduktan sonra yüzbaşı rütbesine kadar Türk ordusunda görev yapmıştır. Bu süreç içerisinde Kurtuluş Savaşında yer alarak İstiklal madalyası ile ödüllendirilmiştir. Dr. Golem doktora eğitimi için Alfort veteriner okuluna gitmiş ve Pasteur Enstitüsü'nde dünyaca ünlü Fransız mikrobiyolog Prof. Dr. Gaston Ramon'un asistanı olarak çalışmıştır. Mikrobiyoloji alanındaki doktora eğitimi sonrasında Arnavutluk'a dönerek hayvan sağlığı, ıslahı ve zootekni disiplinlerinin uluslararası standartlarda yapılanmasına ve gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Dr. Golem 1932 yılında Türkiye'ye döndükten sonra Türkiye Cumhuriyeti Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi'nde immünoloji uzmanı olarak görev yapmış, daha sonra müdür yardımcılığı ve genel sekreterlik görevlerini yürütmüştür. Dr. Golem Türkiye'de ilk kez Brusellozis'i hayvanlarda ve insanlarda serolojik yöntemlerle teşhis etmiş; Q hummasının tanısına yönelik araştırmalar ve Tularemi ile ilgili aşı çalışmalarında başarılı sonuçlar elde etmiştir. Dr. Golem'in hayvan sağlığı ve halk sağlığı alanındaki ulusal ve uluslararası çalışmalarının tek sağlık ekseninde insan ve veteriner tıbbının işbirliğini göstermesi bakımından değerli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda genelde veteriner hekimliği, özelde ise mikrobiyoloji disiplininin gelişimine yaptığı katkılar ile birlikte dikkatleri üzerine çeken Dr. Golem'in Arnavutluk ve Türkiye'de bilime ve bilimin gelişim sürecine katkı sağlayan bilim insanlarından olduğu ve tüm bu veriler ışığında bilim tarihinde hak ettiği yeri alacağı düşünülmektedir.

*Öğr. Gör., Osmaniye Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Veterinerlik Bölümü, batuhansahin@osmaniye.edu.tr

** Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Veteriner Fakültesi

S-09

**TÜRKİYE’DE “YERLİ” İLAÇ ENDÜSTRİSİNİN MAZİDE KALAN BİR
TEMSİLCİSİ: ANADOLU İLAÇ VE HAMMADDELERİ SANAYİİ ANONİM
ŞİRKETİ**

Berna ARDA*

Anadolu İlaç ve Hammaddeleri Sanayii Anonim Şirketi 10 Haziran 1967 tarihinde Gaziantep’te, Eczacı Refik Özdiñç’ in girişimiyle Alaybey mahallesi Hürriyet caddesi Güzelce sokak, numara 43’de 4479/3634 sicil numarası ile kurulmuştur. Eczacılar, hekimler ve iki ecza deposunun bir araya gelmesiyle yaklaşık 35 ortak ve 640bin TL sermaye ve Eczacı Refik Özdiñç’e ait 11 ilaç ruhsatı ile çalışmaya başlamıştır. Sahip olduğu ruhsat sayısını 34 adete kadar çıkartan, üretiminin bir kısmını İstanbul’da yapan şirket, bir yandan Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında da dağıtım çalışmalarını yaygınlaştırmaya ve sermaye arttırımı girişimlerine başlamış olsa da, 1969 yılında Sağlık Bakanlığı’ nın yaklaşık 25 yerli üreticiyi kapatmaya ilişkin ani kararı ile bir darbe almıştır. Şirketin sahip olduğu ilaçlar Refik Saydam Enstitüsüne gönderilerek incelenmiş, hepsinin de formüllerine ve usülüne uygun üretilmiş oldukları tespit edilmiştir. Bu süreçte hem mali sorunlarını gidermeye çalışan, hem de Gaziantep’teki laboratuvarını kapatarak, makine ve ekipmanlarını, üç yıl üretimi gerçekleştirme taahhüdü karşılığında İstanbul’daki bir Laboratuvara veren şirket, 1973 yılı sonlarında çalışmalarını durdurmak zorunda kalmıştır. Bu bildiride, Anadolu İlaç ve Hammaddeleri Sanayii Anonim Şirketinin sahip olduğu ilaç ruhsatlarından da örnekler verilerek, yerli ilaç üretiminin kısa sürebilmiş alçakgönüllü bir girişimi ana hatlarıyla resmedilecektir.

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD, arda@medicine.ankara.edu.tr

S-10

**KONYA’NIN ANKA KUŞU
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ**

Berna ERAYMAN*, Serap ŞAHİNOĞLU**

Konya, Çatalhöyük’ten başlayarak tarih boyunca önemli bir yerleşim alanıdır. En parlak dönemini Anadolu Selçuklu Devleti’nin başkenti olarak yaşamıştır. 1. Alaeddin Keykubat döneminde şehirde darüşşifa, bimarhane ve cüzzamhane kurulmuştur. Alaiye ya da Konya Darüşşifahanesi zengin vakfiyesi ile Osmanlı döneminde de uzun yıllar bilim ve sağlık hizmetleri vermeyi sürdürmüştür.

Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki temel eğitim politikalarından birisi de üniversitenin Anadolu’ya yayılması düşüncesidir. Atatürk, 1 Kasım 1937’de Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yaptığı konuşmada: “şimdilik” Türkiye’yi “garp”, “merkez” ve “şark” olarak düşündüğünü ve her bir bölgede modern anlamda üniversitelerin kurulması” gerektiğini söylemiştir.

Bu hedefe uygun olarak 1955 yılında Ege, Karadeniz Teknik ve Konya Üniversiteleri kurulması için Meclis’e bir teklif sunuldu ancak ilgili komisyondan Konya için olumlu bir sonuç alınamadı. Daha sonra 1975 yılında 1873 sayılı ‘Dört Üniversite Kurulma Hakkında Kanun’un yayımlanmasının ardından 1976 yılında Konya hayaline kavuşarak Selçuk Üniversitesi kuruldu. Ülkenin ve özellikle Konya’nın sosyal, kültürel ve ekonomik koşulları nedeniyle bundan sonraki süreç Üniversitenin yapılanması açısından daha çetin oldu. Ancak tıp fakültesinin 1982-83 öğretim döneminde kurulması ile Konya ve genç üniversiteye yeni bir kan gelerek halk-üniversite yaklaşmasının arttığı söylenebilir.

Bu çalışmamızda yeni nesillere aktarılmak üzere Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi’nin nasıl kurulduğu, ilk yıllarda yaşanan zorluklar yanı sıra dayanışma, fedakarlıklar, bulunan çözümler ve Tıp Fakültesinin, Selçuk Üniversitesine ve Konya’ya kazandırdığı değerler araştırıldı. Bulgu ve belgeler incelenerek konunun Cumhuriyet Tıp Tarihi alanyazına kazandırılması amaçlandı.

Çalışmada bulgular, yarı yapılandırılmış sözlü tarih çalışması ve ilgili belgelerin incelemesi ile elde edildi. Kuruluş sürecine tanıklık eden Selçuk Üniversitesi ve Tıp Fakültesindeki akademik, idari ve diğer kadrolarda yer alan kişilerden, dönemin tıp fakültesi öğrencilerinden, sivil toplum örgütlerinin yöneticilerinden onamları alınarak Konya’da yaşayanlarla yüz yüze görüşmeler yapıldı. Diğer şehirlerde yaşayanlardan telefon görüşmesi ve elektronik posta yolu ile veriler

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

toplandı. Meclis tutanaklarından, dönemin yerel gazetelerinden, resmi izinle ulaşılan öğrenci ve personel arşivinden faydalanıldı.

*Uzm. Dr., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Konya Beyhekim Eğitim Araştırma Hastanesi ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD Doktora Öğrencisi, drberna42@gmail.com
** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD

S-11

**HİPOKRATES, DİOSCORİDES VE GALENOS'UN ZEYTİNYAĞI İÇEREN
TERKİPLERİ HAKKINDA BİR YORUM**

Betül BAKIR*

Akdeniz ve Ege gibi dönemin kaliteli, yüksek ihracat potansiyeline sahip zeytinyağının üretildiği bir havzanın merkezi konumundaki Anadolu'da, doğasında tıbbi bitkilerin yetiştiği, asklepionların, farmakologların ve serbest çalışan doktorların revaçta olduğu coğrafyada, doğallıkla ünleri dünyaya yayılmış hekimlerin yetişmesi ve merhemlerin diğer ülkelere ihracı gerçekleşmekteydi.

Batı'da Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden XV. yüzyıl Rönesans dönemine kadar geçen 1000 yıllık sürede, feodalite ve kilise baskısıyla kaybolan bilimsel öğretiler tıp alanında gerilemeye neden olurken, tedaviler dini yöntemlerle yapılmaya çalışılmış, akıl hastaları yakılmış ve halk fakirliğin yanı sıra veba, frengi, cüzzam gibi ağır hastalıklara bağlı kitlesel ölümlerle uğraşmak zorunda bırakılmıştı. Kaynaklarda, “Karanlık Dönem” olarak geçen bin yıllık süreçte batıda bilim yok olurken, Doğu'da Hippokrates, Galenos, Dioscorides, Efesli Rufus, Oribasius...vb. gibi antik Yunan bilginlerinin eserleri Süryanice ve Arapça'ya çevrilerek darüşşifalarda İbni-Sina, Zehraâvi, İbn-i Rüşd, İbnü'l- Baytâr gibi Müslüman bilim adamlarıyla aynı anda okutulmaktaydı. Bu nedenle ünlü bilim adamlarının eserleri ve Anadolu'da yetişmiş bilginlerin yazma eserlerindeki tedavilerinin tüm dünyaya yayıldığı bu coğrafyada “zeytinyağı” ile ilgili tedavi ve terkiplerin incelenmesi ve anlaşılması önemlidir.

Kos'lu Hippokrates (M.Ö. 460-377) ve Bergama'lı Galenos'un (M.S. 131-201), hastalarına verdikleri ilaçlar ve terkipler arasında zeytinyağı da vardı. Hippokrates, yıkanmayanlara vücutlarını zeytinyağı ile ovarak kirlerinden arınacaklarını söylemiş, böylece bir nevi hijyen malzemesi olarak önermiştir.

Adana civarında yetişen Dioscorides'in yaşadığı bölgede koyun, keçi gibi hayvanların yağları bolca üretildiği halde, birçok hastalığın tedavisi için hazırladığı terkiplerde yüksek oranda zeytinyağını kullanması, iyileştirici kimyasal özelliklerini deneyimleyerek gördüğü izlenimi uyandırmaktadır.

Anadolu'da yetişen ve eserleriyle dünyadaki tıp bilginlerini etkileyen, tedavi yöntemleri günümüz tıbbına kadar gelen Dioscorides, Hippokrat ve Galenos'un zeytinyağı ile

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

hazırladıkları terkipler ve ilaçlar, zeytinyağı terkiplerle ilgili kendilerine özgü tedavi yöntemleri, ayrıca önerdikleri özel diyetler sunumda anlatılacaktır.

S-12

**BELGELER IŞIĞINDA CERRAHPAŞA TIP FAKÜLTESİ TIP TARİHİ MÜZESİ
KURULUŞU VE GELİŞİMİ**

Burcu ÖZDEMİR*

Müzeler, tüm kültür varlıklarını içine alan ve içinde her insanın kendinden bir parça bulduğu eğitim kurumlarıdır. Müzeler, geçmiş ve gelecek hakkında kritik diyaloglar için demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlardır. Günümüzün çatışmalarını ve zorluklarını kabul edip ele alarak, topluma olan güvende eserler ve örnekler tutar, gelecek nesiller için farklı hatıraları güvence altına alır ve eşit haklar sağlar ve tüm insanlar için mirasa eşit erişim sağlar. Bu çalışma ile Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi'nin oluşturulmaya başlandığı 1983 yılından bugüne yaşanan gelişmeler, tasarlanan teşhir tanzim çalışmaları ışığında sağlık/tıp tarihi müzeciliğinin kuruluş hikâyesi ile gelişimini gözler önüne sermek amaçlanmaktadır. Bu gelişim çerçevesinde hem sağlık müzeciliğinin önemi hem de sağlık ve tıp tarihi açısından özelliği ve önemi ortaya konmaya çalışılacaktır. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi'nin kuruluşundan itibaren biriktirilen, daha önce yayınlanmamış müze evrakı öncelikle konularına ayrılıp tasnif edilerek kronolojik olarak bir sıralama oluşturulmuştur. Tüm evrak ve belgeler incelenirken, belgeleri destekleyecek şekilde, müzenin kurucu başkanı ve küratörü olan Prof. Dr. Nil Sarı ile yapılacak olan söyleşiler ile sağlık/tıp tarihi müzeciliğinin ülkemizdeki gelişimi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi'nin bu gelişim içindeki yeri, müzelerin oluşturulmasında görevli olacak kişilerin nitelikleri ve müzenin sağlık/tıp tarihi açısından önemi, koleksiyonun nasıl oluştuğu, tarihi dekanlık binasının müze binası olarak kullanılmaya başlaması vb. ile ilgili bilgilere ulaşılması planlanmıştır. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi'nin ilk sergi salonu, ikinci kuruluşu ve üçüncü kuruluş aşamasını gösteren genel fotoğraflar, bağış ve teşekkür mektupları, müze binasına dair belgeler, kurum içi ve kurum dışı yazışmalar, ziyaretçi defterleri vb. evraklar daha önce yayınlanmamıştır. Bu incelemenin sonunda sağlık/tıp tarihi müzelerinin oluşturulmasındaki önem anlatılmaya, tarihi kültür mirasının korunması ve saklanması konusunda gerekli tedbirlerin alınması gerektiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler ışığında tıp tarihi müzeciliği alanında uzmanlar eşliğinde kuruluşu gerçekleştirilen CTF Tıp Tarihi Müzesi'nin, hem “Türk Tıp Tarihi Müzeciliği” hem de “Türk Tıp Tarihi” için yeni bir bakış açısı sağlayacağı düşünülmektedir.

* Uzm., Biruni Üniv., burcuozdemir68@gmail.com

S-13

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE İNSANLAR ÜZERİNDE YAPILAN PLÜTONYUM DENEYLERİ

Cemal Hüseyin GÜVERCİN*

İkinci Dünya Savaşı'nın son dönemlerinde bir yandan atom bombası geliştirme çabaları bir yandan da nükleer santrallerde kullanılmak üzere çeşitli radyoaktif atomlar üzerinde yapılan çalışmalar büyük bir ivme kazanmıştır. Aynı dönem ABD'nde radyoaktif maddelerin insanlar üzerindeki denemelerinin de başladığı yıllar olmuştur. Farklı radyoaktif atomlar denemelerde kullanılsa da bu çalışmada insanlar üzerinde yapılan plütonyum deneyleri ele alınmıştır. Bu deneyleri yapılış amacı, yöntemi ve diğer özellikleri açısından üç ayrı dönemde incelemek mümkündür:

Manhattan Projesi kapsamında ilk deneylerin başladığı 1944-1947 arası erken dönem çalışmaları. Bu dönemde 18 katılımcıya plütonyum enjekte edilerek plütonyumun insandaki metabolizması, birikimi, dağılımı ve atılımını ölçmek amaçlanmıştır.

Orta dönem olarak adlandırılan 1952-1978 döneminde, mesleki maruziyet nedeniyle plütonyum araştırma merkezinde çalışan 130 gönüllü üzerinde yapılan biyolojik ve tıbbi deneylerdir. Bu çalışmalarla birlikte nükleer tıp ayrı bir disiplin olarak ortaya çıkmıştır.

Modern zamanlar olarak adlandırılan 1980 ve sonrası dönemde, Los Alamos'ta modern plütonyum araştırma merkezinin (TA-55) kurulması, uzay araştırmaları ve tıbbi deneylerin yapılması, işyeri maruziyetleri ve kazaların incelenmesi gerçekleşmiştir.

Plütonyum deneylerinin 1993'te medyada yer alana kadar büyük bir gizlilikle yürütülmesinde, sadece Soğuk Savaş dönemindeki gizlilik stratejileri değil, barındırdığı ciddi etik sorunların da büyük rolü olmuştur. Deneye katılanlardan doğru ve yeterli bilgilendirmeye dayalı uygun aydınlatılmış onam alınmaması, çarpıtılmış veya yanlış bilgiler verilerek deneylerin yürütülmesi en temel sorunlardan biridir. Radyoaktif madde olan plütonyumun zararları bilinmesine rağmen risk-yarar değerlendirilmesi yapılmadan ve yüksek dozlarda kullanılması, katılımcıların incinebilir gruplardan seçilmesi, araştırmanın yeterli preklinik denemelerden geçirilmeden insanlarda yapılması gibi nedenlerle, o dönemde mevcut olan etik düzenlemeler ciddi biçimde ihlal edilmiştir. Ayrıca araştırmalarda çoğu zaman ABD hükümetlerinin destekleyici olması ve basında yer alıncaya kadar deney sonuçlarının uzun yıllar açıklanmaması

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

endişeleri artıran bir durumdur. 1995'te ancak Başkan Clinton'ın talimatı ile sonuçlar kamuoyu ile paylaşılabilmiştir.

Plütonyum deneyleri incinebilir gruplar üzerinde yapılan, insanların hak ve esenliğini göz ardı eden, sağlık açısından tehlikeli ve ölümcül olabilen deneyler olarak araştırma etiği tarihinde yer almıştır.

S-14

19. YÜZYIL'DA İZMİR'DE *Filles de la Charité* RAHİBELERİ'NİN SAĞLIK ALANINDAKİ FAALİYETLERİ

Ceren Gülser İLİKAN RASİMOĞLU*

Bu çalışma, 1839 senesinde önce İstanbul'a, ardından İzmir'e gelerek sağlık ve eğitim kurumlarında çalışmış olan Katolik rahibelerin 19. Yüzyıl İzmir'inde sağlık alanında gösterdikleri etkinlikleri sunmayı amaçlamaktadır. Lazarist cemaatine bağlı olan ve *Filles de la Charité* (Hayırseverlik Kızları) ismiyle anılan rahibeler hastane, dispanser ve yetimhane gibi kurumlara ek olarak savaş ve salgın gibi durumlarda Osmanlı devletinin kendi kurumlarında da çalışmıştır. Rahibeler Osmanlı yönetimindeki değişmelerin Avrupa'da duyulmaya başladığı bir dönemde Osmanlı topraklarına gelmişler ve 1. Dünya Savaşı'nın çıkışıyla beraber kapitülasyonların kaldırılışına kadar Osmanlı topraklarında pek çok şehirde hayır kurumları açmışlardır.

İlk gelen grup yedi kişi olduğu için İzmirli taraından Yedi Kızlar olarak adlandırılan rahibeler Bornova, Buca, Kula, Göztepe gibi bölgelerde kendi evlerini açmış; Saint Antoine Hastanesi, Fransız Hastanesi gibi kurumları idare etmiş ve 1841 yangını, 1848 kolera salgını, 1893 kolera salgını, 1881 depremi gibi afetlerde hasta bakmışlardır. Bu çalışmada İzmir'deki rahibelerin cemaatin Paris'teki merkezindeki yetkililer ile yapılan yazışmalara dayanarak rahibelerin İzmir'de kendi kurumlarında, hastanelerde ve deprem, salgın ve yangın gibi afetlerde verdikleri sağlık ve bakım hizmetine yönelik faaliyet göstermelerine imkan tanıyan koşullar; bu faaliyetlerin sınırlılıkları; İzmirli'lerin rahibelerin varlıklarına ve çalışmalarına verdikleri tepkiler konu edilmektedir. Çalışma, rahibelerin çalışmalarını liman kentlerin gelişmesi ve kozmopolitleşme bağlamında ele almakta ve faaliyetlerinin sonlanmasını 1. Dünya Savaşı'nın çıkışı ve 1922 yangınıyla beraber İzmir'in heterojen nüfus yapısının dönüşümü ile ilişkilendirmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda sağlık alanındaki ihtiyaçların karşılanabilmesi için kurulan siyasi dengeler göz önünde bulundurularak modern devletin kişilerin sağlığını korumayı ve iyileştirmeyi üstlenmesinin üzerinde tartışılmakta ve hayırseverlik ile siyaset ilişkisinin sağlık alanındaki tezahürleri incelenmektedir. Çalışmanın temel kaynağını 1834 yılından 1963 yılına kadar aralıksız olarak derlenmiş olan ve merkezi Paris'te bulunan cemaat yıllıkları *Annales de la Congrégation de la Mission (Annales)* oluşturmaktadır.

*Dr. Öğr. Üyesi., Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, cerenilikan@gmail.com

S-15

SERVET-İ FÜNUN'DA RADYOLOJİ

C. Çınar BAŞEKİM*, Zehra Betül YALÇINER**

X ışınları 8 Kasım 1895'de Alman Fizikçi Prof. Wilhelm Conrad Röntgen tarafından bulunmuştur. Röntgen 22 Aralık 1895'te eşi Bertha'nın elinin radyolojik görüntüsünü almış ve 28 Aralık tarihinde Würzburg Tıbbi Fizik Derneği Sekreterliğine gönderdiği "*On a New Kind of Rays (Eine neue Art von Strahlen)*" başlıklı bir rapor ile buluşunu bilim dünyasına tanıtmıştır. Bundan çok kısa süre sonra bu buluş bütün dünyada hızla yayılmaya ve ilgi uyandırmaya başlamıştır.

Basında da bu konuda çok erken dönemde haberler çıkmıştır. İlk olarak Almanya'da yayınlanan Die Presse gazetesi 5 Ocak 1896 Prof. Röntgen'in buluşunu okuyucularına duyurmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda X ışınlarının bulunması ve ilk dönem gelişmeler hakkında özellikle Servet-i Fünun dergisinde haberlere rastlanmaktadır.

Bu çalışmada ülkemizde radyolojinin ilk 10 yılında Servet-i Fünun dergisinde bu konuda çıkan yazıların araştırılması amaçlanmıştır.

Dergi ilk olarak 6 Şubat 1896 tarihinde "Doktor Röntgen'in Keşfi" başlıklı yazı ile bu buluşu okurlarına duyurmuştur. Radyoloji hakkında 6 Şubat 1896 – 18 Ocak 1906 tarihleri arasında yayınlanmış toplam 14 adet haber-makale bulunmuş ve bunların içerikleri incelenmiştir.

*Prof. Dr., Bayındır İçerenköy Hst., cinarbasekim@yahoo.com

**Prof. Dr., Bayındır İçerenköy Hst.,

S-16

**AŞI TEREDDÜTÜ VE AŞI KARŞITLIĞI KAVRAMLARINA TARİHSEL BİR
BAKIŞ: COVID-19 PANDEMİSİ NEYİ DEĞİŞTİRDİ?**

Perihan Elif EKMEKÇİ*, S. YOLDAŞ**, L.B. ÇOKASLAN**, E. KALE**, H.K. ÖZDEMİR**, E. DEVECİ**, G.S. ÇINAR**, B. ÖZÜÇETİN**, B. ERDOĞAN**, H. AKAR**, B. ATALAY**, B. BURUK***

Bulaşıcı ve salgın hastalıklar insanlık tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Tarım toplumuna geçiş ve şehirleşme ile beraber tıp tarihinde belirgin olmaya başlayan bulaşıcı hastalıklar orta çağda veba, kolera ve influenza salgınlarıyla milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur.

Kuşkusuz aşının bulunması ve yaygın olarak kullanılması bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadelede en önemli kilometre taşı olmuştur. Çiçek virüsünün eradikasyonu tıp tarihinde aşılardan sayesinde kazanılan en önemli başarılar arasında yer almaktadır. Polio, difteri, boğmaca, tetanoz gibi hastalıkların aşı ile önlenmesiyle çocuk ölümlerinde önemli derecede bir gerileme sağlanmıştır.

Diğer taraftan tıp tarihinde aşının ortaya çıkması ile neredeyse eş zamanlı olarak aşı karşıtlığının da belirdiğini görmekteyiz. Literatürde 1722’de Edmund Massey’in “İnokulasyonun günah ve tehlike dolu uygulaması üzerine vaazı” ile dikkat çeken ilk aşı karşıtı söylemler, çiçek aşısının kullanıma girmesi ile şiddetlenmiştir. 1998 yılında Andrew Wakefield ve arkadaşları MMR aşısının otizme neden olduğu yanlış savı ile bir makale yayınlamışlardır. Bu makale daha sonra geri çekilmiş olsa da aşı karşıtı hareketi daha da güçlendirmiştir.

Yakın tarihe kadar aşı karşıtlığı kavramı çoğunlukla çocukluk çağı aşılardan ilgili olmuştur. Bu kavram 2009 yılında gerçekleşen H1N1 pandemisinde evrilerek erişkin aşılardan yönelmiştir. H1N1 pandemisi ile sadece aşı karşıtlığı kavramının içeriği değişmemiş aynı zamanda literatürde aşı tereddütü kavramı da eklenmiştir. Bu iki kavram, Covid-19 pandemisinde bir kez daha önem kazanarak pandeminin seyrinde etkili olmuştur.

Bu araştırmanın amacı aşı tereddütü ve aşı karşıtlığı kavramlarının tıp tarihindeki seyirlerini incelemek ve COVID-19 pandemisinin bu kavramların içeriklerini nasıl değiştirdiğini tartışmaktır. Bu amaçla öncelikle tıp tarihinde aşı tereddütü ve aşı karşıtlığı kavramlarının nasıl ve hangi dinamiklerin etkisi ile ortaya çıktığı ve kapsamları açıklanmaktadır. İkinci olarak aşı karşıtlığı ve aşı tereddütü kavramlarının nedensel dinamikleri, kapsamları ve etkileri açısından

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

COVID-19 pandemisinde nasıl bir değişim gösterdiği ve bu değişimin nedenleri tartışılmaktadır.

*Doç. Dr., TOBB ETÜ Tıp Fakültesi, drpelife@gmail.com.

** TOBB ETÜ Tıp Fakültesi öğrencileri

*** TOBB ETÜ Tıp Fakültesi

S-17

SÜTUNCU ST. SİMEON

Emel DOĞRU*, Aybüke Kübra ÇELİK**

I Constantine'nin, Hristiyanlığı yasal din olarak kabul etmesiyle beraber "İdeal Hristiyanlığın" oluşmasıyla ilgili modellerde oluşmaya başlamıştır. Bu modellemeler asketik yaşam tarzını daha çok gözler önüne sermiştir.

Sütuncu St. Simeon' da Asketizmi benimsemiş ve önemli uygulayıcıları arasında yer almıştır. Yaşadığı dönemde çok büyük üne sahip olan St. Simeon, Perslilerden, Medlerden, Avrasya ülkelerinden birçok ziyaretçiye ev sahipliği yapmıştır. Sahip olduğu bu ünün temelinde ona isnat edilen mucizeler yatmaktadır.

Sütunun tepesine çıkarak günün belirli saatlerinde ibadet eder, secdeye kapanır ve gelen insanlara günde iki kez vaazlarda bulunurdu. Tanrı ile konuşur ve halkının refahı için dua ederdi. Böylelikle Tanrı da kendisine yaklaşmış olan St. Simeon'un dualarını kabul ederdi. Onun bu şifa veren özelliğinin sütun üzerinde Tanrıya kendini adayışı olduğu düşünülmektedir. Hz. İsa'nın yolundan giden St. Simeon bazı felçli hastalara şifa dağıtırken, topalları yürütür, cüzzamlıları iyileştirir, konuşamayanları konuşturur, kronik hastalığı olanlara şifa dağıtırdı. Bunların yanında kıtlık, hastalık gibi durumlarda insanları uyarmasıyla ünlüydü.

İnsanların yaşadıkları hastalığın ruhla bağlantılı bir durum olduğu, yapılan ibadet, orucun ruhun şifalanmasına sebep olduğu ve böylelikle hastalıklardan kurtulmanın yolu olduğunu göstermesiyle St. Simeon döneminin ve Hristiyanlığın önemli isimlerinden biri olmuştur.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, eczemeldogru@gmail.com

** Hemşire-Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Malatya, aybukesnmz94@gmail.com

S-18

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDAKİ ULUSAL SAĞLIK POLİTİKALARI IŞIĞINDA BİRİNCİ MİLLİ TÜRK DİŞTABABETİ KONGRESİ

Emin Murat CANGER*, Serap ŞAHİNOĞLU**

Cumhuriyetin kuruluş döneminde sağlık sorunları çok boyutluydu. Sağlık politikalarına yönelik olarak çıkarılan ve günümüzde hala yürürlükte olan temel yasalar Cumhuriyetin ilk on yılının eserleridir. Cumhuriyetin kuruluşunu izleyen yıllarda sağlığın korunma ve geliştirilmesi, ölümlerin azaltılması ve bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele başlıkları sağlık politikası olarak belirlendi. Koruyucu hekimlik, sağlık politikasının temel yaklaşımını oluşturuyordu.

Ülkemizde diş hekimliği eğitiminin temelini oluşturan Dişçi Mektebi, 22 Kasım 1908 tarihinde Eczacı ve Dişçi ve Kabile ve Hastabakıcı Mektebinin bir şubesi olarak açıldı ve eğitim ise 28 Ekim 1909 tarihinde başladı.

Birinci Milli Türk Diştababeti Kongresini düzenleyen Türk Diştababeti Cemiyeti, “Tıp Fakültesi Dişçilik Şubesi Mezunin ve Talebe Cemiyeti” olarak 1912 yılında kuruldu. Cemiyetin adı 27 Mart 1925 tarihinde “Türk Diştababeti Cemiyeti” olarak değiştirildi. Kongrenin düzenlenmesine Türk Diştababeti Cemiyetinin 29 Nisan 1932 tarihli toplantısında karar verildi.

1 Kasım 1932 tarihinde İstanbul’da Darülfünun Kongre Salonunda başlayan ve 6 gün devam eden kongrede 6 rapor, 27 bildiri sunuldu. 2 Kasım 1931 tarihinde yapılan ikinci oturumda Dr. Kazım Esat Bey tarafından “Mekteplerde Diş Bakımı” başlıklı raporu, 3 Kasım 1932 tarihinde yapılan dördüncü oturumda ise Prof. V. Dr. Ziya Cemal Bey: “Ağız ve Diş Hıfzısıhhati” başlıklı raporları sundular.

Kazım Esat Beyin raporunda ağız - diş sağlığının korunmasının tıbbın önemli bir kısmını oluşturduğuna vurgu yapılmakta, halk sağlığı ve koruyucu hekimlik ile ilişkili olarak ülkemizdeki okullarda bir çocuk diş tedavi sisteminin kurulması gerektiği belirtilmekteydi.

Ziya Cemal Beyin raporunda ise ağız ve diş sağlığını korumaya yönelik çabaların anne karnında iken başlamasının, bütün yaşam boyunca da devam ettirilmesinin gerekliliği belirtildikten sonra, bu amaca yönelik çabanın diş hekimlerinin en önemli sorumlulukları arasında olduğu vurgulanmaktaydı.

Kongrede sunulan raporlarda vurgulanan amaçların Cumhuriyetin erken dönem sağlık politikaları ile uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

*Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Diş Hekimliği Fakültesi Ağız, Diş ve Çene Radyolojisi,
emcanger@erciyes.edu.tr

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD,

S-19

**SÂLİH B. NASRULLAH'IN “GÂYETÜ'L-BEYÂN FÎ TEDBİRİ BEDENİ'L İNSÂN”
ADLI ESERİNDEKİ “YENİ BİTKİLER”**

Esra AKSOY*

On yedinci yüzyıl “tıbb-ı cedîd” kavramının ortaya çıktığı bir dönemdir. Hekimbaşı Sâlih b. Nasrullâh b. Sellûm el-Halebî'nin (İbn Sellûm) (ö.1669) özellikle Paracelsus tıbbının Osmanlı'ya girişine önderlik etmesiyle “yeni tıp” konusunda önemli bir yerde durmaktadır. Ülkemizde ise “tıbb-ı cedîd” çalışmaları genel olarak iatrokimya uygulamaları bağlamında tartışılıp, Yeni Dünya'nın keşfiyle humoral patolojiye entegre edilen yeni bitkilere dair derinlemesine araştırmalar yapılmamıştır. Bu çalışmada tıbb-ı cedîdin kilit isimlerinden olan İbn Sellûm'un, hicri 1075 yılında yazıp, IV. Mehmed'e sunduğu ve müellifin hayattayken kitap haline getirilen tek eseri olan “Gâyetü'l-Beyân Fî Tedbiri Bedeni'l-İnsân” kitabı, yer verdiği “yeni bitki” isimleri açısından incelenmiştir. “Yeni bitki” kavramı, kadim kitaplarda geçmeyen ve Yeni Dünya'nın keşfiyle bulunan bitkiler için kullanılmaktadır. İbn Sellûm, her ne kadar “yeni bitki” kavramına direkt olarak eserin içerisinde kullanmasa da kavrama dair yukarıda verilen tanıma yeni bitki isimlerini zikrettiği kısımlarda yer vermektedir. Eserin incelenmesi sırasında kadim kitaplarda geçmediği belirtilen sekiz bitki ismi tespit edilmiştir. Eserde verilen bilgiler temel alınarak bu sekiz bitkinin kökeni, kullanıldıkları yerler ve humoral patoloji içerisine entegre edilip edilmediği tartışılmıştır. Aynı zamanda Osmanlı-Avrupa arasındaki bitkisel ilaç ticaretinin izleri aranmış ve bu bağlamdaki bilgi aktarımlarının da izi sürülmüştür.

*Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, esraaksoy17@ogr.iu.edu.tr

S-20

BİR TİRNERFİN SOLUNUM YOLLARINA KAÇMASI VE BİLAARIZA İHRACI

Funda Gülay KADIOĞLU*

Müslüman Diş Tabipleri Mezunin ve Talebe Cemiyeti'nin yayın organı olan Türk Diş Tabipleri Mecmuası Türkiye'de diş hekimliği alanında yayımlanan ilk mesleki ve bilimsel dergidir. Birinci sayısı 1922 yılında neşredilen mecmua, yayın hayatına 1928 yılına kadar devam etmiş ve sadece son sayısı Türkçe harflerle basılmıştır. Mecmuada, tanıtımların ve reklamların yanı sıra, dönemin güncel diş hekimliği konularını irdeleyen ve diş tabipleri tarafından yazılan yazılar yer almaktadır.

Mecmuanın ikinci sayısında yayımlanan ve diş pulpasının ekstirpasyonu için kullanılan en eski endodontik enstrümanlardan biri olan tirnerfin bir hastanın solunum yollarına kaçmasını ve takiben herhangi bir soruna neden olmaksızın kendiliğinden çıkmasını anlatan makale, üzerinde durulmaya değerdir. Bu makalenin aslı Fransa Diş Hekimleri Birliği'nin yayın organı olan L'odontologie'nin 1923 yılının Ocak sayısında yayımlanmıştır ve Paris Odontoloji Cemiyeti doktorlarından Thibonneau ve Stoeckel tarafından beyan edilmiştir. Orijinali Fransızca olan makale Türk Diş Tabipleri Mecmuası'nın Aralık 1923 tarihli sayısında, orijinalinden yaklaşık bir yıl sonra, Osmanlıca'ya çevrilerek yayımlanmıştır. Metni Fransızca'dan Osmanlıca'ya çeviren Fakülte müderrislerinden Şevki Bey'dir.

Çalışmamızda, sadece bir endodontik müdahalenin komplikasyonunu anlatmayan, aynı zamanda bu olaydan çıkarılacak dersleri de ortaya koyan bu tarihi makale ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

*Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri, fgkadioglu@cu.edu.tr

S-21

**ŞEREFEDDİN SABUNCUOĞLU'NUN CERRAHİYYETÜ'L HANİYYE KİTABINDA
YER ALAN DERİ HASTALIKLARI ÜZERİNE İNCELEME**

Gamze SERARSLAN*

On dördüncü yüzyıl sonu ile XV. yüzyıl ortalarında yaşamış bir Türk hekim olan Şerefeddin Sabuncuoğlu, Amasya Darüşşifa'sında ondört yıl hekimlik yapmıştır. Hekimin eserlerinden biri olan Cerrahiyyetü'l-Haniyye Türkçe olarak yazılmıştır. Bu kitapta çeşitli hastalıkların cerrahi yöntemler ile tedavisi ayrıntılı olarak anlatılmış, kimi hastalıklarda bu yöntemlerin minyatürleri, kimi hastalıklarda ise kullanılan cerrahi aletler de çizilerek gösterilmiştir.

Kitabın giriş kısmında kitabın kaç bölümden oluştuğu ve her bölümde nelerden bahsedildiği belirtilmiştir: ‘.. bu kitabı üç bab itdüm ve her babın bir nice fasl üzerine bast itdüm evvelki babda her ‘uzvun taglamagının tarikın bildürdüm ikinci babda cirahatler deşmek ve yarmak ve dikmek ve mu’alece itmegi bildürdüm üçüncü babda sınık sarmagı ve çıkuk çekmegi bildürdüm ..’. Birinci bölümde 22.,35., 47., 49., 50., 51., 52., 53., 55. ve 57. fasıllar ve ikinci bölümde 8., 40., 41., 42., 45., 48., 51., 53., 82., 92. ve 98. fasıllar deri hastalıkları ile ilgili olan ve/veya deri hastalıklarını da içerdiğini tahmin ettiğimiz başlıklardır. Sabuncuoğlu kitabında akne, abse, lepra, vitiligo ve siğil gibi deri hastalıklarının tedavisini tarif etmiştir.

Bu yazıda, Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun Cerrahiyyetü'l Haniyye kitabında deri hastalıkları ile ilgili olabilecek konuların tespit edilerek incelenmesi amaçlandı.

*Prof. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, Tıp Fakültesi Deri ve Zührevi Hastalıklar Anabilim Dalı Antakya, HATAY

S-22

CUMHURİYETİMİZİN İLK SAĞLIK POLİTİKALARI: REFİK SAYDAM DÖNEMİ

Gizem ŞİMŞEK*

Türkiye’de sağlık hizmetlerini geliştirme çabaları, cumhuriyet döneminden önceki dönemlere kadar uzanır. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nde, sağlığın geliştirilmesine önem verilse de, devletin öncelikleri arasında yer almamıştır. TBMM’nin açılışından on gün sonra 03 Mayıs 1920 tarihinde ilk kurulan Bakanlık, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı olmuştur. İlk olarak; sağlık hizmetlerindeki öncelikleri saptamayı, sağlık kazanımlarını artırmayı, kaynakların en verimli dağılımını seçilen kriterlere göre gerçekleştirmeyi amaçlayarak hizmet çerçevesini belirlemiştir.

Cumhuriyetin ilanı sonrası Sağlık Bakanı olan Dr. Refik Saydam 1937 yılına kadar süren bakanlığı süresince, ülkemizin sağlık hizmetlerinin kuruluşunda ve gelişmesinde büyük katkılar sağlamıştır.

Başta hekimler olmak üzere, veteriner, eczacılar, hemşireler, ebeler ve sağlık memurları yetiştirilmesi konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca mesleklerini serbest olarak yapanlarla ilgili her türlü işlemi yürütmek amacıyla “Zat İşleri ve Muamelat Müdürlüğü” kurulmuştur. 1923 yılında 6437 yatakla hizmet veren 86 kurum varken, 1930 yılı içerisinde 182 kurum, 11.398 yatağa ve 1935 yılı içerisinde de 176 kurum ve 13.038 yatağa çıkmıştır. Böylelikle bir yatağa düşen insan sayısı 1923 yılında 1.920 iken 1930 yılında 1.260’a, 1935 yılında da 1.240’a düşmüştür. Dönemin en önemli özelliği, yürürlüğe konulan sağlık yasaları olmuştur.

8 Eylül 1926 tarihli Özel İdare ve Belediyelerdeki Sağlık ve Hayır İşlerine İlişkin kararname yayınlanmıştır. Refik Saydam döneminde çıkan en önemli kanun ise; “Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanundur.” Dönemin diğer önemli gelişmesi Merkez Hıfzısıhha Kurumunun oluşturulmasıdır. Bilimsel araştırmalar için Sıhhiye Vekâletinin teknik bir birimi olarak Hıfzısıhha Kurumunun oluşturulmasıdır. 1930 yılında çıkarılan diğer önemli yasa ise Eczacılara Etibba Odalarına kayıt olma şartının getirilmesidir. Doktorların çalışma prensiplerini belirleyen önemli bir gelişme ise “Zorunlu Hizmetin Kaldırılmasına İlişkin Kanun” un kabulü olmuştur.

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

Sağlık personeli ile ilgili bir başka önemli ve devletin sağlık alanındaki sosyal sorumluluğunu belirleyen yasa da 1936 tarihli “Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Teşkilat ve Memurin Kanunu”dur.

Saydam, bakanlık görevini yürüttüğü dönemki politikalarıyla Türkiye’de sosyal devlet anlayışının sağlık alanındaki en iyi örnekleri verilmekle kalmamış ilerleyen yıllarda uygulanacak sağlık hizmetlerinin de temelini oluşturmuş.

* Ahi Evran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Entitüsü, Kırşehir, simsekizem40@gmail.com

S-23

ÇOCUK CERRAHİSİ TARİHÇESİNE KISA BİR BAKIŞ

Gökhan ARKAN*, Nesrin ÇOBANOĞLU**

Hızla çoğalan tıp bilgileri, uygulamada genel tababetten ileri uzmanlaşmaya geçişi bir gereklilik haline getirmiştir. Çocukların cerrahi hastalıkları ve çocuklara çeşitli girişimsel müdahaleler çağlar öncesine dayansa da uzmanlık alanı olarak çocuk cerrahisinin gelişimi son yüzyılda meydana gelmiştir. Bu nedenle çocuk cerrahisi oldukça genç bir cerrahi bilim dalı ve tıbbi uzmanlık alanıdır.

İslam dünyasında, 10. yüzyılda Zehravi yazdığı 30 ciltlik tıp ansiklopedisinde çocuk cerrahisi ile ilgili çeşitli hastalıklarda tedavi yöntemlerine değinmiş, Amasyalı Şerafeddin Sabuncuoğlu ise düzenlemeler, eklemeler ve minyatürlerle zenginleştirdiği Cerrahiyet'ül Haniyye isimli eseri ile çocuk cerrahisi için önemli bir kaynak kitap oluşturmuştur. Türkiye'de ilk çocuk hastanesi Sultan II. Abdülhamid döneminde Hamidiye-i Etfal adında 1899 yılında kurulmuş olup bünyesinde çocuk cerrahisi pavyonu barındırmakta idi. Daha sonra çocuk cerrahisi kliniği “Çocuk Cerrahisi ve Ortopedisi Kliniği” olarak 1933 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde Dr. Akif Şakir Şakar tarafından kurulmuştur. Modern anlamda Çocuk Cerrahisi Kliniği ise ilk olarak Ege Üniversitesi'nde Çocuk Cerrahisi ve Ortopedi Kliniği olarak 1959 yılında kurulmuş olup Dr. İhsan Numanoğlu tarafından 1961 yılında faaliyete geçmiştir. İkinci klinik ise o tarihte Ankara Üniversitesi bünyesinde olan Hacettepe Çocuk Hastanesinde 1963 yılında Dr. Akgün Hiçsönmez tarafından kurulmuştur. Çocuk cerrahisi tıp fakültesi müfredatına ilk kez 1931 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Dr. Akif Şakar tarafından eklenmiştir. 1961 yılında çocuk cerrahisi ve ortopedi birbirinden ayrılmıştır. 1962 yılında Çocuk cerrahisi ihtisas tüzüğünde, 2 yıllık “şirürji grubu ihtisası” sonrası 3 yıl çocuk şirürjisi ihtisası ile üst ihtisas alanı, 1973 yılında ise ihtisas alanı haline gelmiştir. 1982 yılında ise Çocuk Cerrahisi, anabilim dalı olarak tanınmıştır.

Bu bildiri ile çocuk cerrahisinin tarihçesini derleyerek, hem Türk tıp tarihine bir not bırakmak hem de yetişmekte olan çocuk cerrahlarını çocuk cerrahisinin tarihçesi hakkında bilgilendirmek istedik.

* Dr., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi

**Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi

S-24

**BİR HALK SAĞLIĞI SORUNU OLARAK 'İRĒU'L-MEDENĒ (FĒLARIĒ
MEDĒNENSĒS): ORTA ĒAĒ'DA İSLAM DÜNYASINDA YAZILMIŞ TIBBĒ
ESERLER İŞIĒINDA GĒNE KURDU HASTALIĒINA BĒR BAKIŞ**

Gözde ACIDUMAN SUBAŞIAY*, Abdullah YILDIZ**, Pınar AYSERT YILDIZ***, Ahmet ACIDUMAN****

Amaç: Bu çalışmada Orta Çağ'da İslam dünyasında 'İrĒu'l-medenĒ olarak adlandırılan, günümüzde ise "ihmal edilmiş tropikal hastalıklar" arasında sınıflandırılan ve eradikasyonu için uğraşılan *Dracunculus medinensis* adlı bir parazitin neden olduğu *Filaria medinensis* ya da Gine kurdu olarak bilinen hastalığın, Orta Çağ'da İslam dünyasında yazılmış tıbbi eserlere göre değerlendirilmesi ve literatür eşliğinde tartışılması amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Bu çalışmada Şābit b. Qurra, Ebū Bekr Muḥammed b. Zekerıyyā er-RāzĒ, 'AlĒ b. el-'Abbās el-MecūsĒ, Ebū'l-Ēāsım Ḥalef b. 'Abbās ez-ZehrāvĒ, İbn SĒnā ve İbn Zuhr gibi Orta Çağ'da İslam dünyasının önde gelen hekimlerin farklı zaman ve yerlerinde telif ettikleri eserlerinde yer alan "'ırĒu'l-medenĒ" başlıklı bölümler incelenmiş ve elde edilen bulgular literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Bulgular: Adı geçen kaynaklarda hastalığın etiyolojisi, patogenezi, teşhis ve tedavisi hakkında verilen bilgilerin zaman zaman birbirleriyle örtüşükleri, zaman zaman birbirlerini tamamladıkları, zaman zaman da farklılıklar gösterdikleri görülmektedir. Örneğin adı geçen hastalığın tedavisinde ilaçla tedavinin yanı sıra cerrahi girişimin de bir tedavi yöntemi olarak kullanıldığı görülmektedir.

Sonuç: Elde edilen bilgiler ışığında, adı geçen hastalığa ilişkin Orta Çağ'da kaleme alınmış İslam tıbbi kaynaklarında yer alan bilgilerin, bundan önceki dönemlerde yazılmış olan bilgilerle çoğunlukla uyum içerisinde olduğu, özellikle gözlemsel bağlamda ele alındığında, günümüzde hastalık hakkındaki bazı bilgi ve bulgularla örtüşürken, özellikle hastalığın anlaşılması gibi bazı konularda farklılıklar gösterdiği görülmektedir.

*Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, acidumangozde@gmail.com

**Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

***Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı

****Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

S-25

TUNCELİ BÖLGESİNİN EN YAYGIN KULLANIM BULAN YEREL BİTKİSEL İLACI “NEREBENT” (*Scorzonera veratrifolia*) YARA MERHEMİNİN, GELENEKSEL TIP UYGULAMALARININ AKTARIMI KONUSUNDA SAĞLADIĞI BİLGİLER: GELENEKSEL EKOLOJİK BİLGİNİN EPİSTEMOLOJİSİ

Gülkızılca YÜRÜR*

Tunceli Bölgesinin yerel bitkisel ilaç farmakopyasında günümüzde dahi kullanımı devam eden “nerebent” merhemi, *Scorzonera veratrifolia* Fenzl. Bitkisinden elde edilen lateksin, tereyağıyla karıştırılması yoluyla hazırlanır. Ancak, alan çalışması verilerine göre, geçmişte bu karışımın sağlık sorunlarına göre farklılaşan, ikiden fazla bitkisel ya da hayvansal drogdan oluşan formülleri vardı. Bu formüller, halen yerel şifacıların çocukları tarafından hatırlanmakta, ancak kompozit formüllerin hiçbiri üretilmemekte ve uygulanmamaktadır. Şifacıların çocuklarından derlenen formüller, Tunceli ilinin “İç Dersim” adı verilen beş ilçesinde, bu ilçedeki farklı şifacı soylarından öğrenilen formüllerin içeriğinde tutarlılık olmak üzere, ilçeye karakteristik içeriklere sahiptir. Ancak, formüller bölgenin ilçelerine göre değişmektedir. Bu durum akla iki soru getirmektedir: İlçe temelinde farklı aileler arasında içerik açısından tutarlılık, formüllerin bireysel bilgilerle değiştirilmediğine, sözlü aktarımda öğrenilen bilgiye sadık kalındığına işaret etmektedir. Şifacıların çocukları, kendileri uygulamalarına ve şifacı olmadıklarını belirtmelerine rağmen, neden ve nasıl bu kompozit formülleri hatırlamaktadır? İlçe temelli formül farkları, şifa bilgisinin üretimi ve paylaşımı açısından ne gibi aktarım kanallarına işaret etmektedir? Bu sorular, Tunceli bölgesinin aşiret yapısı, üretim, ticaret ve tüketim ağları, tarihi bağlamı özetlenerek ve aşiret yapısında uzman ailelerin sosyal konumu değerlendirilerek tartışılacaktır. Tartışmanın amacı: Geleneksel ekolojik bilginin önemli bir parçası olan yerel tıp bilgisinin epistemolojisini bu vaka örneğinde incelemek ve günümüzde pratik kullanımını yitirmiş geleneksel ekolojik bilginin, yeni bir bağlamda nasıl değerlendirilebileceği konusunda bir öneri sunmaktır.

*Dr. Öğr. Üyesi., Altınbaş Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etiği A.B.D.,
gulkizilca.yurur@altinbas.edu.tr

S-26

**TRAKYA'DA BİR DERSLİK BİNASININ HİKÂYESİ: DR. RATIP KAZANCIGİL
İÇİN BİR VEFA**

F. Gülsüm ÖNAL *

Bildirinin amacı, günümüzde Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin içinde en büyük derslik binasının kuruluş tarihi üzerinden, binaya adını veren Dr. Ratıp Kazancıgil'i tanıtmaktır. Bir akademisyen gözüyle bilimsel yöntem kullanılarak hocamızın tıp tarihindeki yerini ve çok yönlü hekim kimliğini tanıtmanın gelecek nesillere ışık tutacağı düşünülmüştür. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne yolu düşen herkesin hemen görebildiği bir konumlanışta olan binanın içinde, günün her saatinde öğrencilerle dolup taşan çok sayıda modern amfi bulunmaktadır. Bina, girişinde, Hocamızın büstüyle bizleri karşılamakta ve içinde ona ayrılmış ayrı bir odası da bulunmaktadır. Tüm bu özellikleri nedeniyle, Türkiye'de diğer Tıp Fakültelerinde benzer bir örneği olmadığı ve bu derslik binasının hocamızın bize yaşamıyla verdiği dersler için bir vefa örneği olduğu düşünülmektedir.

Dr. Ratıp Kazancıgil, 1920 yılında Malatya'da doğmuş, ilk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra, 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olmuştur. Göreve başladığı yıllarda Aydın'da ve ardından Edirne'de sıtma ile mücadelede köy köy dolaşarak önemli toplum sağlığı hizmetlerinde bulunmuş olmakla birlikte daha sonraki çalışmaları sağlık hizmetlerinin sınırlarını aşmıştır. Edirne'de şehir tarihçiliğinde değişim yaratmış, gerek belediye başkanlığı gerekse hekim ve akademisyen kimliği ile emeklilikten sonra bile sürekli yaşadığı şehir ve coğrafya için çalışmaya devam etmiş ve tüm çalışmalarının tıp tarihi ve deontoloji bilimiyle bağlarını kurmuştur. Öğretmen kimliği ile Tıp Fakültesinde yılın en sevilen hocası seçilirken, geleneksel kültür birikimini tarihsel mekan ile buluşturduğu Sağlık Müzesi, ulus ötesinden ödüller almıştır. Ender bulunan akademik kişiliği; emekliliğinde doktora yapması ve bilimsel eserleri çığır açıcı nitelikte olup, Trakya'da tüm yükseköğrenim kurumları için aydınlatıcı olmuştur.

Bu çalışmada tıp tarihi ve deontolojiye böylesi özgün katkısı olan hocamızı tanıtmanın bir yolu olarak, isminin verildiği derslik binasının kuruluş öyküsü aktarılacaktır. Yöntem olarak, binanın varoluş süreci, karar aşamasından başlayarak ilgili resmi belgelere ve kararda rol oynamış

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

dönemin yöneticileriyle görüşmelere, Dr. Ratıp Kazancıgil'in sağlığında katılabildiği açılış töreninde yaptığı konuşmaya ve diğer belgelere dayanılarak aktarılacaktır.

*Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Balkan Yerleşkesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı,
fgulsumonal@trakya.edu.tr

S-27

**TÜRKİYE'DEKİ KADIN HEKİMLER TARAFINDAN YAZILMIŞ ANI KİTAPLARI
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Halil TEKİNER*

Anı kitapları, belgelerin yeterince ışık tutamadığı durumlarda kişisel tanıklık, gözlem ve bakış açılarını ilk elden aktaran özgün kaynaklar olmaları nedeniyle, tarih araştırmalarında özel öneme sahiptir. Bununla birlikte, Türk hekimleri tarafından yazılmış ve genellikle kişisel imkânlarla az sayıda bastırılmış anı kitapları, kütüphane katalogları ve tıp tarihi bibliyografyalarında her zaman yer almamakta; bazı istisnalar dışında literatürde yeterince tanınmamaktadır.

Söz konusu eksiği dikkate alarak yapılan bu çalışmada, anı kitabı yayınlamış Türk kadın hekimlerin isimlerinin belirlenerek özgeçmişlerinin aydınlatılması ve anılarının Türk tıp tarihi açısından taşıdığı değerlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmanın gereğini ise yazarın kişisel koleksiyonunda bulunan 196 hekim hatıratı arasından, kadın hekimler tarafından yazılanlar oluşturmuştur.

Araştırmanın ön sonuçlarına göre, 1992-2022 yılları arasında 21 kadın hekim tarafından 29 anı kitabı yayınlanmıştır. Tespit edilen en eski örnek Türkiye'nin ilk kadın jinekologu Dr. Pakize İzzet Tarzi (1910–2004) tarafından 1992 yılında yayınlanan *Anılar* adlı kitaptır. Sonraki yıllarda ise bu kitabı, Dr. Sevim Belli'nin (1925–) *Boşuna mı Çiğnedik?* (1994), Prof. Dr. Türkan Saylan'ın (1935–2009) *At Kız* (2000), Prof. Dr. Semra Vesile Dünder'in (1943–2005) *Doktordan Yaşanmış Hikâyeler* (2002), Dr. Perihan Asena'nın (1924–2008) *İstanbul'dan Ana Dolu'ya Anılarım* (2004) ve Dr. Necla Kitay Yazıcıoğlu'nun (1927–2016) *Bir Cumhuriyet Kadınının Anıları* (2005) adlı kitapları takip etmiştir. Anı kitabı yazarı diğer kadın hekimler arasında ise isme göre alfabetik sırayla Aylin Çetin, Çiğdem Özesmi, Esin Emin Üstün, Feraye Sünev Çokgürses, Filiz Güneş, Filiz Yavuz Avşar, Günnur Yiğit, Leziz Onaran, Necla Buyan, Nevbahar Taneli, Olcay Neyzi, Övsev Dörtlemez, Siber Anıl Göksel, Türkan Erbenği ve Ülkü Aypar yer almaktadır.

İncelenen anı kitaplarında, kadın hekimlerin meslek yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar ve cinsiyete dayalı ayrımcılığın tarihsel süreçteki değişiminin yanı sıra kadın hekimlerin sağlık hizmetlerindeki müşfik yaklaşımı ve toplumsal konulara gösterdikleri duyarlılık dikkat çekmektedir.

*Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Talas, Kayseri, htekiner@erciyes.edu.tr

S-28

YAŞLI BAKIMI VE SAĞLIKÇI GÖÇÜ İLİŞKİSİNE KÜRESEL BAKIŞ

Şekure Handan AKIN*, Serap ŞAHİNOĞLU**

Dünyada pek çok ülkede nüfusun yaşlanması yaşlı bakımını önemli bir sorun haline getirmiştir. Ülkemizde de yaşlı nüfus oranı hızla yükselirken yaşlılara yönelik bakım hizmetlerine gereksinim artmış ve konunun önemi belirginleşmiştir.

İnsanoğlu yaşlılık ve yaşlı bakımı konusuyla yeni yüzleşmeye başlasa da yaşlılara bakma düşüncesi insanlık tarihinde çok eskiye dayanmaktadır. Yaşlı bakımının tarihçesi en az yarım milyon yıl eskiye götürülebilir, Antik Yunan ve Roma döneminde yaşlılara ailelerin ve çocuklarının baktığı, hatta bunun yasal bir yükümlülük olduğu (Atina Kanunu) bakım sorumluluğunu yerine getirmeyenlerin vatandaşlıktan çıkarılma cezası ile cezalandırıldığı bilinmektedir. Dünyada son 2 bin yılda yaşlı bakımı anlayışı pek değişmemiş, çoğu toplumda bakım işi sıklıkla kadına ve kız çocuklarına verilmiştir. Ancak son yıllarda özellikle kadınların çalışma yaşamında daha çok yer alması, aile bağlarının giderek zayıflaması, demografik yapıdaki değişimler gibi nedenlerle bakım işi aile içindeki kadınlar tarafından gerçekleştirilememektedir. İhtiyacı olan aileler bu hizmeti satın alarak sorunlarına çözüm bulmaya çalışmaktadır. Bu durum bakım hizmetlerinin yeni bir iş kolu olarak sektör haline dönüşmesine yol açmaktadır.

Bakım hizmeti özverili bir çalışmayı gerektirirken bakıcılardan 24 saat yaşlıyla beraber olmaları istenmektedir. Ülkemizde bu sektörde çalışanların çoğu eğitim düzeyi düşük ve işe ihtiyacı olan kadınlardan oluşmaktadır. Bakıcı kadınlar sıklıkla 24 saat çalışmak istememekte ve baktıkları yaşlıları da cinsiyet açısından belirlemek istemektedirler. Sıkıntı yaratan bu tercihler karşısında çözüm olarak devreye yabancı uyruklu bakıcılar girmektedir. Göçmen bakıcılar, bu sektörde çalışmak üzere geldiklerinden genellikle bakım konusunda eğitimidirler, maddi gerekçeler nedeniyle de çalışma saatleri ve yatılı kalma konularını sorun etmemektedirler.

Bakım sorununa kökten bir çözüm üretmek oldukça zordur. Uzun yıllar çözüm üreten ülkelerde bile çalışanlar isteyerek değil zorunluluktan bu işi yapmakta, daha iyi bir iş bulur bulmaz bakım işini bırakmaktadır. Bu nedenle birçok ülkede bakım için göçmen işçi-bakıcılar tercih edilmektedir. Uzun süredir ABD'ye, Filipinler, Latin Amerika ülkeleri ve Hindistan'dan bakım

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

işlerinde çalışmak için göç eden kadınlar olduğu bilinmektedir. Türkiye’de de dağılan Sovyetler birliği ülkelerinden (Özbekistan, Gürcistan, vb.) benzer şekilde göçmen olarak gelen kadınlar bakım işlerinde çalışmaktadırlar. Bu kişiler vizeli, turist veya kaçak olarak çalışmakta, sayıları giderek artmaktadır.

Bu çalışmada yaşlı bakımı hizmeti veren göçmen bakıcıların dünyadaki örneklerine ve ülkemizdeki durumuna, yaşlı bakımının önemi ve kısa tarihçesine, bakım hizmetindeki sorunlara, bakım-göç ilişkisine değinilecektir. Ayrıca göçmen bakıcıların yaşamlarına, sağlıkta etik bir zemin oluşturma konusuna ve yaşlı bakımı çalışanlarının etik sorunlarına dikkat çekerek bu konuda farkındalık yaratılmaya çalışılacaktır.

*Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik ABD, handansenol@hotmail.com

**Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik ABD

S-29

**HALKEVLERİNİN HALK SAĞLIĞINA ÖNEMLİ BİR KATKISI; HALKEVLERİ
SPOR ŞUBELERİNİN FAALİYETLERİ (1932-1951)**

Hayrünisa ALP*, Aylin HACİHANİFİOĞLU**

Halkevleri, Cumhuriyet'in halkçılık politikası doğrultusunda halkın dünya görüşünü, toplumu eğitim, kültür, sanat ve spor yönünden geliştirmek adına 1932 yılında açılmış önemli kurumlardır. 1932-1952 yılları arasında Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Tarih ve Müze kolları ile 1940 yılına gelindiğinde sayıları 378'e ulaşan halkevi faaliyet göstermiştir. 1950 yılına gelindiğinde kasaba ve nahiyelerdeki halk odası sayısı 4261'e ulaşmıştır. Dönemin şartları içinde değerlendirildiğinde diğer bütün şubeleri gibi Halkevlerinin Spor Şubeleri'nin de halkın fiziksel, ruhsal ve bedensel gelişimine önemli katkısı olmuştur. 1935 yılı CHP IV. Kurultayı'nda spor konusunda İngiltere, Almanya ve İtalya'daki örnekler ile karşılaştırılarak beden terbiyesi verilmesinin bir zorunluluk olduğu ortaya konmuş, parti-devlet bütünleşmesi olduğu bu süreçte halk sağlığının spor yoluyla iyileştirilmesi ve korunması örgün ve yaygın eğitim kurumlarında bir devlet politikası haline getirilmiştir. 29 Haziran 1938 tarihli yeni "Beden Terbiyesi Kanunu" ile gençlik ve spor işleri parti kontrolünden devlet kontrolüne geçmiş, sağlıklı nesiller yetiştirilmesi hususunda bir yaygın eğitim kurumu olan halkevleri spor şubeleri de özel bir yapıya büründürülmüştür. Alman Gençlik Teşkilatı "Hitler-Jugend" ve İtalya Gençlik Teşkilatı "Ballila" nın hukuki yapısı yeni spor sisteminin kuruluşunda örnek alınırken, İngiltere'de "Fitter Britain" akımı da kas ve iskelet sisteminin geliştirilmesi, beslenme konusu da dikkatlerinden kaçırılmamıştır. Halkevleri spor şubeleri her halkevi ve halkodasında vatandaşların hemen her spor dalıyla karşılaşabilecekleri bir ortam yaratmak için uğraşmış, bunda da oldukça başarılı olmuşlardır. Halkevlerinde jimnastik, atletizm, hentbol, voleybol, basketboldan biri, yüzme ve denizcilikten biri izcilik, dağcılık ve kayakçılıktan biri zorunlu olarak yaptırılacak spor dalları arasındadır.

Futbol, güreş ve boks, bisiklet ve motosiklet, tenis, eskrim, yelken ve kürek, ağır jimnastikle halter ise zorunlu olmayan beden terbiyesi arasında yer almakta idi. Halkevlerinde spor kolu çalışmaları 1932/1936 yılları arasında Türk devletlerinden devralınan teşkilat ve uygulama yapısına sahipken, 1936 sonrası Vildan Aşır ve Selim Sırrı'nın tavsiyeleriyle yeni bir bakış açısı kazanmıştır.

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

Bu bildiride amaçlanan, 1932-1952 yılları arasında faaliyet gösteren halkevleri spor şubelerinin halk sağlığı, halkın bedensel gelişimine etkileri ve sporun vatandaşlar arasında bir alışkanlık yaratan fonksiyonunu gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ortaya koymak kısaca spor şubelerinin faaliyetlerini ayrıntılı bir şekilde inceleyebilmektir.

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, hyralp@gmail.com

**Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,
aylinhacihanefioglu@gmail.com

S-30

ESTETİK DİŞ HEKİMLİĞİNİN TARİHSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İlkin KARAKAPICI*, Nüket ÖRNEK BÜKEN**

Estetik ve güzellik kesin olmayan, kişiden kişiye, toplumdan topluma, çağdan çağa değişen algılardır. Yüzün en dikkat çeken bölgesi olan ağız ve dişler; bu değişen estetik değerlere göre antik çağlardan günümüze çeşitli işlemlere maruz kalmışlardır. Dört bin yıldan eskiye dayanan bu estetik diş uygulamaları sadece güzellik amacıyla yapılmamışlardır. Tarih boyunca kişinin statüsünü, kabileye aidiyetini belirtmek, kötü ruhları uzaklaştırmak, totemler ve kahramanlıkları ödüllendirmek amacıyla gerçekleştirilen uygulamalara da rastlanmaktadır. Kimi toplumlarda insanın yaşamsal bir parçası olarak algılanan dişler, aslında bir güç sembolüdür ve diş kaybı aynı zamanda güç kaybı anlamına gelen bir metafordur.

Bu çalışmanın amacı; antik çağlardan günümüze çeşitli sebeplerle yapılan dental estetik müdahaleleri kronolojik bir sıra ile sunmaktır. Bu girişimler; kültürel mutilasyonlar, dişin rengine yönelik, protetik ve ortodontik uygulamalar şeklinde ele alınmıştır.

Dental estetik müdahalelerin, ilkçağdan itibaren günümüze, gelişimini görmek ve çeşitli estetik değerleri incelemek bu sayede mümkün olmaktadır. Öncelikle ilkçağda yaşamış Mesoamerika uygarlıklarının ve ilkel kabilelerin kültürel mutilasyonları ile başlanacak, çeşitli kültürlerle ait diş siyahlaştırma pratiği ile devam edilecektir. Daha sonra Mısır, Fenike, dental protez konusunda gelişmiş olan Etrüsk uygarlıkları ve Roma ile devam edilecektir. 18. Yy'a kadar olan dönemdeki estetik diş hekimliğindeki küçük ilerlemelere değinilecek ve 18. Yy'da modern ve bağımsız diş hekimliğinin kurulması ile gelişen ortodontik, protetik ve restoratif tedaviler üzerinde durulacaktır. Son olarak günümüz teknolojik estetik gelişmelerden bahsedilerek çalışma bitirilecektir.

*Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Ankara, ilkim.karakapici@gmail.com

**Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Ankara

S-31

KARANFİLİN TIP TARİHİNDEKİ KONUMU

İlknur ŞAHİN*

Bitkilerin tıpta kullanımı çok eski zamanlara dayanan bir yöntemdir. Tıbbi aromatik bitkiler çağlar boyunca insanları tedavi etmek ve hastalıklardan korumak amacıyla kullanılmıştır. Eski dönemlerde kekik, lavanta gibi bitkilerin koku giderici ve koruyucu olarak hekimler tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Bu çalışmada karanfilin tıptaki kullanım yerleri ve bunun tarihsel süreci temel alınacaktır. 1839'da İstanbul'da Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin içinde kurulan ilk doğa tarihi müzesinde, yurtdışından getirilen mineraloji, zooloji ve botanik örnekleri mevcuttur. 1844'te Alman eczacı Friedrich Wilhelm Noë'in (1798-1858) çabalarıyla Mekteb-i Tıbbiye'de yer alan bitki koleksiyondaki herbaryum kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde kurulan bu eğitim kurumları, Batı ile kurulan yakın temasın bir sonucu olarak görülebilir.

Karanfil bitkisinin tıptaki kullanımlarına dair literatürde geniş bilgi mevcuttur. Pek çok kaynakta karanfilin dezenfektan, antiseptik ve antibiyotik olarak kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca karanfilin idrar söktürücü, soğuk algınlığı giderici ve diş tedavisinde ağrı kesici olarak da kullanıldığı bilinmektedir. Birçok alt türü bulunmasına karşın, karanfilin alt türlerinden her birinin farklı biyolojik ve kimyasal özellikleri vardır. Günümüzde biyolojik aktivitelerinin araştırıldığı karanfilin bazı türlerinin, antikanser ve antiseptik özellikleri incelenmiştir. Bu bağlamda farklı kimyasallar ve yöntemlerle özütleri elde edilen karanfilin alt türlerinin kimyasal analiz yoluyla fitokimyasal analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına dayanarak karanfilin bazı alt türlerinin tıbbi tedavi amacıyla kullanılabileceği ve ilaç yapılabileceği ortaya konmuştur.

*Öğr. Gör., Kastamonu Üniversitesi, Ormancılık ve Tabiat Turizmi İhtisaslaşma Koordinatörlüğü,
e133446@metu.edu.tr

S-32

**ORD. PROF. DR. NACİ BENGİSU (1901-1978) VE OFTALMOLOJİ TARİHİNE
KATKILARI**

İlter UZEL*, Gülten DİNÇ**

Uzun yıllar Oftalmoloji Cemiyeti (Derneği) başkanlığı (1953-1962 ve 1968-1970) görevini yürüten, derneğin yayın organı olan Türk Oftalmoloji Gazetesi'ni yöneten, Oto-Neuro Oftalmoloji Dergisi'ni çıkaran, Körleri Kalkındırma ve Eğitim Derneği'ni kuran, Türkiye Tıp Encümeni (Akademisi)'nin başkanlığını (1952-1953) yapan, 1940'lı yıllarda kadavradan kornea aktarımları yapan, Behçet hastalığının tıp literatürüne geçmesinde katkısı olan, trahomla savaş ve göz cerrahisi alanındaki çalışmalarıyla göz hastalıkları alanına önemli katkılarda bulunan göz hastalıkları uzmanı Ord. Prof. Dr. Naci Bengisu, İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesi'nden 1925 yılında mezun olur. İki yıl kadar Beytüşşebap ve Hakkâri'de Hükümet Tabipliği ile aynı zamanda Sıhhat Müdür Vekilliği görevlerinde bulunur. Mecburi hizmetinden sonra göz hastalıkları ihtisası yapmak üzere Gureba Hastahanesi göz asistanlığına atanır. 18 ay kadar burada çalıştıktan sonra Siirt Vilayeti adına göz uzmanlığını ilerletmek, bilgi ve görgüsünü arttırmak üzere Paris'teki Lariboisiere Hastanesi'ne gönderilir. İki yıl sonra yurda döndüğünde Siirt Memleket Hastanesi'ne baştabip ve göz mütehassısı olarak tayin olunur. Siirt'te üç yıl kalır. 1934'te Üniversite'nin göz kliniğine doçent olarak atanır, klinikteki görevine 1942'den itibaren profesör olarak devam eder. 1952'de ordinaryüs profesör olur. 27 Mayıs Darbesi (1960) sonrasında üniversiteden ihraç edilen ve 147'likler olarak bilinen bilim insanları arasında yer alır. 1962'de çıkarılan kanunla tekrar Üniversite'ye dönerek o zamana kadar Cerrahpaşa yerleşkesinde yer alan Tıp Fakültesi Göz Kliniğini 1963 yılında Çapa yerleşkesinde de kurar ve direktörlüğünü yapar. 1973'de emekliye ayrılır, 10 Eylül 1978'de yaşamını kaybeder.

Bildiride, Ord. Prof. Dr. Naci Bengisu'nun yaşamı ve oftalmoloji alanına katkıları kaynaklar ve orijinal belgelerle ortaya konulacaktır.

*Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi,
dr.ilteruzel@gmail.com

**Prof. Dr., İÜ-C, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, gultendinc@yahoo.com

S-33

DAVUD-İ ANTAKİ’NİN HEKİMLİK İLE İLGİLİ TESPİTLERİ VE GÜNÜMÜZ

Mehmet KARATAŞ*

Yüzyıllar öncesinde bir tıp bilim insanının hekimlik ile ilgili tespitlerinin yıllara hitap eden bir içerikte olması nedeniyle, Davudi Antaki’den bahsederek konuyla ilgili olarak günümüzdeki durumun paylaşılması amaçlanmıştır.

Davud-i Antaki’nin babası Habib Neccar köyünün ağası olan Ömer Ağa, Habib Neccar Türbesi’nin yanında yaptırdığı misafirhanede yolcuların istifade edeceği bir yapı kurmuştu. Davud yedi yaşına kadar özgürce hareket edemeyecek durumda ve görme özürlyümüş. Bu halde iken her gün onu bu misafirhaneye getirip bırakırlarmış.

Burada ilim adamlarıyla beraber bulunan Davud, İranlı bir tıp insanı olan Muhammed Şerif’den tıp ilmini öğrendiği gibi bu insan tarafından tedavi edilerek iyileştirilmiştir. Daha sonra aynı hocadan mantık, matematik ve Farsça öğrenmiştir. 1568 yılında Şam’da iken Tezkire-i Davud adlı eserini yazmaya başlamıştır. Hekim, eczacı, astronom, matematikçi ve şair Davudi Antaki hekimlik hakkında yüzyıllar öncesinde ortaya koymuş olduğu tespitlerle oldukça öne çıkmıştır.

“Bu ilme son derece kıymet vermek ve saygı duymak, ehline karşı mütevazi olmak gerekir. Yayılması için de çalışıp gayret göstermelidir. Fakat dikkat edilecek mühim bir husus vardır; o da bu ilmi, alçak, ahlaksız, sadece kendi menfaatini düşünen rezil kimselere kaptırmamaktır. Gayretsiz, himmet ve idealsiz kimseleri bu ilimden uzak tutmalıdır. Eğer buna dikkat edilmezse, hem ahlaksızlık ve yolsuzluklara yol açılmış, hem de nice hastaların ölümüne sebep olunmuş olur.”

Bu tespitleri yaşadığı zaman diliminde dile getiren Davudi, günümüzde hekimlik yapacak olsaydı hekimlerin uğramış olduğu şiddet, kıymet verilmemek, mobbing, düşük maaşla çalıştırılmak, oldukça yoğun çalışmak gibi birçok sorunu tespit edecekti. Ayrıca, hekimlik yapanların da artık mesleki bilgilerinde derinleşmek, zor vakalarda hastaları için koşturmak ve daha çok hastaya faydalı olmak yerine, nasıl daha az hastaya temas edebilirim derdinde olan hekimlerin olduğunu görecekti.

*Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Tıp Fakültesi, drkaratas@hotmail.com

S-34

ORTA ÇAĞ SEYAHATNAMELERİNDE ZEHİR ANEKDOTLARI

Mehmet KAVAK*

Zehir, geçmişten günümüze daha ziyade suikast amacıyla kullanılmaya başlanmış bir maddedir. Tarihte zehir ve çeşitleri konusunda bilgi veren çok sayıda müstakil eserin yanı sıra zehir konusu bir bölüm veya başlık şeklinde de ele alınmıştır. Orta Çağ'a dair seyahatname türü eserlerde aktarılan zehir anekdotlarını bunlardan ayıran özellik ise genel bir zehir anlatımından ziyade anlatıların bu konunun uzmanı olmayan seyyahlar tarafından işlenmesi, satır aralarında geçiyor olması ve genelde duyuma dayalı olmasıdır. Zehir konusunda aktarılan bazı bilgilerin inandırıcılıktan uzak olduğu, fakat bir kısım bilgilerin gerçeklikle ilişkilendirilebildiği anlaşılmıştır.

Zehirbilim alanında üstün bilgileri ile tanınan Hint hekimlerinin bu konudaki bilgisinin tercüme yoluyla Orta Çağ bilginlerine aktarıldığı ve bu konuda eserler kaleme alındığı bilinmektedir. Orta Çağ hekim ve botanikçilerinin yanı sıra aktarımlarından hareketle seyyahların ve müverrihlerin de zehir konusuna ilgi duydukları ve bu konuda duyup işittiklerini kaleme aldıkları anlaşılmaktadır. Seyyahların zehirler konusundaki aktarımları incelendiğinde zehirleri bitkisel, hayvansal ve kimyasal olmak üzere üç boyutta ele aldıkları, panzehirlerden bahsettikleri ve farklı zehirlenme usullerinden hareketle yapılan suikastlar ve işlenen cinayetler hakkında detaylar verdikleri görülmektedir.

*Dr. Öğr. Üyesi., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Tarih Bölümü, mehmet.kavak@bilecik.edu.tr

S-35

**DOKTOR CEMAL ZEKİ’NİN MAKALELERİ BAĞLAMINDA KADIN YOLU/
TÜRK KADIN YOLU DERGİSİ’NDE (1925-1927) SAĞLIK KONULARI**

Meryem ÖZTÜRK ÖNAL*, Nurdan KIRIMLIOĞLU**

Cumhuriyet’in ilk yıllarında ülkemizdeki sosyal, siyasal, hukuk ve eğitim gibi pek çok alandaki değişiklikler halkın talepleri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir. Toplumun bir ferdi olan kadınlar da bu dönemde meydana gelen değişiklik ve yeniliklerden faydalanabilmek ve taleplerini iletebilmek için bazı kadın dergileri çıkarmışlardır. Dergilerde daha çok kadının toplumsal statüsünün arttırılmasının gerekliliği, kadın-erkek eşitliği, kadının sosyal ve siyasal hakları üzerinde durulmuştur.

Kadın Yolu/Türk Kadın Yolu 1925-1927 yılları arasında bu amaçla çıkarılan dergilerden biridir. Türk Kadın Birliği’nin yayın organı olan derginin sahibi ve baş yazarı Neziha Muhiddin’dir. Dergide çok sayıda kadın yazarla birlikte erkek doktor yazarlar da bulunmakta, genel olarak kadın, eğitim, toplumun ahlaki yapısı, çocukların bakımı, kadının siyasal ve sosyal hakları, sağlık, evlilik, aile hayatı, kültürel bilgiler gibi konular ele alınmaktadır.

Çalışmanın amacı Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki modernleşme sürecinde, hekimlerin sağlık konularında toplumu bilgilendirmelerindeki rol ve çabaları ile basının desteğini dönemin kadın hastalıkları ve doğum uzmanı Doktor Cemal Zeki’nin, Kadın Yolu/Türk Kadın Yolu Dergisi’ndeki makaleleri bağlamında ortaya koymaktır. Bu amaçla Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı’nın 20. Yıl Özel Yayını Yeni Harflerle Kadın Yolu/Türk Kadın Yolu (1925-1927) isimli eser temel alınmıştır.

Değerlendirme sonucunda dergide Doktor Cemal Zeki’nin makalelerinde çocuk düşürmek, kanser, kadın sağlığı, Charleston dansının etkileri, verem, intihar, kadının evlilik yaşı, İspanyol gribi konulara odaklanıldığı, Doktor Cemal Zeki’nin kendisine ait bir kitabının derginin bazı sayılarında tanıtıldığı ve kadınların derginin yanı sıra kitap okuyarak da bilgilendirilmelerinin amaçlandığı görülmüştür. Derginin, kadınların sağlık konularında bilgilendirilmeleri ile yanlış tıbbi uygulamalarının önüne geçilmesine, toplum ve kadın sağlığının korunmasına, Cumhuriyet’in gelişim sürecinde sağlıklı bir Türkiye nüfusunun oluşumuna katkıda bulunmayı hedeflediği düşünülmüştür.

*Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Eskişehir, meryemozturkonal@gmail.com

**Doç. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Eskişehir, nurdank@ogu.edu.tr nurdankirimli@hotmail.com

S-36

BİRİNCİ DÜNYA HARBİ'NDE SİHHiYE EFRADININ EĞİTİM PROGRAMI

Mesut GÜVENBAŞ*

Birinci Dünya Harbi'nde çok geniş bir coğrafyada ve farklı cephelerde savaşmak zorunda kalan Osmanlı Devleti, savaş boyunca hekimler başta olmak üzere yetişmiş personel açığını hat safhada hissetmiştir. Yapılan harp ve tıp tarihi çalışmalarında önemli hekimler, muharebelerdeki sağlık hizmetleri ve bu hizmetlerin muharebeye etkisi üzerinde zaman zaman durulmaktadır. Ancak sıhhiye hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli görevler üstlenen personelden birisi de “isimsiz” sıhhiye efradıdır.

Çalışmada, MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivinden (ATASE Arşivi) tespit edilen Birinci Dünya Harbi'ndeki sıhhiye efradının eğitim programı içerik analizine tabi tutulacaktır. Ayrıca sıhhiye efradının kimlerden oluştuğu, seçimlerinde hangi kriterlerin belirlendiği, eğitimlerinde hangi konulara değinildiği aktarılırken birincil kaynaklar üzerinden sıhhiye efradının önemi ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

*Doktora Öğrencisi, Millî Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı, guvenbas@yahoo.com

S-37

ULAKBİM'DE TARANAN DERGİLERDE SON BEŞ YILDA YAYINLANAN HALK HEKİMLİĞİ ARAŞTIRMA MAKALELERİNİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Müge DEMİR*, Çağrı Zeybek ÜNSAL**

Halk hekimliği alanında değerli çalışmaları olan Pertev Naili Boratav halk hekimliğini; “Halkın, olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne halk hekimliği diyoruz” şeklinde tanımlamaktadır. Türk Tıp Tarihi çalışmalarının önemli bir kısmını oluşturan halk hekimliği aynı zamanda halk bilimcilerin, antropologların, eczacıların, sosyologların ve bitki bilimcilerin ilgi alanına da girmektedir. Güneşer, 2022 yılında yayınlanan makalesinde Türkiye’deki halk hekimliği ile ilgili yapılmış ve Yüksek Öğretim Kurumu üzerinden erişime açılmış lisansüstü tezlerde bibliyometrik analiz yapmıştır. Bu çalışma sonucunda konunun daha iyi anlaşılması için halk hekimliğini araştıran makale, kitap, bildiri gibi çeşitli yayın türlerinin incelendiği farklı bibliyometrik çalışmalar yapılmasını önermiştir.

Bu doğrultuda, 1996 yılında TÜBİTAK'a bağlı kurulan ulusal akademik ağ altyapısı içinde ülke çapındaki akademik kurumların tümünü bir araya getiren ve bu ağ üzerinden küresel araştırma ağlarına da bağlantı sağlayan Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)’de tarama yapılacaktır. Bu bildiride amaçlanan, Türkiye Dergileri Dizini (TR-Dizin)’de taranan dergilerde son 5 yılda yayınlanan, tam metnine erişilebilen, başlığında veya anahtar kelimelerinde “halk hekimliği” ve “folk medicine” yer alan araştırma makalelerinin bibliyometrik analizlerini yapmaktır. Analiz için aşağıdaki sorulara yanıt aranacak ve frekans dağılımları yüzde olarak verilecektir. Halk hekimliği alanında yazılan TR-Dizin’de taranan dergilerde yayınlanan araştırma makalelerinin;

- Yıllar itibarıyla dağılımları nasıldır? Uzmanlık alanlarına göre dağılımları nasıldır?
- Üniversite adreslerine göre dağılımları nasıldır?
- Konularına göre dağılımları nasıldır?
- Araştırma türü nedir?
- Sayfa sayıları nedir?
- Birinci yazarlarının cinsiyetlerine göre dağılımları nasıldır?

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

- Yazar sayısı nedir?
- Yayımlandığı dergilerin alanları nelerdir?

*Dr. Öğr. Üyesi., HÜTF Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalı, mdemir@hacettepe.edu.tr
**Arş. Grv., HÜTF Tıp Tarihi ve Etik Ana Bilim Dalı,

S-38

**BULAŞICI HASTALIKLARA YAKILAN AĞITLAR: HEKİM, ŞAİR CEYHUN ATUF
KANSU VE “KIZAMUK AĞIDI” ŞİİRİ ÖRNEĞİ**

Mukadder GÜN*

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yoğun ve yorucu savaşlar geçiren Anadolu coğrafyasında bulaşıcı hastalıklar öldürücü ve ürkütücü boyuttadır. Bu durum yeni Cumhuriyetin yurttaşlarının sağlık hizmeti, hastane ve ihtiyacı olan ilaçlara ulaşmasında sıkıntı yaratmıştır. Erken Cumhuriyet döneminin sağlık alanında önemseydiği ilk konu bulaşıcı hastalıklarla savaşmak olmuştur. En yoğun ve sık görülen hastalıkların başında sıtma, verem, trahom, çiçek, kızıl ve frengi gelmekteydi. Bulaşıcı hastalıklarla savaşmak çok yönlü bir yapılanmayı gerektirmekteydi. 2 Mayıs 1920 ve 3 sayılı kanun ile kurulan Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti'nin bulaşıcı hastalıklarla savaş, azalan nüfusun artırılması ve ölüm oranının düşürülmesi ilk hedefleri arasında idi. Yeni devletin kısıtlı olanakları salgın hastalıklarla savaşmada etkin bir biçimde kullanılırken sağlık teşkilatlanmasında da yeni oluşumlar ortaya çıkmıştır. Merkez Hıfzısıhha Kurumu'nun 1928'de kurulması ve 1930 yılına gelindiğinde çıkarılan Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile bulaşıcı ve salgın hastalıklarla yapılan savaşım kurumsallaşmış ve yasal düzenlemesine kavuşmuştur. Ancak dönemin önemli bulaşıcı hastalıklarından biri de kızamık hastalığıdır. İstatistikler kızamıktan ölenlerin 1932 yılından itibaren arttığını göstermektedir. Öyle ki 1930 yılında 1000 kişinin kızamık hastalığı nedeniyle öldüğünü biliyoruz. Salgın hastalıklardan ölenlerin büyük kısmı şüphesiz savunmasız gurup diyebileceğimiz çocuk, gebe ve yaşlılardır. Anadolu insanının yitimine yakılan ağıtların örneklerine halk edebiyatımızda oldukça sık rastlanmaktadır. Kökenini Orhun Yazıtları'ndan alan yuğlar ölümlerin ardından yapılan dini törenlerdir. Ölenin ardından yakarışın dile getirilişi ise ağıtlar aracılığıyla yapılmıştır. Türkçe konuşan yetenekli herkes yakarışını ağıt yoluyla dile getirmektedir. Bu çalışmanın genel amacı; bulaşıcı hastalıkların ve hastalık nedeniyle ölümlerin edebiyatımızda özellikle şiir yoluyla tanımlanması ve dile getirilişinin çözümlenmesidir. İkincil amacı ise bir şair ve çocuk hekimi olan Dr. Ceyhun Atuf Kansu'nun hekim kimliğiyle Anadolu insanını ve sorunlarını manzum biçimde dile getirmesi açısından “Kızamuk Ağıdı” şiirinde çocuklarda bulaşıcı hastalık ve hastalığı dile ele alışını aktarmaktır.

*Dr. Öğr. Üyesi., Ufuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, gunmukadder@yahoo.co.uk

S-39

**İKİNCİ ORDU SEYYAR TOPÇU İKİNCİ OBÜS ALAYI'NIN BİRİNCİ TABUR
MÜLAZİM-İ EVVEL GİRİTLİ İHSAN İBRAHİM EFENDİ'YE AİT DİPLOMA VE
OSMANLI RUS SAVAŞI NİŞANI VE LİYAKAT MADALYASI**

Mukadder GÜN*, Sarper YILMAZ**, Dilek DERMANCIOĞLU***

Eczalık eğitiminin geçmişine baktığımızda önceleri Osmanlı İmparatorluğu'nda eczacılık eğitiminin dönemin Avrupa ülkelerinde olduğu gibi usta çırak ilişkisine dayandığını görmekteyiz. Modern eczacılık eğitiminin teorik altyapısı ise ilk kez 17 Şubat 1839 tarihinde açılan Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane ile oluşturulmuştur. Bu okulda eczacılar askeri, mülkiye ve serbest eczacılar olmak üzere üç sınıfa ayrılmakta idi. Osmanlıda eczacılık eğitimi sırasıyla Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane (1839), Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şahane (1867), Haydarpaşa Askeri Tatbikat Okulu (1876), Merkezi Türkiye Yüksek Koleji (Gaziantep, 1876), Şam Tıbbiye Mektebi (1903) ve Eczacı Mekteb-i Alisi (1909) adlı kurumlarda verilmiştir. Yanı sıra 1843 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahane bünyesinde ilk kez pratik eczacılık kursları da açılmıştır. Böylece bitirme sınavından geçmiş diplomalı eczacılar tüm ordunun hastane ve birliklerinde sağlık hizmeti vermişlerdir. Ordunun eczacı ihtiyacını karşılamak amacıyla Haydarpaşa hastanesinde önce pratik eczacılık kursları açılmış (1876) daha sonra 1881 yılında Dr. Miralay İskender Bey komutasında cerrah ve eczacı okulu açılmıştır. Çoğunluğu pratik eğitimi içeren üç yıllık kursu bitirme sınavından sonra diplomaya hak kazanmakta idi. Haydarpaşa Askeri Sağlık Mektebi (Haydarpaşa Askeri Hastanesi Tatbikat ve Tatbikat Mektebi)'nden mezun olan eczacılara "Haydarlı", Haydari adı verilmekte idi. Sonra bu eczacılar Mekteb-i Tıbbiye'ye başvurarak eczacı diploması almışlardır.

Bu bildiride Eczacı Yüzbaşı Giritli İhsan İbrahim Efendi'den kısa yaşam öyküsünden ve onun Mekteb-i Tıbbiyeden aldığı 1897 tarihli diploması, Yunan Muharebe Beratı ve Madalyası ile Liyakat Madalyasından söze dilecektir.

*Dr. Öğr. Üyesi., Ufuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, gunmukadder@yahoo.co.uk

**Prof. Dr.,

***Avukat,

S-40

**YAZILI KAYNAKLAR IŞIĞINDA ESKİÇAĞDA TIP EĞİTİMİ VE HEKİMLER İLE
ŞİFACILARIN TOPLUM İÇİNDEKİ KONUMLARI**

Mustafa Hamdi SAYAR*

Eskiçağ Tarih Yazımında ve Eskiçağ Tıp Tarihi kitaplarında sık sık tıp doktorlarından söz edilmekle birlikte doktorların toplum içindeki konumlarına ilişkin ayrıntılar hakkındaki bilgiler oldukça azdır. Özellikle eskiçağ yazılı kaynaklarında adları geçen hekimler ve şifacılar hakkında az sayıda bilgi edinilebilmektedir. Bu bildiri kapsamında eskiçağ yazıtlarında adları geçen doktorlar ve şifacıların sosyal konumlarına ilişkin bilgiler verilmesi öngörülmektedir.

*Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, mhsayar@istanbul.edu.tr

S-41

**APOLLON'UN BAŞININ TACI HARBİYELİ DEFNE'NİN HALK
HEKİMLİĞİNDEKİ YERİ**

Narin SADIKOĞLU*

Antik dönemde hastaların yataklarının baş uçlarına demetler halinde asılan defne (*Laurus nobilis* L.) dallarından çıkan kokuyu koklayan hastaların iyileşmesi aromaterapi uygulamalarının temellerini atarken defne yapraklarının Eczacılık ambleminde yer alan sembollerden biri olmasına da neden olmuştur. Hititler döneminden beri tıbbi etkisi bilinen defne yapraklarının Dioscorides tarafından mide, ağız yaraları, iltihap ve akrep sokmalarında kullanıldığı belirtilmiştir. Antakya'da halk arasında genellikle cilt sorunlarına karşı sabun halinde, romatizma ve kulunç ağrılarında masaj şeklinde haricen; terletici, ateş düşürücü, midevi, ağrı kesici ve sinüzite karşı dahilen kullanımı bulunmaktadır. Bilindiği gibi bitkisel ilaç geliştirilmesinde halk ilaçlarından yola çıkılmaktadır. Günümüzde yapılan biyoaktivite çalışmaları defnenin önemli bir terapötik potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Antidiyabetik, antiinflamatuvar, antimikrobiyal, antibakteriyel, antifungal, antiviral, antihepatotoksik, antihiperlipidemik, antimutajenik, antinosiseptif, antispazmodik, antikanser, antiproliferatif, antikonvülzan, antioksidan, antiülserojenik, böcek kovucu, nöroprotektif ve kriptorşidizm üzerine etkileri kanıtlanmıştır.

*Dr. Öğr. Üyesi., İnönü Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, narin.sadikoglu@inonu.edu.tr

S-42

**SALGINLAR TARİHİNE BİR BAKIŞ: MAHŞERİN DÖRDÜNCÜ ATLISI
SALGINLARIN VERDİĞİ MESAJI ANLAMAK**

Nesrin ÇOBANOĞLU*, Namık ÇENCEN**

İnsanoğlunun doğayı işleme ve dönüştürme çabaları kaçınılmaz olarak muhtemel hastalıkların ve salgınların da habercisiydi. Dünyanın en eski sakinlerinden olan salgın hastalıklar davetsiz misafir gibi aramıza girmemiş, kitlesel ölümlere yol açan canavar rolünü üstlenmeleri için insanlar da ellerinden geleni yapmışlardır.

Tarihin akışını etkileyen ve bu akıştan etkilenen salgın hastalıkların dünyadaki değişim ve dönüşümlerin anlaşılmasında önemli rolü olduğu günümüzde yaşanan COVID-19 salgınıyla bir kez daha gün yüzüne çıkmıştır. Salgın hastalıklar milyonlarca can kaybına neden olmuş, yenilmez sanılan orduları durdurmuş, toplumsal hayatı birçok açıdan biçimlendirmişlerdir. Veba, çiçek, frengi, kolera, verem, sıtma, cüzzam, tifüs, kızamık, influenza, menenjit, sarıhumma, İspanyol gribi, HIV ve koronavirüsler gibi salgın hastalıklar toplu ölüm hadiselerine sebep olmuşlar ve tarih boyunca insanlığı etkilemişlerdir. Salgın hastalıklar; ruh sağlığı ve sosyal yaşam, askeri ve siyasi yaşam, ekonomik hayat, iskân, göç, nüfus, din, bilim, kültür sanat, medeniyet alanlarında derin izler bırakmıştır. Bu bağlamda araştırmamızın amacı geçmişten günümüze yaşanan salgın hastalıkların tarihçesini ortaya koyarak, farklı toplumsal etkilerini değerlendirmektir.

Nitel araştırma deseninde tasarlanan bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılacaktır. Doküman analizi, araştırılacak olan konu ile ilgili basılı materyallerin incelenmesi gerektirir. Bu amaçla geçmişten günümüze yaşanan salgın hastalıklar incelenerek, ruh sağlığı ve sosyal yaşam, askeri ve siyasi yaşam, ekonomik hayat, iskân, göç, nüfus, din, bilim, kültür sanat, medeniyet etkileri ele alınıp analiz edilecektir.

*Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik, nesrin.cobanoglu@gmail.com

**Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik, ncencen23@gmail.com

S-43

**DÜNYADA VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİ MÜZELERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Nigar YERLİKAYA*, Pınar Ece YORULMAZ**

Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından kısaca “geçmiş ve geleceği değerlendirebileceğimiz, bu amaçla diyalog kurmamızı sağlayan, demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlardır” şeklinde ifade edilen müzeler tarihsel süreç içerisinde kültürel aktarımın en önemli temsilcisidir. Her alanda eserleri gelecek kuşaklara aktarmak amacını güden müzeler farklı meslek gruplarının tarihine de ev sahipliği yapmaktadır. Veteriner hekimlik alanında meraklılarına tarihi koleksiyonuyla katkı sunan veteriner tarihi müzeleri, dünyanın en eski ve köklü mesleklerinden biri olarak kabul edilen veteriner hekimlik mesleği için oldukça önemlidir. Yapılan bu çalışmada dünyada veteriner hekimlik tarihi alanına hizmet veren müzelerin sayısı, tarihçesi, koleksiyon içerikleri ve genel durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla konu ile ilgili arşiv ve literatür araştırılması yapılmış, Dünya Veteriner Hekimler Tarihçileri Birliğinin (WAHVM) ve Amerikan Veteriner Hekimler Tarihi Derneğinin (AVMHS) konu ile ilgili dokümanlarından yararlanılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili eksiklikler ilgili müzelerin irtibat sorumlularıyla iletişime geçilerek tamamlanmaya çalışılmıştır. Nisan 2022 yılı itibariyle Dünyada veteriner hekimliği tarihi koleksiyonuna sahip ulaşılabilen Almanya, Arjantin, Macaristan, Hırvatistan, Fransa, İtalya, Slovakya, Litvanya, Danimarka, Hollanda, Norveç, Polonya, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, Türkiye, Güney Afrika, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada olmak üzere toplam 29 müze tespit edilmiştir. Bu müzeler ülke bazında tek tek ele alınarak genel durum tespiti yapılmıştır. Tüm müzelerin kendi ülkelerinde nadir ve değerli olduğu ve tarihi koleksiyonlarında; fotoğraflar, el yazmaları, arşiv malzemeleri, veteriner hekimliği uygulamalarında kullanılan aletler vb. objelere sahip olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak Veteriner hekimliği tarihi müzeleri geçmiş ile gelecek arasında bir köprü görevini görmekte ve içindeki objeleriyle mesleği yansıtmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Veteriner hekimliği tarihi müzeleri ve koleksiyonları, veteriner hekimlik mesleğinin tanınması ve yaygınlaşmasına fayda sağlayacağı düşünülebilir.

*Dr., Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD,

nyerlikaya@ankara.edu.tr

**Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD,

peyorulmaz@ankara.edu.tr

S-44

PEDİATRİK PALYATİF BAKIMIN TARİHÇESİ

Nihal DURMAZ*

Çocuk palyatif bakımı yaşamı tehdit eden hastalıklara sahip çocuklar ve aileleri için mümkün olan en iyi yaşam kalitesini sağlamayı amaçlayan hem bir bakım felsefesi hem de organize üst düzeyde yapılandırılmış bir bakım verme sistemidir(1). Prematürelilik, doğum komplikasyonları ve konjenital anomaliler nedeniyle yaşam şansı çok düşük olan ya da kaybedilen birçok çocuk, gelişen teknoloji sayesinde uzun yıllar yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır(2). Bu gelişmeler çocukların uzun süren, acılı ve teknolojiye bağımlı bir hayat sürmelerine yol açmıştır(3). Hekimlerin insan acısını dindirme yükümlülüğü antik çağa kadar uzanmasına karşın çocukların acı ve ağrı sorununa mevcut tıp eğitimi ve klinik pratikleri yeterli ilgiyi göstermemişlerdir(4).

Hekimler yaşamı tehdit eden hastalıklara sahip çocukların ağrı ve acılarından önce kaygılarına odaklanmışlardır(5,6)1964 yılında pediatrik onkolog olan Toch kanser ağrısı için morfin kullanılmasına dikkat çeken hekim olmuştur (7). Çocuklarda şiddetli ağrı gözlendiğinde bile opioid dozuna ilişkin literatür eksikliğinden kaynaklı endişe nedeniyle kullanılmamıştır(8).

1970’li yıllarda yaşamı tehdit eden hastalığı olan çocuklarda ağrı, psikolojik acılar, sosyal hayattan kaynaklanan sıkıntılar ve karmaşık bakımı düzenlemek için giderek artan multidisipliner bakım ihtiyacı ortaya çıkmıştır(9–11). Kanser hastaları ile başlayan bu süreç daha sonra kanser dışı hastalığı olan çocuklara da uygulanmıştır. Palyatif tedavi sürecine sadece çocuğun değil tüm ailenin katılımı eklenmiştir.

1980’li yıllarda çocukların ağrıyı deneyimledikleri düşünülmediği için lomber ponksiyon ve kemik iliği biyopsileri hatta torakotomiler anestezi olmadan uygulanmıştır(12). 1986’da bir pediatrik onkolog olan Goldman ilk multidisipliner hastane temelli pediatrik palyatif bakım ekibini oluşturmuştur.

Yapılan çalışmaların sonucunda palyatif bakım klinik uygulamaları geliştirilmiştir. Yaslı ailelerin deneyimleri, tedavi ve prognozla ilgili yetersiz iletişim, kardeşlerin ihtiyaçları gibi özellikli alanlar tespit edilerek desteklenmiştir (13).2000 yılında, Amerikan Pediatri Akademisi, “hayatı tehdit eden veya tehdit edici hastalıklarla yaşayan bebeklerin ve çocukların refahını destekleyen klinik politikaların ve minimum standartların geliştirilmesi” çağrısında bulunarak palyatif tedaviye dikkat çekmiştir. Dünya Sağlık Örgütü ise palyatif bakıma ulaşmayı sağlıkta küresel eşitsizlikler içinde vurgulamış ve bir insan hakkı olarak çerçevelemiştir(14).

*Uzm. Dr., Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi, drmznhl@gmail.com

S-45

ATATÜRK VE DR. RIFAT OSMAN BEY

Nilüfer GÖKÇE*

Mustafa Kemal, Anafartalar zaferinden sonra yeni görevi Kafkas cephesine gitmeden, ordusuyla birlikte dinlenmek için Edirne'ye gelir. 13 Mart 1916'ya kadar Edirne'de kalır. Mustafa Kemal'in tarihe olan ilgisini bilen, 1909'da Edirne'ye geldiğinde tanışıp, dost olduğu Avukat Mehmed Şeref Aykut, O'nu Edirne Sarayı, Edirne Rehnüması ...gibi tarihi eserleri bulunan Tosyavizade Dr.Rıfat Osman Bey ile tanıştırır.

1903 yılında sol kolağası rütbesi ile Edirne Merkez Asker Hastanesi'ne radyoloji uzmanı olarak atanan Tosyavizade Dr.Rıfat Osman Bey, bu sırada hastanenin başhekimidir. Mustafa Kemal Paşa, Edirne'ye gelişinden bir hafta sonra Edirne Merkez Asker Hastanesi'nde yatan hastaları ziyaret etmek istediğini Dr. Rıfat Osman Bey'e bildirir ve kendisine uygun zamanı sorar. Dr. Rıfat Osman Bey'in, aynı gün zamanın uygun olduğunu söylemesi üzerine Mustafa Kemal geniş bir maiyeti ile hastaneyi ziyaret eder.

Dr. Rıfat Osman Bey'in uzun süredir Edirne'de bulunduğunu öğrenen Mustafa Kemal, ona, Edirne'ye dair sorular sorar. Aralarında uzun bir konuşma olur. Ayrılırken, Rıfat Osman Bey'e ziyaretine gelmesini söyler. Edirne'de kaldığı sürece de zaman zaman Dr. Rıfat Osman Bey'le bir araya gelerek sohbet ederler. Rıfat Osman Bey, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'e yazdığı mektuplarında çok kısa da olsa Mustafa Kemal ile olan sohbetlerinden bahseder.

Dr. Rıfat Osman Bey, evinde oldukça zengin ve değerli kitapların bulunduğu bir kütüphaneye sahiptir. Mehmed Şeref Aykut, Cemal Kutay'a anlattığı anılarında, "Mustafa Kemal'in gece geç bir vakit Rıfat Osman Bey'in evine gidip, kapısının tokmağını üç kez çaldıktan sonra, yukardan, içinde kitapların olduğu bir sepetin sarkıtıldığını, Atatürk'ün yeni kitapları alıp, yanında getirdiği kitapları koyduğunu" yazmaktadır.

*T.Ü. Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik ABD. Emekli Öğr. Gör., Edirne, nilifergokce@gmail.com

S-46

**EDİRNE'DE İKİ KARDEŞ MEZARTAŞI: ŞEHİT HEKİM CEVAD SEYYİD VE
ŞEHİT RESSAM HASAN RIZA'NIN MEZAR TAŞLARI**

Nilüfer GÖKÇE*

Mezarlıkların ve özellikle mezar taşlarının, toplum yaşamımızdaki yerinin taşıdığı önem, ilk çağlardan bu yana değerini hiç kaybetmemiştir. Onlar, buldukları yörenin tapu senetleri, nüfus kütükleri ve arşivleridir. Kitabeleri ise, başlarında bekledikleri kişinin adeta birer kimlik kartlarıdır.

Mezar taşlarımız ayrıca birer mimari sanat eserleridir. Orantılı kesimleri, süslemeleri, kitabelerindeki yazı stilleri ve baş taşlarındaki başlıkların türleri, sahiplerinin mesleklerini belirtmesi ve ilk görüşte kimliklerini ifade etmeleri bakımından konuşan taşlar diyebileceğimiz bir mimari buluştur.

Edirne Osmanlı mezar taşları arasında iki mezar taşı vardır ki, üzerine resmedilen palet ve fırçaları ile başında bekledikleri kişilerin ressam olduklarını açıkça ifade etmektedirler.

Bu mezar taşından birisi hekim mezar taşıdır. Edirne Merkez Asker Hastanesi göz hekimi Ressam Dr. Cevad Seyyid Bey'e aittir. Dr. Cevad Seyyid Bey Mekteb-i Tıbbiye'nin resim hocası Ressam Süleyman Seyyid Bey'in oğludur. Balkan Savaşı'nda tifüse yakalanarak şehit düşmüştür (R.16 Şubat 1329/M.1 Mart 1914).

Diğer mezar taşı ise, Balkan Savaşı'nın sonunda, Edirne'nin işgali sırasında, Bulgar askerleri tarafından şehit edilen ünlü Ressam Hasan Rıza'ya aittir. Ressam Hasan Rıza, Balkan Savaşı'nda sanayi mektebinde açılan yardımcı hastanenin müdürlüğünü yapmıştır. Gecelerini de hastanede geçirerek hastalarla yakından ilgilenmiştir.

Bu bildiri de, Ressam Dr.Cevad Seyyid Bey, Ressam Hasan Rıza Bey ve mezar taşları hakkında bilgi verilecektir.

*T.Ü. Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik ABD. Emekli Öğr. Gör., Edirne, nilifergokce@gmail.com

S-47

**COVID 19 PANDEMİSİNİN EŞİTLİK, ÖZGÜRLÜK, ADALET ADINA
DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ ÜZERİNE TARİHSEL BİR DEĞERLENDİRME...**

Nüket Örnek Büken*

İnsanlık tarih sahnesinde var olduğundan beri, insanlığı meşgul eden ve tarihin yönünü değiştiren üç temel sorun aslında hiç değişmedi; salgınlar, savaşlar ve kıtlık. Bizler yalnızca 2. Dünya savaşı sonrası yeni dünya düzeninde, bu 3 sorunu da dizginlediğimize inandık, çünkü bunları engellemenin yollarını artık bildiğimiz yanılsamasına kapıldık. Savaştan sonra çok hızlı gelişen tıp bilgi/ teknolojisi ve araştırma dünyası; bireysel haklar, etik, refah ve bilgiye ulaşma yoluyla toplumsal yararlar üzerinde odaklanmıştı. Savaş sonrası tıp kurumu, bulaşıcı hastalıkların toplumsal sağlığa tehditleriyle çok fazla uğraşmadığı gibi, artık koruyucu ve önleyici tedbirlerle ve tedavilerle de uğraşmıyordu. Çünkü sanayileşme çağındaki bizler, biyoloji ve insanlık tarihini unutarak, enfeksiyöz hastalıkların tedavi edilememesi gibi bir durumun bundan böyle bizleri tehdit edemeyeceğine inanmıştık. Yine inanıyorduk ki, epidemiler/pandemiler ya tarihin tozlu sayfalarına aitti; savaş sonrası farmasötik cephaneliğe ait mucize bir ilaçla tedavi edilebilirdi ya da gelişen dünyanın zaten bilinen hastalıkları ile sınırlı bir sorundu. İşte önce 1980 de HIV/AIDS şimdi de COVID 19 Pandemisi bu yanılsamayı çok çarpıcı bir şekilde gözler önüne serdi.

Özgürlük, eşitlik, adalet gibi temel kavramlar ve değerler aslında yalnızca bugün içinden geçtiğimiz bu olağanüstü günlerde değil, öyle anlaşılıyor ki olağan zamanlarda da gerçek olmaktan çok, yalnızca kişilerin zihinlerinde var olan ideallermiş... Özgürlük, eşitlik ve adalet, aydınlanma yüzyılında ve bu yüzyıldan yaklaşık 3 yüzyıl sonra, ikinci dünya savaşı sonrası kurulan yeni dünya düzeninde, temel birer değer olarak ortaya çıkmışlardır ve hemen söyleyelim ki insanlık için bu değerler, onlara karşı gelen, onları eylemsizliğe zorlayan her türlü güce karşı gerçekleştirilmesi gereken ideal kavramlar olarak da biçimlendirilmişlerdir.

İdeal bir dünya düzeninin ön koşulu, bireyler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin yalnızca temel insan hakları perspektifiyle değil, aynı zamanda insan haklarından temel alan evrensel ahlaki/etik değerler tarafından da belirlenmesidir. Hepimiz çok iyi farkındayız ki ahlaki değerlerin göreliliği kimi zaman ayırışmayı ve dolayısıyla “ötekileştirmeyi” doğurmakta ve

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

içinden geçtiğimiz bu post-modern çağ, aslında görelî bir değerler dünyası yaratılmasına, kuramsal açıdan bir tür meşruiyet de sağlamaktadır.

Bu sunum ile, bir devletin yurttaşlarıyla ilişkisinde aslında birçok aydının kafasını kurcalayan, üzerinde çok konuşulan ve tartışılan, ama yaşama da geçirilemeyen ve ne yazık ki günümüzde içi boşaltılan, “eşitlik, özgürlük, adalet” kavramlarının ve otokratikleşen devlet ve ona aracılık eden medyanın, özellikle pandemi günlerinde ne ifade ettiğini ya da etmesi gerektiğini tarihsel süreç perspektifiyle tartışmak isterim.

S-48

UMUMİ HIFZISSİHHA KANUNU'NDA KADININ YERİ

Nüket PAKSOY ERBAYDAR*, Serap ŞAHİNOĞLU**

“Umumi Hıfzıssıhha Kanunu” ya da bugünün Türkçesi ile “Genel Sağlığı Koruma Kanunu”, Türkiye Cumhuriyeti'nin yasal düzenlemeleri arasında günümüzde de yürürlükte olan az sayıdaki temel kanundan biridir. Kanun, 24.04.1930'da 1593 kanun numarası ile yasalaşmıştır. Yasa, koruyucu/önleyici sağlık hizmetlerinin esaslarını, sağlık kuruluşlarının ve sağlığa ilişkin karar verici konumundakilerin görev ve sorumluluklarını belirlemektedir. Bu kanunun yasalaşması sonrasında kanunun ilgili bölüm ve maddelerine ilişkin çok sayıda tüzük ve yönetmelik hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.

Bu kanun, toplumun sağlığını korumak, var olan sağlık sorunları ile mücadele etmek üzere hazırlanmış; 24 Nisan 1930 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun yasalaştığı dönemde Cumhuriyet kurulumu henüz yedi yıl olmuştu ve Sağlık Bakanlığı görevini de Dr. Refik Saydam yürütmekteydi. Aynı yıl içinde ayrıca (3 Nisan) kadınlara belediye seçimlerinde seçme hakkı da verilmiştir. Günümüze kadar bazı maddeleri mülga olmuşsa da Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, bugün hala yürürlükte olan önemli yasal düzenlemelerden biridir. Bu yasa hakkında tıp tarihi ve halk sağlığı alanında pek çok makale yazılmıştır. Ancak yasanın feminist bakış açısı ile değerlendirilmesi için bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun yasalaştığı döneme odaklanmaktadır. Bu amaçla ilgili alanyazın yardımıyla o yıllarda yaşanan toplumsal ve politik olaylar, resmi tarihin kadınlarla ilgili olarak o dönemde meydana gelen gelişmeleri ele alış biçimi, kanununun genelde kadına yaklaşımı, özelde de kadınlarla ilgili maddeleri feminist çerçevede değerlendirilecektir.

*Doç. Dr., Hacettepe Ü. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD, nerbaydar@gmail.com

**Prof., dr., Ankara Üniv., Tıp Tarihi ve Etik ABD

S-49

**TÜRKİYE CERRAHİ HEMŞİRELİĞİ'NİN İKİ TEMEL ÖNCÜSÜ: PROF. DR.
BESİM ÖMER AKALIN VE FLORENCE NIGHTINGALE**

Nuriye DEĞİRMEN*

Türkiye’de cerrahi hemşireliğinin temellerinin oluşturulmasında Prof. Dr. Besim Ömer Akalın'ın 1907’de Londra'daki Kızılhaç konferansına Osmanlı delegesi olarak katılması ve toplantının şeref konuğu olan Florence Nightingale ile tanışması önemli rol oynamıştır. Prof. Dr. Akalın hemşireliğin ülkemiz için önemli bir ihtiyaç olduğunu belirterek Kızılay Cemiyetine hemşirelik eğitimi önermiştir. 1912 yılında Kızılay Cemiyeti İstanbul'da “altı ay” süreli hastabakıcı kursu açmıştır. Birinci Dünya savaşında müttefik askerlerine bakım verilmesini sağlamak için 1920 yılında Amiral Bristol Sağlık Meslek Lisesi açılmıştır. Daha sonraki yıllarda birçok şehirde Sağlık Bakanlığına bağlı Sağlık Meslek Liseleri açılmıştır. Florence Nightingale, asıl hemşireliğin yanı sıra aynı zamanda ülkemizde modern cerrahi hemşireliğinin de köklerini benzer dönemlerde oluşturmuştur. Nightingale 1854 Ekim’de İstanbul’a gelmiş, arkadaşları ile yaralı askerlerin bakımını üstlenmiş, özenli çalışmaları sonucu ölüm oranlarını %42’den %2’ye düşürmüştür. Nightingale, Kırım savaşı esnasında yaralı askerlere bakım vermek için Türkiye’ye geldiğinde, sanitasyonsuzluk, su kirliliği, pansuman malzemelerinin bir kısmının yokluğu, bazılarının azlığı, bit salgını gibi pek çok çevre problemleri ile mücadele etmiştir. Öncelikle temiz çevre ile su olanaklarını sağlamış, hastaların yataklarının ve çevre temizliğine önem vermiş, bulaşıcı hastalıklar için önlemler almış, pansumanlarda asepsi ilkelerine uyulmasına dikkat etmiş ve enfeksiyon riskini azaltabilmiştir. Sonuç olarak önemli girişimleri ile Besim Ömer Akalın ve Florence Nightingale Türkiye’de cerrahi hemşireliğinin öncülüğünü yapmışlardır.

*Dr. Öğr. Üyesi., Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, nuriye.degirmen@ksbu.edu.tr

S-50

OSMANLI HEKİM VE ŞAİRİ AHMEDÎ

Nuriye DEĞİRMEN*

Didüm yâre ki yüzün erguvandur

Didi kim kametüm servi-i revandur

Ahmedî 14. yüzyıl'da Anadolu'da yaşamış, ünlü hekim ve divan şairidir. Osmanlı dönemi Türkçesi'nin edebiyat alanının ilk örneklerini sunmuştur. Asıl adı Tâceddîn İbrâhîm bin Hızîr'dır. Şiirlerinde Ahmedî mahlasını kullanmıştır. Doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. 1334 yılında doğduğu tahmin edilir. Doğum yeri bazı kaynaklarda Sivas, bazı kaynaklarda Kütahya, bazılarında Uşak'ın Sivaslı köyü, bazı kaynaklarda Amasya olduğu bildirilir. Hükümdar Timur ile Ahmedî arasında geçen ve yanlışlıkla Nasreddin Hoca'ya isnat olunan "Peştemal" hikâyesine göre; Ahmedî, Ankara Savaşı'ndan sonra Timur'la bir gün hamamda iken, Timur orada bulunanlar için Ahmedî'ye oradakilere kıymet biçmesini söyler. Ahmedî herkes için bir kıymet biçer. Timur, benim kıymetim nedir diye sorar. Ahmedî, Timur'a seksen akçe kıymet biçer. Timur, Behey Ahmedî, bu ne insaftır ki bana seksen akçe kıymet bağladın. Yalnız belimdeki peştemal seksen akçe eder deyince Ahmedî, zaten benim kıymet biçtiğim bu peştemaldir, yoksa sen iki pul etmezsin der. Bu cevabı Timur beğenir ve ona ikramlarda bulunur. Halk arasında bu olayın Kütahya'daki Kemer Hamamı'nda geçtiği söylenmektedir. Bunun için bazı kaynaklardaki Ahmedî'nin Kütahya'da vefat ettiği iddiası da dikkate alınarak Germiyanlı olduğu düşüncesinin daha büyük ihtimal olduğu öne sürülmektedir. Ahmedî Anadolu'daki eğitiminden sonra Mısır'a giderek Şeyh Ekmeleddîn'in öğrencisi olmuş, Mısır'da tıp öğrenimi görmüş, saraylarda yalnız musahip sıfatıyla mı yoksa aynı zamanda saray hekimi olarak da mı bulunduğu konusunda kesin bir bilgi bilinmemektedir. Mısır'da, İslâmî ilimlerin yanında tıp, tasavvuf, matematik, fizik, astronomi gibi alanlarda eğitim almıştır. Hacı Paşa ve Molla Fenârî ile ders arkadaşlığı yapmıştır. Anadolu'ya döndükten sonra tarihleri kesin olarak bilinmemekle birlikte Aydınogulları, Germiyanogulları ve Osmanogulları'na bağlanmıştır. Ahmedî, Aydınoglu İsa Bey'in oğlu Hamza için ders kitapları yazmış, Germiyanoglu Süleyman Şah'a şiirler sunmuştur. Divan, İskendername, Mizanül edeb isimli ve daha birkaç eseri daha bulunmaktadır. Yıldırım Bayezid'in oğlu Emir Süleyman'a hizmet etmiştir. Ahmedî, bilgili, kültürlü, neşeli, hoş sohbet, nüktedan

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

biriydi. 1413 yılında seksenli yaşlarda bazı kaynaklarda Kütahya'da, bazı kaynaklarda Amasya'da hayatını kaybettiği bildirilmektedir.

*Dr. Öğr. Üyesi., Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, nuriye.degirmen@ksbu.edu.tr

S-51

GAZETE MANŞETLERİNE GÖRE TEKMAN VE SAĞMALCILAR SALGINLARI

Onur ÇEÇEN*

2020 Mart'ından bu yana tam sayısı halen açıklanamayan ölümlerle ve hayatı etkileyen sonuçları ile boğuşulan Covid 19 hastalığı bir konuyu tekrar gözler önüne serdi. Salgın hastalıkların ilk isimlendirildiği süreçlerde yaygın erişim sağlayan medya organlarında salgına dair ilk çıkan haberler ile salgının ilerleyen süreçleri arasındaki ciddi farklılıklar salgında iletişim araçlarının salgına dair infodemi olarak artık tariflenen yanlış bilgilerle yoğun olduğunu yaşayarak öğretti.

1965 Erzurum-Tekman , 1970 İstanbul – Bayrampaşa salgınları günümüzdeki Covid -19 'a dair yakın tarihteki hafızamızda yer alan kamuoyu mecralarındaki haberlere benzer bir şekilde çok takip edilen gazetelerin gündemine girmiştir. Başta tanı isimlendirilmesi olmak üzere sürece sağlık idaresinin gazetecileri yanlış bilgilendirmesinden ötürü salgına dair odaklanmada gecikmeler olmuştur. Güncel Covid-19 salgını süreçlerine de benzer tecrübeler yakın hafızamızda iken 1960'lardan günümüze salgın hastalıklarla mücadelede kamu otoritesinin salgına dair manipülasyonuna dair bir paylaşım hedeflenmektedir.

*Pratisyene Tabip Dr., İstanbul Maltepe Gülsuyu Aile Sağlığı Merkezi, onurcecen@gmail.com

S-52

**MODERN SAVAŞLARDA SAĞLIK HİZMETLERİNE BİR DESTEK UNSURU:
SIHHİYE KÖPEKLERİ**

Oya DAĞLAR MACAR*

Hayvanların savaş alanlarında kullanımı tarihsel olarak eskiçağ dönemine kadar gider. İnsanlara olan yakınlığı, yardımseverliği ve doğada en kolay evcilleştirilebilen hayvan olması gibi özelliklerinin keşfedilmesi ile bilhassa köpekler savaş alanlarında giderek daha yaygın olarak kullanılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda 20 bine yakın sıhhiye köpeği cephe ve cephe gerisinde aktif olarak hizmet vermiştir. Cephedeki yaralı askerlere ilkyardım hizmeti sağlamada, yaralı ve hastaların taşınmasında, kayıpların bulunmasında ve özel eğitimlerle askerlere moral desteği sağlama gibi alanlarda sıhhiye köpekleri çok başarı sağlamışlardır. Tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı devleti de özellikle 20. yüzyılda yaptığı savaşlarda sıhhiye köpeklerinden önemli ölçüde faydalanmıştır. Bu tebliğde Osmanlı Devleti'nin bu konudaki düzenlemeleri, sıhhiye köpeklerinden hangi alanda ve nasıl faydalandığı dünyadaki örnekleri ile karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Tebliğin amacı modern savaşların aktörlerinin sadece asker ve sivil halktan ibaret olmadığı, hayvanların da savaşın etkin ve önemli bir parçası olduğuna dikkat çekerek, "topyekün" savaş kavramını bu çerçevede yeniden tanımlamaktır.

*Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, oyadr@ticaret.edu.tr

S-53

MERSİN BÖLGESİNDE BULUNAN BİR FİGÜRİN ÜZERİNDEN KADIN VE DOĞUMLA İLGİLİ TIP TARİHİ ÜZERİNE KISA BİR DEĞERLENDİRME

Oya ÖGENLER*, Selda OKUYAZ**, Filiz KEREM***, İlder UZEL****

Kültürlerin kesiştiği Anadolu tarih boyunca tıbbın gelişmesine olanak sağlamıştır. Anadolu'nun maden kaynaklarının bolluğu tıbbi uygulamalarda kullanılan aletlerin, bitkisel örtünün zenginliği tıbbi tedavilerin çeşitliliğini sağlamıştır. Doğu ile batı arasında uzunluğu binlerce kilometreyi bulan İpek yolu'nun mekânsal parçalarından birisi olan Anadolu coğrafi konumu sayesinde tıbbın doğasını etkileyen ürünlerin, fikirlerin, inançların medeniyetlerin güç dinamiklerini içinde barındırmıştır. Aynı zaman dilimlerinde Anadolu, Akdeniz Adaları, Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da, yenedünyada birbirine benzer inançlara ait buluntulara rastlanmaktadır. Buluntular sayesinde her zaman yaşanan hayata dair bir açıklama mümkündür. Bu bağlamda çalışmanın amacı Anadolu'da Akdeniz kıyısında bir şehir olan Mersin Müzesi envanterinde yer alan kadın ve doğum hastalıkları ile ilgili bir figür üzerinden, tıbbın evriminin incelemesinde arkeolojik buluntuların önemini irdelemektir.

Mersin Müzesinde sergilenen bir kadın figürünü dönemine ait kadının konumu ve yaşantısına dair fikir vermektedir. Heykelciğin yüzü ve vücudu belirgin, kolları bulunmamakta, bacakları çömelir vaziyettedir. Heykelciğin duruşu muhtemelen tıp tarihinde kendi dönemine ait doğum pozisyonuna uygun bir duruştur. Benzer şekilde Aztec kültürüne ait Kuzey Amerika'da bulunan çömelmiş pozisyonda doğum yapan kadın figürün bulunmaktadır. Buluntulardaki isimsiz doğum yapan kadın figürinleri farklı kültürlerde kadının konumuna ve yaşantısına dikkat çekmektedir. Çalışmamız sonucunda arkeoloji alanında elde edilen geçmişe dair bilgileri yansıtan buluntular ve çalışmamız özelindeki kadın figürününün, kadına dair tarih çalışmalarında kadının toplumsal konumu yanısıra tıbbın gelişimi açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

*Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD, oyaogenler@gmail.com

**Dr. Öğr. Üyesi., Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD, sdokuyaz@mersin.edu.tr

***Arkeolog, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Mersin Müze Müdürlüğü, filizkeremmarkeolog@gmail.com

****Prof. Dr., Çukurova Üniv., Tıp Tarihi ve Etik ABD Emekli Öğr. Üy., dr.ilteruzel@gmail.com

S-54

**CUMHURİYETİN İLK KADIN CERRAHLARINDAN DR. İFFET NAİM ONUR'UN
(1906-1995) MESLEK YAŞAMI VE ESERLERİ**

Nilüfer DEMİRSOY*, Ömür ŞAYLIGİL**,

İffet Naim Hanım 1922-1923 ders yılında ilk kez Tıp Fakültesine kabul edilen on kız öğrenciden biridir. 1928 yılında tıp doktoru diplomasını aldıktan sonra, Dr. Asaf Derviş Paşa ve Dr. Besim Ömer Akalın Paşa'nın asistanı olarak jinekoloji ve doğum uzmanlığı eğitimi almış, ardından çocuk cerrahisi ve ortopedi kliniğinde Dr. Akif Şakir Bey'in ilk asistanı olmuş, 1933'te cerrahi eğitimini tamamlamış ve hariciye uzmanı olmuştur. Ortopedi Şirürjisi ve Travmatoloji Cemiyetinin kurucu üyelerindedir. Poliklinik adlı aylık tıp dergisinde yayın kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. Dr. İffet Naim Hanım Darülfünununun ilgası sonrası dayısı Ahmed Asım Onur'un kurmuş olduğu Ortaköy Şifa Yurdu'nda jinekoloji ve hariciye uzmanı olarak çalışmış, dönemin tıp dergilerinde akademik yayınlar yanında Akşam Gazetesi'nde Hekim Öğütleri başlığı altında halk için her biri ayrı konuyu ele alan çeşitli yazılar yayınlamıştır. Bu çalışmada, Dr. İffet Naim Onur'un çeşitli kitap, dergi ve gazetelerde yayınlanan çalışmaları taranmış ve incelenmiştir. Dr. İffet Naim Onur ve Dr. Ahmed Asım Onur'un Akşam Gazetesi'nde yayınlanan yazıları, 1936 yılında Akşam Matbaası tarafından basılan Halk İçin Hekim Öğütleri başlıklı kitapta toplanmıştır. Bu kitap içerisinde yer alan Dr. İffet Naim Onur'a ait yazılar değerlendirilmiştir. Hem hekimlik pratiğini yapan hem de yazdığı yazılarla toplumu sağlık konularında bilgilendirmeyi amaçlayan Dr. İffet Naim Hanım'ın çeşitli gazetelerde yer alan mülakatlarından, vazifesi olan doktorluğu yaşamında ilk sırada tuttuğu görülmektedir.

*Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı,

**Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Emekli Öğretim Üyesi, omursayligil@gmail.com

S-55

TÜRKİYE’DE GERÇEKLEŞTİRİLEN İLK KALP NAKLİNİN ULUSAL BASINDAKİ YANSIMALARI

Önder İLGİLİ*

İnsandan insana ilk kalp nakli 1967 yılında Güney Afrikalı cerrah Dr. Cristiaan Barnard tarafından gerçekleştirildiğinde dünya genelinde basın – yayında büyük yankı uyandırmış, ameliyatı gerçekleştiren Dr. Barnard tıp tarihinin en bilinen yüzleri arasına girmiştir. Ülkemizde ilk kalp nakli aramızdan 2019 yılında ayrılan Dr. Kemal Bayazıt tarafından 22 Kasım 1968 tarihinde gerçekleştirilmiş, toplumda önemli ölçüde ilgi uyandırmıştır. Dr. Beyazıt’ın çalışmaları, gerçekleştirdiği nakil tıp tarihi çalışmalarına da konu olmuş, 2017 yılında Dr. Kemal Bayazıt’ın biyografisi kitap olarak yayınlanmıştır. Bu araştırma önceki tıp tarihi çalışmalarında haber verilen ve kısmen paylaşılan ülkemizde gerçekleştirilen ilk kalp naklinin ulusal basındaki yansımalarının bütünlüklü olarak incelenmesi ve detaylı olarak sunulması amacı ile planlanmıştır. Bu amaçla Ankara Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Arşivinde yer alan ulusal gazetelerden Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Tercüman, Ulus, Vatan, Akşam, Bugün, gazeteleri nakilin gerçekleştirilme tarihinden itibaren 15 günlük süreyi içine alacak biçimde, 22 Kasım 1968 – 7 Aralık 1968 tarih aralığında incelenmiştir. Resmi belgeler kadar geçerli olmasalar da, basın – yayın organları, gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon programları tarihçilerin faydalanabileceği veriler üretmektedirler. Gazeteler yazılı ve görsel haber kaynakları olarak yayımlandığı zamanın gündemini ve yürütülen tartışmaları kayıt altına almakta, toplumu bilgilendirmekte ve yanı zamanda şekillendirmektedir. Bu araştırmanın Dr. Kemal Bayazıt tarafından gerçekleştirilen ilk kalp naklini konu alan tıp tarihi çalışmalarının toplumsal boyutlarına tamamlayıcı bir katkı olacağı değerlendirilmiştir.

*Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Hacettepe Üniversitesi Biyoetik Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, ilgili@hacettepe.edu

S-56

BİR MÜZE HİKAYESİ

Özgür KIRAN*, Süleyman DİLEK**, Hüseyin DENGİZ***, Gülay HALİDİ****

Etimolojik açıdan Grekçe “mouseion”, Latince “museum” kelimelerinden gelen müze kavramının kökeni Grek mitolojisine dayandırılmaktadır. İskenderiye müze-kütüphanesinin de kuruluşuna vesile olan efsane, her biri ayrı sanatları ifade eden Zeus ve Mnemmosyne'nin dokuz kızı müz'lerin (mousa'lar) ilham perileri olarak tanımlanması ve bu dokuz tanrıçaya adanan tapınakların “mouseion” adıyla anılmasına dayanmaktadır. Mouseion'da bulunan ya da çalışan bilim insanları özgürce dolaşabilir, tartışabilir, hayal kurabilir, istedikleri eserleri yeniden okuyabilirlerdi.

Yeni işleyişine kadar bir çok değişim geçiren müzecilik, günümüzde eserlerin sergilendiği bir mekandan çok etkileşimci bir müzecilik anlayışına geçmiş, çeşitli birimleriyle kültürel merkezler haline gelmişlerdir. Türkiye'de günümüzde farklı alanlara hitap eden müzeler ise 19. yüzyılda Batılılaşma çabalarının göstergesi olan “çağdaş bir kurum” olarak ortaya çıkmıştır.

Adana 2021 yılında açılan etkileşimci, tematik müze olarak kabul gören İlter Uzel Tıp ve Diş Hekimliği Müzesi, Prof. Dr. İlter Uzel'in kişisel araştırmaları ve kreatif çalışmalarıyla hazırladığı Antik Çağ'dan 18. yüzyıla kadarki tıp ve diş hekimliği ile ilgili suluboya, yağlıboya, tezhip ve minyatür gibi geleneksel Türk sanatlarının bulunduğu kategorilerde 200'ü aşkın eserden oluşan daimi serginin yanı sıra tıp ve diş hekimliği aletleri ile bu alanlarla ilgili kitaplardan oluşmaktadır. Müzede Akılcı Tıp, Antik Cerrahi, Antik Çukurova Tıbbı, Anadolu-Türk Tıbbı, Adana Endemik Bitkileri ve Eczacılık, Diş Hekimi Ofisi-Kliniği ve İlter Uzel kitaplığı bölümleri yer almaktadır.

Çalışmada, üretilen ve biriktirilen bilginin gelecek nesillere bırakılması fikriyle hayata geçen müzenin kuruluş serüveni, Prof. Dr. İlter Uzel ve katkı sağlayanlar ile yapılmış olan kayıtlı görüşmeler ışığında aktarılacak, tıp tarihi araştırmaları açısından önemi vurgulanacaktır.

*Dr. Öğr. Üyesi., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik, ozgur.kiran@ahievran.edu.tr

S-57

**‘ALĪ B. EL-‘ABBĀS EL-MECŪSĪ’NİN KĀMĪLU’Ş-ŞİNĀ‘ATĪ’Ŧ-ŦİBBĪYYE
(KĪTĀBU’L-MELĪKĪ) ADLI ESERİNDE ANEVİRİZMANIN CERRAHİ TEDAVİSİ
ÜZERİNE**

Özgür KUŞ*, Ahmet ACIDUMAN**

Amaç: Bu çalışmanın amacı ‘Alī b. el-‘Abbās el-Mecūsī’nin *Kāmīlu’ş-Şinā‘ati’Ŧ-Ŧıbbiyye* adı verilen eserinin ikinci cilt dokuzuncu makalesinin anevrizmanın cerrahi tedavisi ile ilgili olan bölümünü Arapçadan Türkçeye çevirerek Türk tıp tarihi literatürüne kazandırmak, Paulus Aegineta’nın *Epitome* adlı eserinin ilgili bölümüyle karşılaştırmak ve literatür eşliğinde tartışmaktır.

Yöntem: Çalışmada *Kāmīlu’ş-Şinā‘ati’Ŧ-Ŧıbbiyye*’nin Arapça basılmış Kahire/Bulak nüshası esas olmak üzere İstanbul Üniversitesi nüshası, Yale Üniversitesi/USA nüshası ve Süleymaniye Murad Molla nüshası incelenmiştir. Anevrizmanın cerrahi tedavisini içeren bölüm nüshalar arasında karşılaştırılmış, bulunan farklılıklar dipnotla gösterilmiş ve makalenin yazarları tarafından Arapçadan Türkçeye çevrilerek bulgular kısmında sunulmuştur. Çevirisi yapılan bu bölüm daha sonra Paulus Aegineta’nın *Epitome* adlı eserinin ilgili bölümüyle de karşılaştırılmış ve literatür eşliğinde tartışılmıştır.

Bulgular: ‘Alī b. el-‘Abbās el-Mecūsī tarafından anevrizmanın cerrahi tedavisine yönelik verilen bilgiler *Kāmīlu’ş-Şinā‘ati’Ŧ-Ŧıbbiyye*’nin ikinci cilt dokuzuncu makale “Anevrizma adı verilen şişliğin tedavisi üzerine” olan beşinci bölümünde bulunmaktadır. Aynı konu Paulus Aegineta’nın *Epitome*’sinin ikinci cilt altıncı kitap “Sect. 37- On aneurism” isimli konu başlığında yer almaktadır. İki metin arasında yapılan karşılaştırmada, her iki hekimin de anevrizmayı farklı tanımladığı; buna karşın koltukaltı, kasık, boyun ya da içerisinde büyük arterlerin bulunduğu diğer bölgelerde meydana gelen anevrizmaların tedavisine kalkışmama, küçük arterlerin olduğu bölgelerdeki anevrizmaları tedavi etme ve cerrahi tedaviyi uygulama biçimlerine yönelik açıklamalarının ise büyük bir benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Sonuç: ‘Alī b. el-‘Abbās el-Mecūsī’nin anevrizmanın cerrahi tedavisi ile ilgili olarak *Kāmīlu’ş-Şinā‘ati’Ŧ-Ŧıbbiyye*’de verdiği bilgiler Paulus Aegineta’nın *Epitome*’sinde yer alan bilgilerle büyük bir benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla ‘Alī b. el-‘Abbās el-Mecūsī’nin bu konuda büyük ölçüde Paulus Aegineta’dan yararlanmış olabileceği ve her iki hekimin de Galenus ile Antyllus’un önerdiği tedavi yöntemini uygulamış olabileceği değerlendirilmektedir.

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

Açıklama: Bu çalışma Özgür KUŞ'un “‘Alī b. el-‘Abbās el-Mecūsī'nin Kāmīlu'ş-Şınā'ati't-
Tıbbiyye Adlı Eserinde Cerrahi Tedavi Uygulamaları ve Tıp Tarihindeki Yeri” başlıklı Doktora
Tez'inden üretilmiştir.

*Dr., SBÜ Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi Göz Bankası, Ankara, kus.ozgur@gmail.com

**Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD

S-58

**DR. ŞÜKRÜ KAMİL'İN “İHTİYARLARA NASIL BAKILMALI?” BAŞLIKLİ
ESERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**

Selda YILDIZ*, Vahide KORKMAZ**

Bin dokuz yüzlü yılların başından itibaren tüm dünyada sağlık hizmetlerinin çehresi değişmeye başlamış, ülkemiz içinde bulunduğu zorlu süreçlere rağmen bu değişimlerden geri kalmamıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte bilimsel bakış açısına sahip hekim akademisyenlerin, sağlık çalışanlarının sayısının artması, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, tıbbi bakımda ilerlemeler, bulaşıcı hastalıkların önlenmesi, halk sağlığı uygulamaları, ilerleyen dönemlerde ise beslenme ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi üzerine inşa edilen sağlık politikaları ile yaşam süresi artmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Dr. Refik Saydam'ın önderliğinde; bulaşıcı hastalıklar ve salgınlardan korunmak, çocuk bakımı, ağız diş sağlığı, erken teşhis ve tedavi ve daha pek çok konuda halkı bilinçlendirmek için kısa filmler, radyo programları, afiş, broşür, gazete, dergi ve kitap aracılığı ile halk sağlığı eğitimi çalışmaları yapılmıştır.

Çeşitli sağlık konularını içeren, halk sağlığı eğitimlerinde aktif rol almış olan hekim, politikacı ve gazeteci Dr. Şükrü Kamil, döneminin ilerisinde bir bilinçle yaşlı bakımının önemini farkında olarak toplumu bilinçlendirmek için 1932 yılında “İhtiyarlara Nasıl Bakmalı?” adlı eseri kaleme almıştır.

Eser, Tefeyyüz Kitaphanesinde: “Köşesine çekilmiş, ocak kurmuş ihtiyarların bakımı çok ehemmiyetlidir. Bunu yalnız ihtiyarlar değil, ihtiyarlarını seven bütün bir ev halkı bilmeli, evdeki ihtiyarlarına öyle bakmalıdır.” şeklinde tanıtılmıştır. Dr. Şükrü Kamil bu eserde: “İhtiyarlık nedir? İnsanlar nasıl ihtiyar olur? Çok yaşamak için ne yapmalı? İhtiyarlara nasıl bakmak lazımdır? İhtiyar hastalıklarını koruma yolları nelerdir?” sorularına yanıt aramıştır.

Çalışmamız kapsamında Dr. Şükrü Kamil tarafından yazılmış olan, Sıhhi Eserler serisinden 7 numaralı “İhtiyarlara Nasıl Bakmalı?” adlı, 52 sayfadan oluşan eser incelenmiştir. Eser üç başlıktan oluşmaktadır. Birinci kısım olan “İhtiyarlara Nasıl Bakmalı?” başlığı altında, ihtiyarlığın tanımı ve ihtiyarlıkta görülen fizyolojik ve sosyal değişiklikler, ikinci kısım olan “İhtiyarlık Hastalıkları” başlığı altında ihtiyarlıkta görülen hastalıklar, bakım uygulamaları ve

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

tavsiyeler, üçüncü kısım olan “Uzun Yaşama Yolu” başlığı altında ise uzun yaşamaya yönelik sağlık tavsiyelerinden bahsedilmiştir.

*Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Tarihi ve Etik AD, selda.yildiz@ogu.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı

S-59

**KHEIRON: ANTİK MİTOLOJİDEN ÇAĞDAŞ TIBBA SESSİZ ve DERİNDEN BİR
YOLCULUK**

Selim KADIOĞLU*, Gülay HALİDİ**, Funda Gülay KADIOĞLU***

Kheiron Yunan mitolojisinin görüntüsü çarpıcı ancak öyküsü görece mütevazı bir figürdür. Tanrılar protokolünde yüksek bir konumda bulunmasına karşılık adının karıştığı mitos sayısı fazla değildir. Mitoloji çerçevesindeki bu sessizlik tıbbı mal olmuşluk bağlamında adeta tersine dönmekte; Kheiron eczacılığın piri, cerrahinin ve bir tür paramedikal şifacılığın isim babası, antik tıbbı özgü mabetler zincirinin manevi patronunun hocası, Hipokratik tıptaki iyileştirici doğa anlayışının müjdecisi olarak çarpıcılık kazanmaktadır. Hazin sonunun ötanazi tartışmaları bağlamında dile getirilebilirliği ise henüz tam manasıyla keşfedilmemiş bulunmaktadır. Bu bildiri çerçevesinde Kheiron'un klasik mitolojideki ve mitolojik temaları işleyen sanat eserlerindeki yeri özetlenecek, antik tıbbın mistik-mitolojik boyutundaki konumu üzerinde durulacak, günümüz dünyasındaki uzantıları olarak adıyla bağlantılı terimlere ve logolarda simge olarak yer almasına değinilecektir.

*Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi, selimkad@gmail.com

** Öğr. Gör., Çukurova Üniv., ghalidi@cu.edu.tr

*** Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi,

S-60

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ'NİN HEKİMLERİN ÖZLÜK HAKLARI İLE İLGİLİ FAALİYETLERİ

Serap ŞAHİNOĞLU*, Mehmet DEMİRCİ**

Türk Tabipleri Birliği (TTB) 6023 sayılı yasa ile kurulmuş bir meslek örgütüdür. Başlıca kuruluş amacı halk sağlığını ve hekim haklarını korumaktır. TTB, hekimlerin maddi ve manevi çıkarları ile halkın ve devletin çıkarları arasında dengeyi sağlamakla görevli bir kurumdur.

Alanyazında ve internet ortamında TTB'nin faaliyetlerini yerine getirip getirmediği ile ilgili tartışmalara sıkça rastlanmaktadır. Örgütün, özellikle hekim haklarını koruma ile ilgili görevlerini yerine getirmediği konusunda eleştiriler dile getirilmektedir. Bu amaçla TTB'nin yılda bir ya da iki yılda bir yayımlanan Çalışma Raporları incelenmiştir. Araştırma için 2000 yılından günümüze kadar ki Çalışma Raporları'na ulaşılmıştır.

Bu çalışmada, TTB'nin özellikle hekimlerin özlük haklarıyla ilişkili olarak hangi konularda, ne tür faaliyetler yürüttüğü araştırılarak, tartışılacaktır.

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD, serapsahinoglu@yahoo.co.uk

**Dr.

S-61

**TIP TARİHİNİN TUVAL ÜSTÜNDEKİ
YANSIMALARINA BİR ÖRNEK:
PIETER BRUEGEL'İN TIBBİ BAKIM TABLOSU**

Serap YILMAZ*, Selim KADIOĞLU**

Resim sanatı, toplumların-kültürlerin ve dönemlerin aynasıdır ve dolayısıyla ressamın eserlerinde bunların yansımaları görülmektedir. Özellikle gündelik yaşam, düğün, savaş, ölüm, hastalık gibi konuların işlenmiş olduğu eserler, dönemlerini hakkında günümüze bilgi aktarmaları açısından önem taşımaktadır. Bu genel çerçevede tıbbi kişileri, ortamları, süreçleri gösteren resimler sanat tarihi ile tıp tarihinin kesişim kümesini oluşturmaktadır. Tıbbın geçirmiş olduğu aşamalar hakkında bilgi kaynağı olan bu eserler, günümüzde görselliğin yükselişte olduğu bir kültür içerisinde bulunduğumuzu da göz önüne alırsak, tıp tarihçiliği açısından özellikle dikkate değerdir.

Farklı dönemlerde yaşamış pek çok ressamın eserlerinde görülen tıbbi temalar “Köylü”, “Baba”, “Yaşlı” lakapları ile anılan Hollandalı ressam Pieter Bruegel'in de (1525-1569) tablolarında da bulunmaktadır. Bruegel, kimi zaman ana tema olarak kimi zaman geniş kompozisyonun ayrıntısı halinde sakat, kör, topal, kişileri resmetmiştir. Bu bildiri de ressamın yaşamına ve tıbbi temalı eserlerine kısaca değinilecek, ana konu olarak ise İsveç'te Kulenovic Koleksiyonu'nda bulunan “Tıbbi Bakım” tablosu tanıtılıp değerlendirilecektir.

Tuval üzerine yağlıboya ile çalışılmış olan tablonun merkezinde yüzünde acı çektiği açıkça görülen bir adam ile onun sol ayağının başparmağına bisturiyle müdahale eden bir cerrah yer almakta, uygulanan işlemin kanamaya yol açtığı görülmekte, kan damlalarının düştüğü yerde bir çanak bulunmasından bu durumun baştan öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Müdahale gören kişinin yanında bir değnek ve muhtevasının ne olduğu anlaşılmayan bir sepet yer almakta, bunlardan yürümekte zorluk çektiği ve cerraha hediye getirmiş olduğu anlaşılmaktadır. Onun hemen arkasında ayakta duran, giyimi ve siması ona benzeyen, onun bir yakını mı sıra bekleyen bir hasta mı olduğu anlaşılmayan, üst ve alt ekstremitelerinde yaralanma-sakatlanma bulunan bir adam işlemi dikkatle izlemektedir. Cerrahın yardımcısı olduğu izlenimini veren dördüncü bir adam bu üçlüye sırtını dönmüş durumda alçak bir sehpanın üstünde yer alan kağıda bakmaktadır. Giyimi cerrahinkini andırmakla birlikte onunki kadar süslü-gösterişli değildir. Duvarlara asılı duran berber tasları, pensler, metinli tıbbi illüstrasyon izlenimi veren posterler

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

ve raflara dizili muhtelif biçimdeki şişeler ile kaplar, dörtlünün bulunduğu geniş ve ferah ortamın cerrahın işyeri olduğu kanısını uyandırmaktadır.

Tanınmış bir ressamın az bilinen bir eseri olan “Tıbbi Bakım”, Rönesans dönemi tıbbının-cerrahisinin kimi ayrıntılarının göz önüne taşımakta ve genel olarak tıp tarihi-sanat tarihi ilişkisi hakkında düşünmeye-tartışmaya kapı aralamaktadır.

*Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Tıp Tarihi ve Etik,
serapyilmaz1909@gmail.com

** Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Tıp Fakültesi, selimkad@gmail.com

S-62

HATAY'IN ECZACILIK TARİHİ

Sevgi ŞAR*, Esra SİMTEN GÜR**

Bugün Türkiye’de eğitim vermekte olan 45 civarında eczacılık fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerden mezun olan eczacıların çoğunluğu eczane eczacılığı yapmayı tercih etmektedir. Ülkemizdeki ilk eczaneler 1800’lü yılların sonlarında açılmıştır. 1850’li yıllarda İstanbul’da yaklaşık 50 eczane varken, 1890’da İstanbul’da 250 Anadolu’da 115 eczane olduğu kaydedilmiştir. 1949 yılında Antakya’da Ulus Eczanesi, Defne Eczanesi, Muhsin Eczanesi ve İpokrat Eczanesi olmak üzere 4 eczanenin olduğu bilinmektedir. Aynı yıllarda ilçelerinde ise İskenderun’da (Kurtuluş Eczanesi ve Halk Eczanesi) iki, Kırıkhan’da (Halk Eczanesi) bir, Reyhanlı’da (Halk Eczanesi) bir ve Dört Yol’da (İstiklal Eczanesi) bir eczane bulunmaktaydı. Hatay’daki eczane sayısı 1965-1970 yılları arasında 36 iken, 1986-1989 yılları arasında bu sayı 210 çıkmıştır. İlerleyen yıllarda bu sayı giderek artarak bugün 567’e ulaşmıştır.

Bu çalışma ile ilgili materyaller Sağlık Bakanlığı, Türk Eczacıları Birliği, Hatay İl Sağlık Müdürlüğü ve 28. Bölge Hatay Eczacı Odası arşivlerinden temin edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda bu çalışmada, Hatay’da ve ilçelerindeki eczane sayılarını belirlemek ve bunlarla ilgili tarihsel bir çalışma yapmak amaçlanmaktadır. Hatay’da eczanelerin yanı sıra pek çok eczacının diğer sağlık alanlarında da istihdam edildiği bilinmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, eczane eczacılığı dışında Hatay’da diğer alanlarında hizmet vermekte olan eczacılar ve çalışma alanları da ele alınacaktır.

Geçmişte sağlık hizmetlerinin yetersiz olması ve insanların mevcut sağlık hizmetlerini almalarının kolay olmaması sonucunda sağlık sorunları için çeşitli uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamalar günümüze kadar ulaşmış ve birçoğunun günümüzde de uygulamaya devam ettiği gözlenmiştir. Bu çalışmada bölgede geleneksel tedavide kullanılan tıbbi bitkiler saptanmaya çalışılarak bunlardan örnekler sunulacaktır. Bununla birlikte hastalıkların, inanışlar doğrultusunda bazı doğaüstü güçlerle tedavi edilmeye çalışıldığı da görülmektedir. Hatay’daki ocaklar, hamamlar, şifalı sular, içmeceler, tıbbi bitkiler ve Defne sabunu yapımı hakkında da kısa bilgiler sunulacaktır.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi, sevgisar98@gmail.com

**Ankara Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Eczacılık İşletmeciliği AD

S-63

AĞRI YÖNETİMİNİN TARİHÇESİ

Sevim COŞKUN*, Nüket ÖRNEK BÜKEN**

Hekime başvuruların en sık nedenlerinden biri ağrıdır. Modern ağrı tedavisinin kurucusu J. Bonica'nın öncülüğünde, kronik ağrının basit bir olay olmadığı aksine başlı başına bir hastalık olduğu görüşü çoğu kişi tarafından kabul edilmiştir. 1970'lerde başlayan bu akımla birlikte bugün dünyanın birçok ülkesinde ağrının uygun şekilde yönetilmesi amacıyla ağrı klinikleri kurulmuş ve bu klinikler ağrılı hastaların zaman yitirilmeden ve gereksiz tedaviler uygulanmadan tedavilerini mümkün kılmıştır. Böylece ağrı konusu daha ayrıntılı olarak incelenebilmekte ve tedavi edilebilmektedir. Modern ağrı tedavisinden önce eski dönemlerde insanlar baş ve eklem ağrılarını azaltmak için söğüt ağacının kabuklarını kullanmışlardı. Ağrı kesici olarak eski Mısır papirüslerinde adı geçen, Hipokrat tarafından kullanılan, Dioscorides tarafından bazı romatizmal hastalıkların tedavisinde kullanım alanları araştırılan ve salisilik asit etken maddesi içerdiği bulunan söğüt kabuğu üzerine birçok çalışma yapılmıştı. Bu çalışmaların devamında, 19. yüzyılın sonlarına doğru Felix Hoffman tarafından bir ağrı kesici olarak aspirinin geliştirilmesi tıpta çığır açıcı bir olay olarak kabul edilmişti. Öncesinde her ne kadar Galen'e göre söğüt ağacı kabuğu uygar dünyada kullanılan bir ilaç haline gelmişse de, kullanım şeklinin tam olarak bilinmemesi ve yan etkileri nedeniyle insanların ağrıyı dindirmek için sıklıkla başvurduğu yollar afyon veya alkol kullanmak olmuştur.

Daha sonra 20. yüzyılın ortalarında ağrı tedavisinde birçok önemli gelişme yaşanmıştır. İlk kez Leriche tarafından kronik ağrı bir hastalık olarak tanımlanmış ve önemli Anesteziyologlar ağrı kontrolü amacıyla sinir blokları tekniklerini kullanmaya başlamışlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında ise Bonica gibi önemli hekimler ağrı tedavisi konusundaki modern görüşleri geliştirmiş ve ağrı tedavisinin ancak multidisipliner bir biçimde ele alınması ile başarılı olabileceği sonucuna varmışlardır. Bu çalışmada ağrı yönetimi için geçmişten günümüze uygulanan tedavilerin kısa bir tarihi verilecek ve modern ağrı tedavisi kapsamında ağrı yönetiminin günümüzdeki durumu değerlendirilecektir. Türkiye'de henüz 36 yıllık bir geçmişi olan ağrı ünitelerinin ve ağrı yönetimi uygulamalarındaki gelişmelerin de dünyadaki durum ile kısa bir tarihsel karşılaştırması yapılacaktır.

*Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD, svm.cskn.md@gmail.com

**Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD.

S-64

TÜRKİYE’NİN İLK MOBİL MANYETİK REZONANS GÖRÜNTÜLEME CİHAZI

Sibel ÖNER YALÇIN*, Mehmet DEMİRCİ**

Magnetik rezonans görüntüleme (MRG) cihazlarının geliştirilmesi için gereken bilimsel temeller 1923 yılında atılmasına rağmen tıbbi amaçlarla kullanıma başlaması yıllar almıştır. MRG cihazı ile 1973 yılında Paul Lauterbur ilk kez insan vücudundan görüntü almış ancak klinik kullanımda yaygınlaşması 1984 yılından sonra olmuştur. Keşfedildiği zamanlardan günümüze kadar sürekli teknik gelişmeler kaydeden MRG cihazlarının daha çok insana ulaştırılması için gezici MRG cihazları da kullanılmıştır. Bu cihazlardan biri de Türkiye’de ilk olarak Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi tarafından alınmıştır. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi 1992 yılında kurulmuş, dönemin akademisyenleri yenilikçi ve cesur bir kararla üniversiteye mobil bir MRG cihazı alınmasını sağlamıştır. Özel bir proje ile İngiltere’den alınan cihaz, kendisi için hazırlanan bir tır dorsesinde 30 Ağustos 1995 tarihinde Denizli’ye getirilmiştir. Pamukkale Eğitim Araştırma Hastanesi’nin otoparkına kurulan cihaz, 10 Eylül 1995 tarihinde kullanılmaya başlamıştır. Denizli bu cihazın alınmasıyla Ege bölgesinde İzmir’den sonra ikinci MRG cihazına sahip olan il olmuştur. Pahalı ve az bulunan cihazın, ihtiyaç halinde farklı illere gönderilmesi de planlanmıştır. Bu amaçla ilk yıllarda birkaç kez komşu illere götürülmüş ve oradaki hastalar için de görüntüleme yapılmıştır. Yaklaşık 13 yıl Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi adına Denizli ve çevre illerin hastalarına hizmet eden cihaz günümüzde hurdaya ayrılmış, içinde bulunduğu tır dorsesi ise halen hastanenin bahçesinde durmaktadır.

Bu çalışmada ülkemizdeki ilk mobil MRG cihazının tarihçesi ve insan deneyimlerinin tıp tarihine kazandırılması amaçlanmıştır. Bu bilgilerin elde edilmesi için Pamukkale Üniversitesi Rektörlük Arşivi, Milli Kütüphane Arşivi, yerel kaynaklar ve cihazın kullanıldığı yıllarda görev yapan akademik ve teknik personelle röportajlar yapılmıştır.

*Dr. Öğr. Üyesi., Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD, sibelemreduygu@gmail.com

** Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD

S-65

**ANTAKYA’NIN TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NE KATILDIĞI İLK YILLARDA
BULAŞICI HASTALIKLARLA MÜCADELE**

Sümeyye YILMAZ ÇELİK*

Büyük İskender’in ölümü sonrası generalleri tarafından paylaşılan topraklardan; Balkanlardan Hindistan’a kadar olan bölgeyi Seleukos Nicator almış daha sonra kazanılan İpsus savaşı ile Doğu Anadolu ve Kuzey Suriye’nin kontrolünü ele geçirerek Seleukos imparatorluğunu kurmuştur. MÖ. 300 de başkent olarak Antakya kentini kurarak, kent adına babası Antiokus’a ithafen Antiocheia adını vermiştir.

Habib-i Neccar dağı eteklerinde, ortasından Asi nehri geçen ve kıyıya 22 km kadar içeride yer alan bu kent Anadolu’dan Suriye, Arabistan ve Mısır’a, Halep’ten Akdeniz’e giden ticari yolların buradan geçmesi ve limana yakınlığı nedeniyle önemli bir yere sahip olmuştur. Nusayri, Süryani, Katolik, Ortodoks, Rum, Protestan, Arap, Marunî, Ermeni, Yahudi, Gürcü ve Türk olmak üzere birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve yapmaya devam etmektedir.

23 Temmuz 1939 da Anavatana katılış töreniyle Fransız bayrağı indirilip Türk bayrağı çekilerek Türkiye topraklarına katılmıştır. Savaştan yeni çıkan Türkiye Cumhuriyeti sağlık alanında bulaşıcı hastalıklar ile mücadelede büyük gayret göstermiş, bu dönemde Antakya’da da çalışmalar başlatılarak bulaşıcı hastalıklar için önlemler alınmıştır. Ticari yolların kervanların geçişi, limanın varlığı, Akdeniz iklimine sahip olması ve Amik gölünün sıtma gibi o dönemin yaygın görülen hastalıklarına elverişli olması gibi etkenler göz önüne alınarak tedbirler getirilmiştir. Antakya Sıtma ve Trahom Mücadele Şubesi ve Hatay Veremle Mücadele Cemiyeti kurulmuş, doktorlar atanarak hem koruyucu önlemler hem de tedaviler verilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada Antakya’nın Türkiye Cumhuriyeti’ne katıldığı ilk yıllarda yaygın olan sıtma, trahom, tifo ve verem ile mücadele süreci yansıtılmaya çalışılacaktır.

*Doktora Öğrencisi Diş Hekimi, Akçadağ Toplum Sağlığı Merkezi, Malatya,
dsumeyyeyilmazcelik@gmail.com

S-66

TÜRKİYE TIP TARİHİNİN LATİNCE KAYNAKLARI: *Dissertatio Inauguralis Medica De Peste Orientali, ... Publicae Disquisitioni Submitit Marcus Marchand, Constantinopolitanus* (Viyana, 1831)

Tomas TERZİYAN*, Şeref ETKER**

Markos Marchand (1807 İstanbul - 1879 İstanbul) Viyana Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden, 29 Ocak 1831 tarihinde "Şark Vebası" De Peste Orientali üzerine bir tez vererek mezun olmuştur. Marchand'ın Latince olarak kaleme aldığı 34 sayfalık (5.600 sözcük) mezuniyet çalışması aynı yıl içinde Viyana'da Mikhitarist manastırı matbaasında basılmıştır. Daha sonra St. Petersburg Üniversitesinde öğrenim gören Dr. Marchand, Türkiye'ye dönüşünde 1839'da Meclis-i Umur-ı Sıhhiye üyeliğine atandı. Bürokrasi içinde Marşan Efendi, Rum toplumunda ise Marko Marsan (Μαρσάβ) olarak tanınan Dr. Marchand, Cemiyet-i Tıbbiye-i Şahane ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin kurucularındandır.

Marchand, "[Bu tezi] yapmaya beni zorlayan başlıca neden vatanımın amansız düşmanı, daha dünyanın çocukluk çağında canımıza saplanıp bugüne kadar alt edilemeyen hastalığın bizzat kendisidir" girişiyle, ülkesindeki yıkıcı etkisi yüzünden veba üzerinde çalışmayı seçtiğini belirtir. Döneminin "loimologia" (veba uzmanlığı) literatürünü gözden geçiren Marchand, tartışmaya kişisel deneyimini de katılmıştır: "*Novi ipsemet Constantinopoli...*" (İstanbul'da... bizzat tanıdım), M. Marchand, a.g.y., 16.

Sunumda, Dr Markos Marchand'ın yaşamöyküsü anlatılmış; geçmişte Doğu'da görülen veba salgınlarını konu alan yayınlarda kullanılmamış Latince bir kaynak olarak De Peste Orientali'nin özgün metninin içerik incelemesi yapılmış ve Türkçeye yapılan çevirisiyle ilgili bilgi verilmiştir.

*Bilim Uzm., Bağımsız Araştırmacı, tomasjuvenis@gmail.com

**Dr., Bağımsız Araştırmacı, serefetker@gmail.com

S-67

PROF. DR. SERVER KÂMİL TOKGÖZ VE “MEKTEP ÇOCUKLARINDA AKIL HIFZISSİHHASI” BAŞLIKLİ ESERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Vahide KORKMAZ*, Selda YILDIZ**

“Netekim üç bin sene önce Romalılar “Mene sana-in corpore sano” derlerdi, yani keskin akıl sıhhatli vücutta bulunur”

(Tokgöz, 1937, s:6)

Türk tıp tarihinde halk sağlığı ve mikrobiyolojinin öyküsüne adını yazdırmış olan Dr. Server Kâmil salgın hastalıklar, hıfzıssıhha meseleleri ve bakteriyoloji alanındaki önemli çalışmalarıyla bilinmektedir.

Uzun süren savaş döneminde genç nüfusunun çok büyük bir bölümünü kaybeden Türkiye’de sağlık ve nüfus işleri, neredeyse tamamen çocukların sayıca artıp sağlıklı büyümesine odaklanmıştır. Bedenen ve zihnen daha sağlıklı ve eğitilmiş bireyler, toplumun sosyo-ekonomik ilerlemesinin de temelini oluşturacağından makro ölçekte sosyal politikalar oluşturulmuştur. Pro-natalist nüfus politikasının benimsenmesiyle birlikte özellikle çocuklara yönelik yayınlarda çocukların bedensel ve zihinsel olarak sağlamaştırılmasının gerekliliğini vurgulayan çocuk sağlık ilişkisi ortaya konulmuştur.

Dönemin egemen çocuk paradigmasını yansıtan görece geniş bu literatürden yola çıkılarak çalışmamız kapsamında Prof. Dr. Server Kâmil tarafından kaleme alınmış “Mektep Çocuklarında Akıl Hıfzıssıhhası” başlıklı eser (broşür) değerlendirilmiştir. Eser Ankara Sümer Basımevinden 1937 senesinde basılmış ve 24 sayfadan oluşmaktadır. Elimizde bulunan nüshasının Dr. Server Kamil’in el yazısı ile Maarif vekili Saffet Arıkan’a hediye edildiği anlaşılmaktadır. Eser’e “Mektep çocuklarında akıl hıfzıssıhhası işi yavruları olanları, öğretmenleri, hekimleri ve dolayısı ile cemiyeti alâkadar eden çok ehemmiyetli bir mevzudur” tanımlamasıyla giriş yapılmıştır.

Mektep çocuklarında akıl hıfzıssıhhası ve aklî çalışmanın vücut üzerine tesiri olmak üzere iki ana başlıktan oluşan eserde çocukların akademik performanslarını etkileyebilecek fenomenler ele alınmıştır. Çeşitli nedenlerle yaşayabilecekleri akademik performans düşüklüğü ve bunun olası fiziksel, patolojik, ailevi veya sosyal sebeplerine değinilmiştir. Dikkat eksikliği gibi tedavi

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

gerektiren bir sorunun zihinsel yorgunluk gibi geçici bir süreçle karışabildiği, bu nedenle aile, öğretmen ve hekimlerin işbirliği içinde olması gerektiği belirtilmiştir.

Özetle eserde okul çağı çocuklarında mental sağlığın belirleyicileri ve öneminin yanı sıra Dr. Server Kamil'in konu ile ilgili tavsiyeleri de yer almaktadır.

*Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Tarihi ve Etik AD, vkorkmaz252@hotmail.com

S-68

YENİ BELGELER IŞIĞINDA ESKİ UYGUR TIBBI

H. Volkan ACAR*, Nüket ÖRNEK BÜKEN**

Orta Asya'nın en önemli toplumlarından olan Uygur Türkleri, günümüze kadar aktarılan büyük bir kültürel mirasa sahiptirler. Önceleri 8.-9. yüzyıllarda Ötüken'de (bugünkü Moğolistan), sonrasında ise Turfan bölgesinde devletler oluşturmuş olan Uygurlardan günümüze kalan binlerce parça yazılı belge bulunmaktadır. Bu belgeler arasında, sayıca az da olsa tıbbi içerikli metinler de yer alır.

Eski Uygur tıbbıyla ilgili bilgi veren bu belgeler 14. yüzyıl öncesine tarihlenmektedir ve Türk tıp tarihinin en eski belgeleri olma özelliğini taşırlar. Bu belgeler, A. Altıntaş'ın tez danışmanlığında M. Gürkan tarafından 2010 yılında yayımlanan bir doktora tezi ile bir araya getirilmiş ve toplam 63 parça tıbbi içerikli metnin bulunduğu saptanmıştır. Ancak aradan geçen zaman içinde, üzerinde çalışma yapılan başka bazı belgelerin daha olduğu ortaya çıkmıştır.

Bildiride, farklı kataloglarda ve yayınlarda yer alan bu belgeler ışığında İslam öncesi Orta Asya Türk tıbbi kapsamındaki son bilgiler aktarılmaya çalışılacaktır.

*Doç. Dr., Ankara EAH, hvacar@yahoo.com

** Prof. Dr., Hacettepe Üniv., Tıp Tarihi ve Etik ABD

POSTER BİLDİRİLER

P-01

**MEZOPOTAMYA'DA SİLİNDİR MÜHÜRLERDE GÖRÜLEN HAYAT AĞACI
TASVİRİ ÜZERİNE BİR ÖN ÇALIŞMA**

Burcu ÖZDEMİR*

Tarih boyunca toplumların farklı bölge ve coğrafyada yaşamasına rağmen çeşitli nedenlerden dolayı birbirleriyle etkileşim içinde olmuşlardır. Bu nedenlerin başında ise ticaret gelmektedir. Ticari etkileşimin kanıtları ise arkeolojik kazılarda ele geçen mühürlerden bilinmektedir. Mühürler Neolitik Dönemden itibaren Anadolu ve Mezopotamya'da görülen dini, sosyal yaşam ve ticaretin yanı sıra güvenlik ve sağlık için kullanılan objelerdir. Silindir mühürlerin arkeolojik kazılarda bulunması ele geçtiği bölgenin dini, kültürel, ticari ve sosyal yaşamı ile ilgili birçok bilgiyi yansıtması açısından oldukça önemlidir. Mühürlerin baskı yüzeyinde çok çeşitli motif ve desenler görülür. Bunların içinden önemli bir motif grubunu hayat ağacı sembolü oluşturmaktadır. Hayat ağacının mitoslar içerisinde geçen ilk örnekleri Evrenin Yaratılışı ve Gılgamış mitosları ile Sümerler'de rastlanılmaktadır. Dolayısıyla eldeki veriler ışığında ağaç sembolünün, ilk ortaya çıktığı yer olmasa da ilk görsel ve yazınsal buluntularını veren yer Mezopotamya'dır.

Dinler içerisinde yer alan farklı bitki sembollerinin arasında ağaçların daha farklı bir yerinin olduğu açıktır. Özellikle ağaçların somut gerçekliklerinden insanlığın soyut gerçekliklerine bir atıfta bulunmaktadır. Bu soyut gerçeklik de fiziksel ve sosyal tüm evren ve onu anlayabilmemizi sağlayacak olan düzen yani kozmolojidir. Simge, gerçekliğini, simgelediği gerçekliğin onda can bulmasıyla kazanır anlayışındandır ki ağaç bu konuda en iyi sembol haline gelmiştir. Çoğu ağacın bir yıl içinde kuruyup yeniden yeşillenmesi döngüsel bir ölüm ve yaşam silsilesini simgeleyerek insan yaşamında uç uca eklenen olayların yarattığı kaotik süreçler yumağına bir anlam katmış, zihnimize döngüsel bir zaman anlayışını yerleştirmiştir.

Bu çalışmanın amacı, dönemler boyunca birbirleriyle etkileşen toplumların, sahip oldukları ortak kültürel öğelerden, Mezopotamya bölgesindeki silindir mühürlerde görülen kutsal ağaç motifinin incelenmesidir. Bu konuda sembollerin göçüne ilişkin pek çok araştırma yapılmıştır ve bu araştırmalarla konunun ne kadar geniş olduğu ortaya konmuştur. Bunun için bu çalışmada dini, siyasi, doğum ile ölüm arasındaki kutsal simge olan hayat ağacının silindir mühürler üzerindeki tasvirleri baz alınarak incelenecektir. Bu sayede kültürler arasındaki etkileşimin bir detayına vurgu yapılmaya çalışılacaktır.

*Uzm., Biruni Üniv., burcuozdemir68@gmail.com

P-02

DOKTOR REŞİT GALİP'İN “DÖRT AZGIN CANAVAR” İSİMLİ ESERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Neval ALABDULRAZZAK*, Nurdan KIRIMLIOĞLU**

Erken Cumhuriyet döneminde uzun ve yorucu bir süreçten geçen Anadolu'da bulaşıcı salgın hastalıkların yoğunluğu, bu hastalıklarla mücadele edilmesi konusunda toplum genelinde bilincin geliştirilmesi ve yerleştirilmesi zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Cumhuriyet yönetiminin bunun farkında olmasıyla ülkede sistemli bir çalışma başlatılmış, hastalıklarla mücadele edilmiş, koruyucu sağlık hizmetlerinin verilmesine başlanmış ve halk sağlığı için yoğun çaba harcanmıştır.

Bu dönemde birçok doktor sağlık sisteminin yeniden inşasına ve halkın bilgilendirilmesine katkıda bulunmuştur. Doktor Reşit Galip, başta salgın hastalıklar olmak üzere bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için sağlık bilincinin yaygınlaşmasında önemli rol oynamış isimlerden biridir.

Doktor Reşit Galip 1893-1934 yılları arasında yaşamış, 1911 yılında girdiği Askerî Tıbbiye'den 1917'de mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra da öğrencilik yıllarında başladığı yazı hayatına devam ederek başta tıbbi konular olmak üzere, dil, tarih, eğitim vb. konularda çok sayıda eserler kaleme almıştır.

Bu çalışmanın amacı, Doktor Reşit Galip'in döneminde yaygın ve kontrolü çaba gerektiren bulaşıcı hastalıklarla ilintili olarak kaleme aldığı “Dört Azgın Canavar” isimli eserini incelemek ve değerlendirmektir. 1929 yılında “Devlet Matbaası” tarafından İstanbul'da ilk olarak 5000 adet basılmış olan eser 34 sayfadan oluşmaktadır. Eserde, son derece bulaşıcı olan “Frengi, Sıtma, Verem, Belsoğukluğu” hastalıklarının nedenlerini, belirtilerini, hastalıkların yayılma yollarını ve korunma yöntemlerini içeren bilgiler yer almaktadır. Eserde yer alan dokuz şekilden dördü mikroskop altında bu hastalıklara sebep olan mikroplara, biri veremin üçüncü döneminde akciğere, diğer dördü sıtmaya neden olan sivrisineğe aittir.

Son derece anlaşılır bir dil kullanılmış olan eserin şekillerle birlikte koruyucu halk sağlığı kapsamında halkı bilinçlendirmek ve hastalıklar hakkındaki farkındalığı arttırmak için kaleme alınmış olduğu açıkça görülmektedir. Günümüzde bulaşıcı salgın hastalıklar hakkında bilgiler artmış, o dönemde aktarılan bu çok değerli bilgiler günümüz modern yaklaşımlarına temel

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

olmuştur. Yeni bilgileri eski bilgilerle karşılaştırmak ve temellendirmek bugünü daha güçlü kılacaktır.

*Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, dr.nawal.razzak@gmail.com

**Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, nurdank@ogu.edu.tr

P-03

ANKARA TIP VE JAN WALTER (1883-1957): “YADİGAR BIRAKILACAK BİR ESER” VE MİMARİ

Serap ŞAHİNOĞLU*, Abdullah YILDIZ, Ayşe KURTOĞLU

Cumhuriyet dönemi içerisinde kurulan ilk Tıp Fakültesi olan Ankara Tıp Fakültesi, Refik Saydam öncülüğünde planlanan ve sağlığında Atatürk’ün önemli bir amaç olarak gördüğü bir kurumdur. Fakültenin kuruluşuna ilişkin çalışmalar 1937 yılında başlamış olsa da II. Dünya Savaşı’nın araya girmesiyle bu süreç uzamış ve Ankara Tıp Fakültesi 1945 yılında kurulmuştur. Gecikmeli de olsa açılan kurumun açılış konuşmasında fakültenin kuruluş aşamalarında önemli katkıları olan dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel “yadigar bırakılacak bir eser” ifadesini kullanmıştır. Kuruluş aşamasında yaşanan gecikmeye benzer bir sürecin mimari açıdan da gerçekleştiğini ifade etmek mümkündür. Ankara Tıp Fakültesi ve Kliniklerinin bütünlüklü bir mimari eser olarak inşa edilmesi planlanmış ve bu bağlamda Alman ve Fransız mimarların eserleri değerlendirilmiştir. Bu eserlerden de çalışmamıza konu olan Fransız mimar Jan Walter’in eseri kabul edilmiştir. Jan Walter, özellikle kamu binaları ve hastane inşaatları konusunda eserler vermiş bir mimardır. Bu çalışmada kısaca Ankara Tıp Fakültesi’nin kuruluşu ve mimari olarak inşasının ilk aşamaları ile Jan Walter ve tam olarak gerçekleşememiş projesi ele alınıp tanıtılacaktır.

*Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik AD, serapsahinoglu@yahoo.co.uk

P-04

ÖĞRENCİ İŞİ BİR ANATOMİ ATLASI : EŞKAL-İ TEŞRİH-İ TAVSİFİ (1896)

Şeref ETKER*

Basılı kitaplardan yararlanamamak tıp öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerin başında gelir. Yabancı dillerdeki kitaplara erişemeyen, dil bilgisi yetersiz öğrenciler, derslerde tuttukları notlarını değişik tekniklerle çoğaltarak kendilerini yetiştirmeğe gayret etmişlerdir. Özellikle şekiller ve formüller içeren kitapların doğru yazımla ucuz üretimi yoğun çalışmalar gerektirmiştir. Askeri Tıbbiye öğrencilerinden Halepli Vasıf oğlu Mehmed Eşref tarafından hazırlanan anatomi atlası bunun nadir bir örneğidir.

Eşref Vasıf, anatomi atlasını tanıtırken, “Eserimdeki eşkal izzetlü Mazhar Beyefendi hazretlerinin Teşrih Atlaslarile Avrupa meşahir-i müşerrihininden Sappey, Fort, Moynac, Testut, Émile Yung ve Bonamy, gibi muktedir zevatın eşkal-i teşrihiye atlaslarile teşrih kitablarından iktibas ve intihab olunmuşdur ki, 512 şekilden ibaret[dir]” derken çizimlerini imzalamayı da unutmamıştır. Askeri Tıbbiye’den 1897 yılı başında mezun olan Tabip Kolağası Eşref Vasıf’ın (sicili: 1313-14) uzun süre V. Ordu’nun Halep Hastanesinde görev yaptığı bilinmektedir.

*Dr., Bağımsız Araştırmacı, serefetker@gmail.com

P-05

**DR. JOHANNES RABNOW ve
OSMANLI VEREMLE MÜCADELE CEMİYETİ’NİN KURULUŞUNDAKİ ROLÜ**

Şeref ETKER*

Sunumda, Türkiye’de verem ve göğüs hastalıklarının tarihçesiyle ilgili yayınlarda adı, ya hiç geçmeyen ya da birkaç cümle içinde – yanlış olarak – “Rabino/Robino” biçiminde geçen, Prusyalı hekim Dr. Ludwig Johannes Rabnow (1855-1933) tanıtılarak, 1918’de Türkiye’de tüberküloz konusunda yaptığı çalışmalar, dönemin Bahriye Nazırı Cemal Paşa ile ilişkisi ve aynı yılda Osmanlı Veremle Mücadele Cemiyeti’nin kuruluşundaki rolü anlatılacaktır.

*Dr., Bağımsız Araştırmacı, serefetker@gmail.com

KATILIMCI DİZİNİ
(Soyadına Göre)

- ACAR, H. Volkan: S-68
ACIDUMAN, Ahmet: S-01, S-03, S-24, S-57
ACIDUMAN SUBAŞIAY, Gözde: S-24
AKAR, H: S-16
AKIN, Şekure Handan: S-28
AKSOY, Esra: S-19
ALABDULRAZZAK, Neval: P-02
ALP, Hayrünisa: S-29
ALPINAR, Abdülkerim: S-02
ARDA, Berna: S-06, S-09
ARKAN, Gökhan: S-23
ATALAY, B: S-16
AYSERT YILDIZ, Pınar: S-01, S-24

BAKIR, Betül: S-11
BAŞEKİM, C. Çınar: S-15
BURUK, B: S-16

CANGER, Emin Murat: S-18

ÇEÇEN, Onur: S-51
ÇELİK, Aybüke Kübra: S-05, S-17
ÇENCEN, Namık: S-42
ÇINAR, GS: S-16
ÇOBANOĞLU, Nesrin: S-23, S-42
ÇOKASLAN, LB: S-16
ÇOŞKUN, Sevim: S-63

DALDABAN BERBEROĞLU, Ayşenur: S-07
DEĞİRMEN, Nuriye: S-49, S-50
DEMİR, Müge: S-37
DEMİRCİ, Mehmet: S-60, S-64
DEMİRSOY, Nilüfer: S-54
DENGİZ, Hüseyin: S-56
DERMANCIOĞLU, Dilek: S-39
DEVECİ, E: S-16
DİLEK, Süleyman: S-56
DİNÇ, Gülten: S-32
DOĞRU, Emel: S-05, S-17
DURMAZ, Nihal: S-44

EKMEKÇİ, Perihan Elif: S-16
ERAYMAN, Berna: S-10
ERDOĞAN, B: S-16
ETKER, Şeref: S-66, P-04, P-05

GÖKÇE, Nilüfer: S-45, S-46
GÜN, Mukadder: S-38, S-39
GÜNEŞ, Nuray: S-03
GÜVENBAŞ, Mesut: S-36
GÜVERCİN, Cemal Hüseyin: S-13

HACİHANİFİOĞLU, Aylin: S-29
HALİDİ, Gülay: S-04, S-56, S-59

İLGİLİ, Önder: S-55
İLİKAN RASİMOĞLU, Ceren G: S-14

**XIV. TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ (Antakya, HATAY, 8-11 Haziran 2022)
PROGRAM ve BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

- KADIOĞLU, Funda Gülay: S-20, S-59
KADIOĞLU, Selim: S-59, S-61
KALE, E: S-16
KARAKAPICI, İlkin: S-30
KARATAŞ, Mehmet: S-33
KAVAK, Mehmet: S-34
KEREM, Filiz: S-53
KIRAN, Özgür: S-56
KIRIMLIOĞLU, Nurdan: S-35, P-02
KORKMAZ, Vahide: S-58, S-67
KÖKEN, Arif Hüdayi: S-04
KURTOĞLU, Ayşe: S-06, P-03
KUŞ, Özgür: S-57

MACAR DAĞLAR, Oya: S-52

OKUYAZ, Selda: S-53

ÖGENLER, Oya: S-53
ÖNAL, F. Gülsüm: S-26
ÖNER YALÇIN, Sibel: S-64
ÖRNEK BÜKEN, Nüket: S-30, S-47, S-63, S-68
ÖZDEMİR, Burcu: S-12, P-01
ÖZDEMİR, HK: S-16
ÖZTÜRK ÖNAL, Meryem: S-35
ÖZÜÇETİN, B: S-16

PAKSOY ERBAYDAR, Nüket: S-48

SADIKOĞLU, Narin: S-41
SAYAR, Mustafa Hamdi: S-40
SERARSLAN, Gamze: S-21

SİMTEN GÜR, Esra: S-62
SİNMEZ, Çağrı Çağlar: S-08

ŞAHİN, Batuhan: S-08
ŞAHİN, İlknur: S-31
ŞAHİNOĞLU, Serap: S-10, S-18, S-28, S-48, S-60, P-03
ŞAR, Sevgi: S-62
ŞAYLIGİL, Ömür: S-54
ŞİMŞEK, Gizem: S-22

TEKİNER, Halil: S-27
TERZİYAN, Tomas: S-66

UZEL, İlter: S-32, S-53

ÜNSAL, Çağrı Zeybek: S-37

YALÇINER, Zehra Betül: S-15
YERLİKAYA, Nigar: S-43
YILDIZ, Abdullah: S-01, S-06, S-24, P-03
YILDIZ, Selda: S-58, S-67
YILMAZ ÇELİK, Sümeyye: S-65
YILMAZ, Sarper: S-39
YILMAZ, Serap: S-61
YOLDAŞ, S: S-16
YORULMAZ, Pınar Ece: S-43
YÜRÜR, Gülkızılcıca: S-25